DERSİM

TUNCELİ RAPORU

Tunceli için:
Acil Yardım, Acil Görev

ANKARA'DA BASIN AÇIKLAMASI

Derneğimiz Dersim'den gelen muhtarlarla birlikte Ankarada Başbakanlık önünde Dersimde yaşanan sorunları protesto etmek için basın açıklaması yaptı.

12-Ekim-1996 tarihinde yaptığımız basın açıklamasına Ankara, İzmir, İzmit, Mersin derneklerimizde katıldı. Dersim'de uygulanan gıda ambargosu, köylerin yakılması, zoraki göç v.b uygulamaları dile getirmek kamuoyunu bilgilendirmek hepimizin ortak özlemidir. Dersim'i insansızlaştırılmasına seyirci kalamayız ve kalmamalıyız. Biliyoruz ki bu baskıların nedeni Dersim'i tamamen boşaltmaktır, bitirmektir. İşte bu uygulamaların karşısında olmak insanı bir davranıştır, ve insan olmanın erdemidir. Kısacası Ülkemizin her hangi bir köşesinde yaşanan olayla ilgiliysek bugün Dersim'in yok edilmesinede ilgili olmak zorundayız, yaptıklarımızı ne çok abartmak nede küçük görmek gibi eksikliklere düşmeden uzanan dürüst ellere karşılık vermek gerekiyor biz bunu yapmaya çalışıyoruz. Çünkü kDersim halkının bugün bu dost ellere çok ihtiyacı var.

Sonuç olarak bölgemizin sorunlarını içeren dosyaları belgeleri: Başbakanlığa,muhalefet partilerine teslim ettik çözüm olmayacağını biliyoruz. Ancak rahatta bırakmayacağız bugün az bir katılımla yaptık yarın binlerle yapacağız.

Taaki köylerimize dönene kadar gıda ambargosu, zoraki göç, infazlar ve baskılar bitene kadar. Demokratik zeminde haklarımızı aramaya devam edeceğiz.

GELİN BU FİLMİ BERABER YAPALIM!

Dersim dergisinden tüm insanlarımıza ve aydınlarımıza sesleniyoruz. Elinizdeki bütün belge fotograf vs. ne varsa dergimize ulaştırın. Bu konuda herkesi duyarlı olmaya çağırıyoruz.

Gelin Dersim'in Filmini yapalım. Aydın yazar çizerlerimizi senaryo yazmaya çağırıyoruz. Olmaz demeyin, özellikle yurt dışındaki arkadaşlarımıza sesleniyoruz: Film şirketleriyle görüşünüz. Biz varız. Herkes ortaya bir şeyler koyarsa biz bu filmi yapacak güçteyiz. Dizlerimize vurmanın anlamı yoktur. Artık günümüzde Dersimi anlatmanın en güzel yöntemlerinden biridir ve en etkili aracı olacaktır.

Size Çağrımız: Gelin bu filmi birlikte yapalım.

DERSİM

TUNCELİLER KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ YAYIN ORGANIDIR

Yıl: 2 - Sayı: 4 1996

SAHİBİ
Tunceli Kültürü ve Dayanışma Derneği Adına

BAŞKAN
Selman YEŞİLGÖZ

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Selman YEŞİLGÖZ

YÖNETİM VE YAZIŞMA ADRESİ
Tunceli Kültür ve Dayanışma Derneği
Gençtürk Cad. Defter Emini Sok.
No: 2 Kat: 3/8 Laleli - İSTANBUL
Telfax: (0212) 513 20 49

Kartal Şube:
Meydan Sok. Kazım Küpeli İşhanı
No: 4/3 Kartal / İSTANBUL
Tel: (0 216) 389 29 34

Teknik Hazırlık ve Baskı:
SİSTEM OFSET

• İmzalı yazılara düşünsel sorumluluğu yazarı aittir

İÇİNDEKİLER

Hüzün ve Kederin Toprakları 2

Tunceli Raporu 3

Mazlum Mansuroğlu Olayı 12

Mazlumder İstanbul Şubesi İlimizin İzlenimleri 14

İlimizin Sorunları 17

Dersim ve Devlet'in Tunçeli 27

Dersim'in Çığlığı 28

Portre 30

Dersim'in Öfkesi 31

Delali Buyer 32

Dersim Alevi-Kürt ve Zaza Mitoloji ve Pantheon üzerine 35

Köln Günlüğü 38

Alevilikte Dedelik Kurum ve Dersim'in Dedeleri 40

Adet u Tore Dersimi - III 44

Qeşiye vere locine 48

Karê Ma Cıko? 51

Etkinliklerimiz 58

Hüzün ve Kederin Topraklarından Merhaba!

Umudun; el emeği, göz nuru ile nakış nakış işlendiği asi gülüşlerden MERHABA!

Yeni bir sayıda daha yürek yüreğeyiz. Acının ve yoksulluğun yüzümüzde yer etmiş derin çizgileriyle kucaklıyoruz, sizi. Herşeye rağmen hasret günlerini özlüyoruz. Her yeni sayının bizler için tarifi zor bir heyecan yarattığını biliyorsunuz. Çocuk heyacanındayız. Çünkü biliyoruz ki bu çamur deryası içinde bütün güzelliğiyle tertemiz bir gelecek bizi çağırıyor.

Yeryüzünde büyük bir değer yitimi yaşanmakta. İnsan onuruna ve emeğin yaratıcı gücüne dair değerler ezilmeye ve yok sayılmaya çalışılıyor. Mülkiyet, dizginlerinden boşalmış, herşeyi ve heryeri talan ederek ilerliyor.

Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik gibi kavramlar sanki bu evrende hiç yaşanmamışcasına saklanıyor. Gözlerden, dillerden ve özlemlerden silinmeye çalışılıyor.

Bütün coğrafyalarda ezilen milyonların gözyaşı nehirler yaratıyor. Kanın ve gözyaşının kokusu ve rengi hepimizin üzerinde izler bırakıyor. Ama yine de yeni bir yaşam tarzı bu nehirlerin temizliğinden doğacaktır, biliyoruz.

Dersim asilliği süngü acısıyla köreltilmeye çalışılıyor. Dersimde şimdi ne yaz ne güz havası var. Dersim süngü ve sürgün mevsimindedir.

Topraklar, yüzyıllardır kendini bir çocuğu sever gibi işleyen ellerden kopartılmıştır. Topraklar şimdi derin bir yalnızlık içindedir.

Dersim aşina olduğu ama bir türlü içine sindiremediği ayak sesleri ve çelik gölgeli kötülüklerin eziyeti altındadır. Toprağın bereketi, suyun tadı kaçmıştır.

Aklını ve ruhunun bütün inceliklerini Dersim toprağının derinlerinde bırakan ezginler şimdilerde konakladıkları yerlerden gökyüzündeki parlak umut yıldızlarını seyretmektedirler.

Dersimli, toprağında Dersimlidir, biliyoruz. Genzimideki barut yanağı ve yüzümüzdeki süngü yarası, o parlak yıldızlara uzanan ellerimizi daha fazla öksüz bırakmayacaktır.

DERSİM SEVDAMIZDIR; HERŞEYE RAĞMEN

TUNCELİ KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ
DERSİM DERGİSİ
ABONE FORMU FİŞİ

[redacted]

Yurt İçi : 1.000.000 TL

Yurt Dışı : 120 DM

Adı Soyadı : _____

Posta Adresi : _____

_____

Posta Kodu : _____

Abone bedelinin, Tunceli Kültür ve Dayanışma Derneği'nin **Akbank Aksaray Şubesi DHR 0020113/01-7** no'lu hesabına yatırılması ve dekont fotokopisinin adresimize gönderilmesi veya **(0212) 513 20 49** numaraya faksianması rica olunur.

GençlürkCad. Defter Emini Sok. No. 2 Kat: 3/8
Laleli / İSTANBUL Telefax: (0212) 513 20 49

TUNCELİ RAPORU

Tunceli için: acil yardım, acil görev, acil eylem çağrısı

İÇİNDEKİLER

• Göç ve sorunlar • Gıda ambargosu • Kapalı yollar • Baskılar • Sonuç ve öneriler

Heyet Tunceli Halkıyla Görüşüyor

*** MAZLUM MANSUROGLU OLAYI**

*** BELGE VE BİLGİLER**

• Sıra no: 1

17 kilometrelik yol nedeniyle dolaşılması gereken 800 kilometreye ilişkin belge.

* Sıra no: 2, 3, 4

Kent içinde, kırsal kesimde ve Tunceli dışına gönderilecek yiyeceklerde uygulanan gıda ambargosu karneleri

* Sıra no: 5

Tunceli'nin ilçelerine nasıl ulaşılırın haritası gelen yakınmalar üzerine, Tunceli Kültür ve Dayanışma Derneği öncülüğünde İHD, Mazlum Der, Barış İçin Bir Araya Çalışma Grubu, Toplumsal Hukuk Araştırmaları Vakfı, KESK temsilcileri, gazeteci ve yazarlar Koray Düzgören, Celal Başlangıç ile sanatçı Ferhat Tunç'tan oluşan bir heyet 11-13 Eylül 1996 yöreye giderek olayları yerinde inceledi.

Aşağıda aktaracağımız gözlemr, saptamalar ve öneriler Mazlum Der dışında inceleme gezisine katılan kişi ve kuruluşların ortak belirlemeleridir. Mazlum Der olayla ilgili açıklamayı ayrıca yapacaktır.

TUNCELİ RAPORU

Tunceli'de yaşanan insanlık dramı, kentin dışında, başka bir kentte, komşusu Elazığ'da bile apaçık görülebilir durumda gelmişti.

Heyetimiz daha Tunceli'ye varmadan, İHD Elazığ Şubesi'nde bizi kalabalık bir Tuncelili grubu karşıladı. Elazığ'da bulunan Tunceli'lerin ortak özelliği, 1994 yılında başlatılan köy boşaltmalar sonucu, yerinden yurdundan, köyünden kovulan, evleri yakılan, doğup büyüdükleri ve yaşadıkları toprakları terketmek zorunda kalmalarıydı.

GÖÇ VE SORUNLAR

1994 yılından bu yana Tunceli'nin 420 köyünden 287'si boşaltıldı. Binlerce kişi, bazı ilçe merkezlerinde ve Elazığ kent merkezinde, yaşama savaşımı vermektedirler. Heyetimizin Elazığ'da görüştüğü Tunceli'nin köylerinden göçertilen yurttaşların ortak sorunları şunlardır:

* Hiç zaman tanınmadan evlerinden, köylerinden atılan insanlar ellerindeki hayvanları yok pahasına satmak zorunda kalmışlardır. Bugüne dek de geçimlerini elde avuçta kalan bu birkaç kuruşla sürdürmüşlerdir. Bu para bittikçe de insanlar açlıkla karşı karşıya kalmaya başlamışlardır.

* Elazığ'a göçenler arasında büyük bir işsizlik yaşanmaktadır. Kent içinde Tuncelİler yaşlı-genç sokaklara düşmekte, akşama dek günlük geçimlerini sağlayacak bir iş peşinde koşmakta, çoğu da vasıfsız işçi olduklarından bir ekmek parası bile bulamadan evlerine dönmektedirler.

* Hiçbir geliri olmayan insanlar,

başlarını sokacak bir ev bulmakta güçlük çekmekte, buldukları evlerin kirasını ödeyememekte, küçücük evlerde birkaç aile üstüste yaşamaktadır.

* Tunceli'den göçen ailelerin okul çağında çocukları parasızlık yüzünden okula gidememekte, geleceğin eğitimsiz Tuncelilileri şu anda Elazığ'da büyümektedir.

* En küçük sağlık sorunları bile, herhangi bir sosyal güvenceleri olmadığından çözülememekte, hastalar parasızlık yüzünden doktora gidememektedir.

Bu sorunları her an yaşayan ve problemleri giderek artan bu insanların ortak istemleri bir an önce doğup büyüdükleri, bugüne dek geçimlerini sağladıkları topraklarına, evlerine ve köylerine geri dönmektir.

Elazığ'ın yanı sıra, Tunceli'nin tüm ilçelerinde, yoğun olarak da Hozat, Ovacık ve Nazımiye'de yüzlerce aile prefabrik evlerde, belediye düğün salonlarında, bitmemiş kinşaatlarda, bazı kamu kuruluşlarının garajlarında yaşama savaşı vermektedirler.

Ancak, büyük bir cezaevini andıran Tunceli'nin bütün ilçelerine "Operasyon var", "Yol kapalı" gibi gerekçelerle gitmemize izin verilmemiş, ilçe merkezlerine göç ettirilen insanlarla görüşmemiz engellenmiştir.

GIDA AMBARGOSU

Elazığ'dan Tunceli'ye doğru yola çıktığımızda ilk dikkatimizi çeken şey, iki kent arasındaki anayolda bile, değirmenlerin kapalı olmasıydı.

İncelemeler sırasında öğrendik ki, kentteki değirmenlerin tümüne yakın uygulanan gıda ambargosu nedeniyle kapatılmış ve çalıştırılmaması için tümünün dinamosu sökülmüş.

Tunceli halkı Vali'nin "Gıda kontrolu" dediği, gerçekte "Gıda ambargosu" olan bu uygulama nedeniyle dünya savaşı yıllarındaki gibi "Karneli yaşam"a mahkum edilmiştir.

Unun yanı sıra, çay, şeker, makarna, pirinç, yağ, patates, ekmek, ekmek kırıntısı da gıda ambargosu uygulanan yiyecek maddeleri arasındadır.

1994'ten bu yana özellikle Tunceli'nin kırsal kesiminde yaşanan gıda ambargosu kent merkezinde de uygulanmaya başlanmıştır.

Çevresi tel örgülerle kuşatılmış, asker ve özel timlerle sarılmış açık bir cezaevini andıran, girişi ve çıkışların çok sıkı denetlendiği Tunceli'nin kent merkezindeki İnönü mahallesinin tümünde, Atatürk ve Cumhuriyet mahallelerinin bir bölümünde de gıda ambargosu uygulanmaktadır.

Gıda ambargosu nedeniyle insanlar evlerine iki ekmek bile götüremez, geleneklerini-göreneklerini yerine getire-

Tunceli Merkezde köyünden edilmiş Yaşlılar

mez, hatta nişan ve düğün yemeklerini bile gerçekleştiremez olmuşlardır.

Kenteki "gıda ambargosu" ile ilgili ilginç olaylar da yaşanmaktadır. Örneğin pikniğe giden yedi kişinin yanlarında götürdükleri beş ekmek güvenlik güçleri tarafından "fazla" bulunduğu için üçüne el konulmuş, iki ekmeğin kent dışına çıkmasına izin verilmiştir.

dönebilmişlerdir.

Elbette bu uygulama sadece resmi görevliler için değil tüm halk için geçerlidir.

Tunceli'nin ilçelerine, birkaç kilometre ilerideki merkez köylerine bile ulaşım istendiği an "operasyon var" gerekçesiyle engellenmekte, bu süre zaman zaman günleri, bazen haftaları bulmaktadır.

Köylerde uygulanan "gıda ambargosu"na göre, köylüler çalıştırılmasına sınırlı sayıda izin verilen kimi kilometrelerce uzaktaki değirmenlerde buğdayını öğüttükten sonra köy karakoluna teslim etmekte ve elindeki karneye göre belirli bir süre içinde az bir miktar un alabilmektedir.

Dört kişilik bir aileye 40-50 günlüğüne 50 kilogram un verilmekte, son günlerde süre uzatılıp verilen miktar daha da azaltılmaktadır.

Bu olayla ilgili belgeler dosyada sunulmuştur. "Gıda karneleri" içinde ilginç bir örnek de vardır. Bu belgeden anlaşılacağı gibi, Tunceli'den Ankara'ya üç kilogram bal göndermek için bile jandarmadan karne almak gerekmektedir.

KAPALI YOLLAR

Elazığ'dan Tunceli'ye girmek başlı başına bir sorun.

Yol boyunca sık aralıklı ve uzun süreli kimlik denetimleri insanları canından bezdiriyor.

Yine elinizdeki dosyada göreceğiniz resmi bir belge ve tarafımızdan hazırlanmış bir harita, Tunceli'nin ilçeleriyle ulaşımı açısından çarpıcı bir örnektir.

27 Ağustos 1996 tarihli bu belgeye göre Tunceli-Pülümür yolu, daha doğrusu bu yol üzerindeki 17 kilometrelik bir bölüm "tehlikeli" olduğu gerekçesiyle Pülümür'e giden resmi görevliler, Erzincan, Sivas, Malatya yolundan, yani 17 kilometrelik yol için yaklaşık 800 kilometre katederek geri

BASKILAR

Gidemediğimiz için Tunceli'nin ilçelerinde insanların yaşadıklarına karşı karşıya kaldıkları haksız uygulamalara tanık olamadık. Ancak kentmerkezindeki tanıklığımız bile bize şunu göstermiştir ki "güvenlik" gerekçesiyle Tunceli büyük bir cezaevine dönüştürülmüş, insanlar büyük bir gözaltını her an her saniye yaşar olmuşlardır.

Bırakın Tuncelililer'e yapılan haksız uygulamayı, kent merkezine girdiğimiz andan ayrılana dek heyetimiz sivil polis ablukası altına alınmış, Tuncelilerle görüştüğümüz sendika binasının kapısı polis tarafından tekmelenerek açılmış, hatta polislerin bizi izlemesi Tunceli Valisi'nin odasının içinde bile sürmüştür.

Heyetimiz Tunceli'ye girdiği andan itibaren üç ayrı polis kamerası tarafından görüntülenmiş ve üzerimize bazı polis şeflerinin "çekmeyin" talimatına karşın, bu emir polis memurlarınca dinlenmemiştir.

Heyetimizde bulunan bazı Tuncelililer'in yakınları bizlerle birlikte dolaştığı için polis tarafından sorgulandı, heyetimizle görüşenlerin kimlik tespitleri yapıldı.

Kentte yoğun ve kesintisiz bir gözaltı yaşanmakta, polise düşen dayak yemeden dışarı çıkamamaktadır.

Kent içinde çok sık yapılan kimlik denetimleri ve üst aramaları, insanları aşağılama aracı olarak kullanılmakta, bu uygulamaya karşı çıkanlara "Beğenmiyorsan çek git" denmektedir.

Tunceli kent merkezinde bir mahalleden diğerine geçmek Avrupa Topluluğu üyesi ülkelerde sınır geçmekten daha zordur. Tel örgülerle çevrilmiş mahalle girişlerinde sıkı bir gıda ve kimlik denetimi uygulanmaktadır.

Tunceli çevresinde "güvenlik" gerekçesi ile ormanlar yakılıyor,

Munzur ve Harçık çayı üzerinde bulunan merkez köylere ulaşımı sağlayan asma köprüler yıkılıyor.

Yoğun baskı nedeniyle Tunceli'ni tüm kültürel ve sosyal yaşamı yok olmuştur. Hiç bir toplantıya ve gösteriye izin verilmemektedir.

Tunceli'de sendikaların çalışmaları, bazı dernek ve partilerin kurulması fiili olarak engellenmektedir.

Tayini çıkan devlet memurlarının atanmaları Tunceli Valiliği tarafından engellenmekte yaklaşık dört yıldır 500'e yakın atama uygulanmamaktadır. Buna karşılık, aktif sendikacılık yapan kamu çalışanları, aileleri de parçalanarak kent dışına sürülmekte, bu tür "sürgün atamaları"nın uygulanması anında gerçekleştirilmektedir.

Değil Tuncelili yurttaşlar, savcısından polisine dek devlet memurlarının kent dışına çıkışı belli günler ve belli saatler dışında yasaklanmıştır.

Uygulanan gıda ambargosu nedeniyle kentteki esnaf iflasın eşiğine gelmiş, çoğu aldıkları krediler nedeniyle icraya verilmiştir. Seyahat özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar, kentteki şoförlerin araçlarını satıp başka bir yere göçmelerine yolaçmıştır.

Tüm Tunceli kentinde kendisi devlet hastanesi başhekimi olan bir uzman doktor bulunmakta, uygulanan gıda amsorgosunun yanı sıra, ilaç ambargosu olduğu için ilçelerdeki hastalar kent merkezinden aldıkları ilaçları ilçeye götürememekte, tedavisi için gereken ilaçları da geri kalmışlık nedeniyle ilçelerde bulamamaktadır. Yani Tunceli'de hastaların tedavi edilme hakkı bile ihlal edilmektedir.

Tunceli'de bulunan devlet memurları iki yılda bir terfi ettirilirken, Tunceli doğumlu devlet memurlarına terfi hakkı iki yerine üç yılda bir verilmektedir.

Şu anda Tunceliler'e ait 60 bin küçükbaş hayvan Erzincan'ın Melen Yaylasında 500 insanla birlikte bekletilmektedir. Sıkı bir yayla yasağı uygulanan ve ancak tek bir yaylaya çıkabilen Tuncelili besicilerin hayvanlarını, maliyeti çok yüksek olan karayolu taşımacılığıyla Tunceli'ye getirmeleri dışında başka yola izin verilmemektedir.

Kent merkezindeki eski Öğretmen Okulu, Ziraat Okulu ve Lojmanları, İmam Hatip Lisesi ve Atatürk Camisi ile Süt Fabrikası askeri kışlaya dönüştürülmüş, bu kurumların Meslek Yüksek Okulu dışında olanlarında eğitim ve üretim tümüyle durmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Heyetimizin iki gün boyunca yaptığı incelemeler sonucu ortaya çıkan belirlemeleri şöyle sıralayabiliriz:

* Tunceli kenti büyük bir cezaevine dönüştürülmüştür.

* Kent, asker ve özel timle kuşatılmış,Köylerde uygulanan "gıda ambargosu"na göre, köylüler çalıştırılmasına sınırlı sayıda izin verilen kimi kilometrelerce uzaktaki değirmenlerde buğdayını öğüttükten sonra köy karakoluna teslim etmekte ve elindeki karneye göre belirli bir süre içinde az bir miktar un alabilmektedir. Dört kişilik bir aileye 40-50 günlüğüne 50 kilogram un verilmekte, son günlerde süre uzatılıp verilen miktar daha da azaltılmaktadır.

örgülerle sarılmış, insanlar evlerinde bile soluk alamaz duruma getirilmiştir.

* Tunceli'de yapılan uygulamalar, savaşın daha yo-

Heyet Tunceli Meydanı'nda

Belediye Başkanı Mazlum Arslanla Görüşme

ğun ve daha sıcak yaşandığı yörelere oranla birkaç kat daha fazla ve daha özeldir.

* Uygulanan gıda ambargosu, insanları açlığa mahkum ederek cezalandırma yöntemini amaçlamaktadır.

* Tunceli'de uygulanan güvenlik önlemleri amacını kat kat aşmış, bir kenti yok etmeye, yöreyi tümüyle insansızlaştırmaya dönüşmüştür.

* Göçertilerek, köyleri, evleri yakılarak Tunceli'den kovulan insanlardan geriye kalanlar, insanlık dışı uygulamalarla, gıda ambargosuyla, baskılar ve gözaltılarıyla, yargısız infazları bile aşan keyfi adam öldürme yöntemleriyle, yöreden kaçırtılmak, Tunceli asker, polis ve özel timden oluşan insansız bir kente dönüştürülmek istenmektedir.

* Tunceli ve yöresinde yaşam özgürlüğünün yanı sıra beslenme, barınma ve seyahat gibi en temel özgürlüklerden tümü ortadan kaldırılmıştır.

* Sınırlı sağlık olanaklarının yanı sıra, kentte uygulanan "ilaç ambargosu" nedeniyle ilçelerdeki hastalar tedavileri için gereken ilaçları yollardaki denetim noktalarından geçirememekte, insanların tedavi olma hakları bile ortadan kaldırılmaktadır.

Bu saptamalar çerçevesinde, Tunceli'de yaşanan insanlık dramının çözümü için acil önlem alınması, derhal ortadan kaldırılması gereken uygulamalar şunlardır:

* Tunceli halkını gıda yardımına muhtaç Afrikalı açlara dönüştüren gıda ambargosu biran önce kaldırılmalıdır.

* İlçelerde yaşayanlara uygulanan ilaç ambargosuna biran önce son verilmelidir.

* Amacını aşan, insan onurunu aşağılayan kimlik ve yol denetimleri ortadan kaldırılmalıdır.

* Tunceli'nin en önemli geçim kaynağı olan hayvancılığın tümüyle ortadan kalkınaması için uygulanan yayla yasağına son verilmelidir.

* Yargısız infazlara, hatta bunu da aşan keyfi adam öldürmelere son verilmeli, sorumluları yargı önüne çıkarılmalıdır.

* Köylerinden zorla göçertilenlerin sağlık, eğitim, beslenme ve ekonomik sorunları biran önce çözülmeli, geçertilenlerin geriye dönüşleri sağlanmalı, zarara uğrayanlara tazminat ödenmelidir.

Kısa vadede alınacak bu önlemler dışında araya dönüşen, Türkiye'yi ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak çökme noktasına getiren Kürt sorununun çözümü için atılması gereken temel adımlar bir an önce uygulanmaya konmalıdır.

Savaşın sona ermesi, akan kanın durması, Kürtlere uygulanan baskıların ortadan kaldırılması, Kürt kimliğinin tanınması, sorunun çözümü için barışın temel koşul olarak kabul edilmesi atılması zorunlu ilk adımlardır.

Tüm bölgede yaşanan sorunlara ek olarak, Tunceli'de uygulanan özel savaş koşullarının ve bir kentin tüm insanlarıyla birlikte ortadan kaldırılmasının engellenmesi için ulusal ve uluslararası tüm kuruluşları, sivil toplum örgütlerini, insan hakları kuruluşlarını, hukuk kurumlarını, sendikaları, aydınları, gazetecileri, televizyoncuları "acil yardım"a "acil görev"e, "acil eylem"e çağırıyoruz.

YENCELİ BAYINDIRLIK VE İSKAN MÜDÜRLÜĞÜ ARAÇ GÖREV BELGESİ

ARACIN GİDECEĞİ YERLER :

ŞOFÖRÜN ADI SOYADI :

ARACIN MARKASI : Landrover PLAKASI : UŞ ANY 27

HAREKET TARİHİ : 27.8.1996 SAATİ : 08.00

YENCELİ BAYINDIRLIK VE İSKAN MÜDÜRLÜĞÜ PERSONEL GÖREV BELGESİ

GÖREVLİNİN ADI SOYADI	YAPILACAK İŞLERİN ÖZETİ
	Afet konutlarının-kontrolu işi için
Yenceli – Pülümür yolu güvenlik olmadığından, peten personel, Sivas-Malatya üzerinden dönüş 29.8.96	

Görevlilerin dönüş tarihi: Sayı :

GÖREVİ ARZIP EDEN
Şevket [illegible]
Bay. ve İskan Müdürü

PLAKALI VASITA
İLE GİTMELERİ
UYGUNDUR
26.8.1996
Mevlüt ATBAŞ
Vali a.
Vali Yardımcısı

NOT: Arazi dönüşü değişik işler sapmış ise yapılacak işler kısmına görevli tarafından ilave edilecektir.

[illegible]

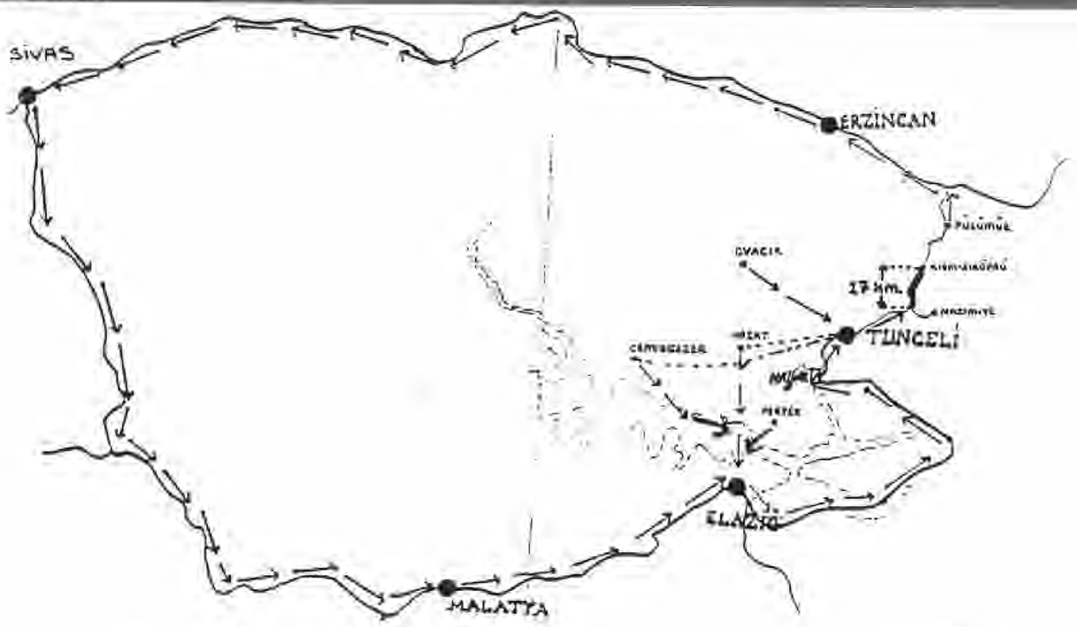

02-08-96

syf

BELGE

HANE MEVCUDU : 4K
GEÇERLİLİK SÜRESİ : 21 [illegible] 1996

S.NO.	MALZEMEYİ ALANIN ADI KIMLIĞI	MALZEME CİNSİ	MİKTARI	GİDECEĞİ YER
1		UN	50kg	
2	[illegible]	SEKER	5kg	[illegible]
3		ÇAY	250gr	
4		makarna	3kg	
5		pirinç	3kg	
6		yağ	3kg	
7				

yalnız (6) altı kalemdir

Kontrol noktasına kayıt ve kontrol edip gönderilmesi 01 Ba 1996
Belgenin nehbinca siva sonunda kesekola İADE edilmesi

[illegible]

YOLCUNUN ADI SOYADI :
GİDECEĞİ YER : Kopuzlar
HAREKET TARİH/SAAT : 03.08.1996
BİLET SERİ NO :

GÖTÜRÜLECEK MADDELER
1. Kırıntı 5kg
2.
3.
4. yalnız(1) [illegible]
5.
6.

YUKARIDAKİ MADDELERİN KAYIT EDİLİP GÖNDERİLMESİ.

İL ARK. J. KRK. K.

BELGE

YOLCUNUN ADI SOYADI: [illegible]
GİDECEĞİ YER : ANKARA
HAREKET TARİH/SAAT : 3.9.96
BİLET SERİ NO : 62 AF 362

GÖTÜRÜLECEK MADDELER

1. 3 kg Bal
2.
3.
4.
5.
6.

YUKARIDAKİ MADDELERİN KAYIT EDİLİP GÖNDERİLMESİ

İL MRK. J.KRK.K.

HANE MEVCUDU: 6 K
GEÇERLİK SÜRESİ: 15.9./1996

yen. kayıt

S.NO	MALZEMEYİ ALANIN AÇIK KİMLİĞİ	MALZEME CİNSİ	MİKTARI	GİDECEĞİ YER
1		UN	2 Kg	Cilga
2		ŞEKER	1 Kg	
3		ÇAY	200 gr	
4		MAKARNA	2 Kg	
5		PİRİNÇ	1 Kg	
6		YAĞ	1 Lt	
7				
8				

KONTROL NOKTASINDA KAYIT VE KONTROL EDİLİP GÖNDERİLSİN 3/9/1996
BELGENİN SAHİBİNCE SÜRE SONUNDA KARAKOLA İADE EDİLMESİ

İL [illegible] K.K.

T. C.
TUNCELİ VALİLİĞİ
EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ
ŞEHİT CEMALEYSİN U. EFMİR
KARAKOL AMİRLİĞİ

Bir (1) tarlan un götürme
binde sakıncı yoktur.
(Kayıtlı yapılmıştır)

Sayı = 20

HANE MEVCUDU: 3 K
GEÇERLİK SÜRESİ: 28.2.1996

S.NO	MÜLZEMEYİ ALANIN AÇIK KİMLİĞİ	MÜLZEME CİNSİ	MİKTARI	BİRLEĞİ YER
	[illegible]	UN	[illegible]	[illegible]
2		ŞEKER	[illegible]	
2		ÇAY	[illegible]	
3		MAKARNA	[illegible]	
4		RİRİNÇ	[illegible]	
5		YAĞ	[illegible]	
6		[illegible]	[illegible]	
7				
8				
9				

KONTROL NOKTASINDA KAYIT VE KONTROL EDİLİP GÖNDERİLSİN 4/5/1996
BELGENİN SAHİBİNCE SÜRE SONUNDA KARAKOLA İADE EDİLMESİ

İL KRK.J.KRK.K.

YARGISIZ İNFAZI AŞAN KEYFİ BİR ADAM ÖLDÜRME

MAZLUM MANSUROĞLU OLAYI

Heyetin esnafla görüşmesi

Tunceli iline giden heyetimiz diğer araştırmalarla birlikte 15.8.1996 tarihinde meydana gelen Mazlum Mansuroğlu'nun öldürülmesini de incelemiştir.

İl valiliğinden edinilen ilk bilgilerden sonra gerek maktülün ailesi, gerekse diğer tanıklarla yapılan görüşmelerden olayın yargısız infaz boyutlarını aşan bir keyfi adam öldürme olayı olduğu saptanmıştır.

Olayı gören Mazlum Mansuroğlu'nun annesi ve diğer tüm tanıklar öldürüldüğü gün Mazlum'un köyü basan Özel Tim'ler tarafından götürüldüğünü anlatmışlardır. Özellikle annesi Emine Mansuroğlu beyanında evinin önünde ekmek yaparken yanında oğlu Mazlum ve komşularının bulunduğunu, yaklaşık saat 15.00 sıralarında köyün Özel Tim'lerce tarafından basıldığını, evlerine gelen üç Özel Tim görevlisinin oğlunun kafasına önce tekme, sonra dipçikle vurduklarını, kendisine de aynı şekilde dipçikle vurulduğu, bayıldığı sırada oğlunu alıp götürdüklerini belirtmiştir.

Ayrıca, olay sırasında telsizden "Sakallı elinizde mi?" diye sorulduğunu, "Evet" yanıtı gelince "Alın, gelin" emrinden sonra Mazlum'un arabaya bindirildiğini ifade etmiştir. Bu konuda bütün tanık beyanları birbirini doğrulamaktadır. Nitekim daha sonra tarafımızdan incelenen evraklardan Mazlum Mansuroğlu'nun aynı gün silahlı çatışmaya girerek kaçan üç kişiden Hayri kod adlı Yusuf Karanlık'a benzetilerek öldürüldüğü kanısına varılmıştır.

> *Mazlum Mansuroğlu öldürüldükten sonra çırılçıplak soyularak panzerin üzerine alınmış, bozkurt işareti yapan ve sılogan atan Özel Tim görevlilerince kent merkezinde dolaştırılmıştır. Kendisinin ilk teşhisi bu biçimde teşhir edilirken gören yakınları tarafından yapılmıştır.*

Olaydan sonra gözaltına alınan ve işkence gören Mehmet Ekici'den Mazlum Mansuroğlu'na suç atfına yönelik ifade alındığı, fakat aynı şahsın cezaevinden gönderdiği yazılı beyanında olayın düzmece olduğunu açıklamasıyla durum ortaya çıkmıştır. Aynı kişi bu açıklamalarını duruşma sırasında da tekrarlıyacağını beyan etmiştir.

Özellikle heyetimizin dikkatini çeken en önemli noktalardan birisi bu olay sırasında Cumhuriyet Sav-

Göçenlerle Görüşme

cılığı tarafından gerekli kovuşturmanın hukukun gerektirdiği şekilde yapılmamış olmasıdır. Mazlum Mansuroğlu'nun öldürülme olayı sırasında üzerinde bulunan giysileri ailesinin ve avukatlarının bütün ısrarlarına rağmen savcılık tarafından Adli Tıp'a gönderilmemiştir. Tanık listesindeki şahıslar çağırılarak ifadelerine başvurulmamış, hatta olay yerinde keşif dahi yapılmamıştır. Adeta hiçbir delil toplama ihtiyacı duyulmadan, dosya büyük bir aceleyle "görevsizlik kararı" verilerek İl İdare Kurulu'na gönderilmiştir.

Heyetimizin Tunceli Valisi'ni ziyareti sırasında olay çok farklı şekilde dile getirilmiş olduğundan gerekli incelemenin objektif yapılacağı ve gerçeğin ortaya çıkartılacağı noktasında tereddütlerimiz vardır.

Askerden kısa bir süre önce gelmiş ve ayaklarındaki rahatsızlık nedeniyle ayakkabı dahi giymeyen Mazlum Mansuroğlu'nun olay sırasında ayağında terlik olduğu ailesi tarafından belirtilmiş ve heyete bu konuda fotoğraflar gösterilmiştir.

Olay yeri olan Çerme mezrasında gerekli incelemeleri yapma konusundaki istemimiz, "Operasyon var" ve "Teröristlerin uğrak bölgesi" olduğu gerekçeleriyle reddedilmiştir.

Heyetimiz bu vahim olayın takipçisi olacaktır.

Bu ve benzeri olayların tekrar meydana gelmemesi, hukukun hiçbir güç tarafından aşılmaması ve sorumluların yargılanması için bütün ilgili çevreleri göreve çağırıyoruz. Bu tür olayların üzerine gidilmediği takdirde sözkonusu bölgede yargısız infazların, hatta keyfi adam öldürmelerin giderek artacağı kaygısı içindeyiz.

Hepimizin sahip olması gereken yaşam hakkı mutlaka korunmalı ve devleti korumak adına bu hakkın ihlal edilmesine göz yumulmamalıdır.

Savcılığın soruşturma aşamasında tanık listesinde adları geçen şahısların ifadelerine başvurmaması, aile ve avukatlarının tüm ısrarlarına rağmen maktül'ün olay esnasında üzerinde bulunan elbiselerin savcılık tarafından Adli Tıp'a gönderilmemesi, olay yerinde keşif yapılmaması ve soruşturma tamamlanmadan "görevsizlik kararı" vererek konuyu İl İdare Kuruluna havale etmesi bir hukuk skanmdalıdır.

MAZLUMDER İSTANBUL ŞUBESİ TUNCELİ İZLENİMLERİ

Tunceli'de yaşanan insan hakları ihlallerine karşı sivil bir inisiyatif oluşturulması amacıyla Tunceli sempatizanları Pülümür'ün yapılışı yazı üzerine... Bir çok sivil toplum kuruluşu ile görüşüp mesajımızı geniş kitlelere ulaştırmak amacıyla 14-15 Eylül 1996'da Tunceli'ye bir ziyaret gerçekleştirmeye ve araştırmaya başlamış oluyoruz.

GİDİŞ

Tunceli'deki katliamın "kader" olarak görülmesine karşı duyarsızlaşmayı kırmak ve bölgede bir sokağa hareketi örgütlemektir. Eylül ayı 1975 yılında yapılan nüfus sayımına göre Tunceli merkezinde 16.000 civarında, 1990 sayımında 15.000 kişi bulunuyordu. 15 yıl içerisinde artması gereken nüfusun azalması göç olaylarının fazla etkisinin bir göstergesidir. "Güvenliğin sağlanamadığı" gerekçesiyle boşaltılan köylerin bir kısmında yaşadığı tespit edilmiştir. Köy boşaltma sırasında köylülere tanınan süreyi çok az olduğunu ve güvenlik kuvvetleri tarafından kandilerine kadar ateşe verildiğini yaşlılardan da bizzat duymuş bulunmaktayız.

İmeceli İlçe Köy ve Mezraları Durumu

	1993	1994
İmeceli İlçe Köy ve Mezraları	213	206
İmeceli Köy ve Mezraları	208	164

Boşaltılan Köyler

Merkez	15
Mazgirt	10
Pülümür	12
Nazımiye	17
Ovacık	81
Hozat	27
Perwak	1
Çemişkezek	11
Toplam	168 Köy

Tunceli merkez ve yakın ilçelerde büyük köy dışında kalan diğer köylerde en az 2-3 aile ikamet etmekte, ikiyüz üzerinde köylerin mevcudiyetinden değerlendirdiğimizde geriye kalan nüfusun ne kadar olduğu tahmin edilebilir.

GIDA AMBARGOSU

22 Ağustos 1994'te Tunceli Valiliğince çıkartılan bir genelgeyle yürürlüğe giren bu uygulama, PKK'nın bölgede desteğini kesmek amacıyla

cıyla çıkartılmış. Çıkartıldığı dönem, İlçe ve köyler için geçerli olan gıda ambargosu 1996 yılının ortalarında, Tunceli merkezinin bir kısmında da uygulanmaya başlanmış. Konuyla ilgili görüştüğümüz Tunceli Valisi Atıl Üzelgün, her ne kadar merkezde gıda ambargosunun olmadığı ifade etsede, sokaktaki vatandaş elinde bulunan resmi belgelerle ambargonun İnönü mahallesinin tümü, Atatürk ve Cumhuriyet mahallelerinin bir bölümünde uygulandığını bize göstermekte.

AMBARGO NASıL UYGULANıYOR;

Ambargonun uygulandığı yerlerde her aileye bir alış-veriş karnesi verilerek ihtiyaçları bu karneye bağlanmış durumda. Vatandaş, Özellikle un, çay, şeker, yağ, pirinç, bulgur, ekmek, vs. gibi temel ihtiyaç maddelerini karşılamadan önce, Nüfus Müdürlüğünden alınan Aile Kayıt Örneğiyle mahalle karakoluna, buradan da jandarma karakoluna giderek alışveriş öncesi adeta işkenceyi andıran bu işlemleri yapmak zorunda. Karakoldan kendisine verilen bir belgeyle "yetkililerin belirlidiği oranda" ihtiyaç maddesi almak zorunda. Yani "Bir ayda... kadardan fazla gıda tüketemezsin" anlamına gelen bir uygulama söz konusu. Tunceli'de görüştüğümüz vatandaşlar gıda ambargosu nedeniyle düğünlerin sadece iki aile arasında yapılabildiğini, hatta insanların eş-dostlarını dahi evlerine yemeğe davet edemez hale geldiklerini belirtiyorlar.

ULAŞIM SORUNU

Özellikle Elazığ-Tunceli arasında sık sık yapılan kimlik kontrolleri bölge halkı için adeta bir işkence. Öyle ki 1.5 saat sürmesi gereken Elazığ-Tunceli yolu, bu kontroller sebebiyle 3.5 saat sürmekte. Tunceli'nin ilçe ve yakın köylerinde inceleme yapmak üzere yola çıkıyoruz. Fakat şehir çıkışında polisler bizi durdurarak "operasyon var", "güvenliğinizi sağlayamayız" diyerek geri çeviriyorlar. Seyahat özgürlüğünün ve can güvenliğinin hemen hemen hiç kalmadığı Tunceli'de, Şehir merkezinden dışarı adımınızı dahi atamıyoruz.

YAYLA YASAĞI

Bölge halkının en önemli geçim kaynaklarından biri olan besicilik, yayla yasağı uygulamaları nedeniyle adeta bitmiş durumda. Bu uygulamalar neticesinde halk, hayvanlarını Erzincan ve Erzurum'da bulunan yaylalara

götürmek zorunda kalmışlardır. Şu an Tunceli'lere ait 60 bin küçükbaş hayvan ve 500'den fazla insan Erzincan'ın Melen yaylasında mahsur kalmış durumdalar. Kendileriyle görüştüğümüz köylüler, yaya olarak gelmelerine Valiliğin izin vermediğini, ancak karayolu taşımacılığıyla gelmelerine izin verileceğini belirterek, yaklaşık 60 milyar tutacak olan nakliye işlemlerine de güçlerinin yetmeyeceğini ifade etmekteler. Kış bastırmadan Tunceli'ye geri dönmenin yollarını arayan köylüler, yetkililerden acil çözüm beklemektedirler.

MAZLUM MANSUROĞLU

Bundan bir süre önce basında da yer alan "sivil bir insanın timler tarafından öldürüldüğü" haberini Vali Atıl Üzelgün, Maktül'ün ailesi ve Tunceli Başsavcısıyla görüşüyoruz.

15. 08 1996 tarihinde gerçekleşen olay, Tunceliye 6 km. uzaklıkta bulunan Çerme Mezrasında meydana geliyor. Olayın tanıklarında Mansuroğlu'nun annesi beyanında; Evde ekmek pişirirken saat 15:00 sularında köyün Özel Timler tarafından basıldığını, oğlu Mazlum Mansuroğlu ile beraber komşuları Mehmet Ekici ve Veli Ekici'nin özel timler tarafından yere yatırılarak dipçikle kafalarına vurulduğunu, anne'nin müdahale etmesi karşısında aynı şekilde kendisininin de dövüldüğünü ifade ediyor. Daha sonra Mazlumun bir arabaya bindirilerek oradan bilinmeyen bir yere götürüldüğünü ifade etmiştir. Bu konuda 6 tanığın bulunduğu da belirtilmiştir.

Aradan yaklaşık 7 saat geçtikten sonra Mazlum Mansuroğlu'nun cesedi Panzer üzerine bağlı bir vaziyette Özel Timlerce Tunceli'ye getirilmiştir.

Vali Atıl Üzelgün, Mazlum Mansuroğlu'nun terörist olduğunu ve güvenlik güçlerine girdiği çatışma sonucunda öldüğünü iddia etse de, Anne Mansuroğlu ve 6 tanığın ifadeleri bu meyanda değildir.

SONUÇ:

Tunceli'de kaldığımız iki gün içerisinde, gerek tanık olduğumuz, gerek halkla-üst düzey yetkililerle yaptığımız görüşmeler neticesinde;

a) Tunceli merkez-ilçe ve köylerde halen uygulanmakta olan gıda ambargosunun, halkı daha fazla mağdur etmeden kaldırılması,

b) Köylerinden göç ettirilen insanların başta barınma olmak üzere, iş, sağlık, eğitim, beslenme gibi yaşam için gerekli olan şartların devlet tarafından sağlanması,

c) Adeta bir işkenceyi andıran, çok sık yapılan ve halkın "bu kadar da olmaz" dediği arama ve kimlik kontrollerinin azaltılması ve bu uygulamalarda halka "insanlık dışı" muamelelerden vazgeçilmesi,

d) Bölgenin önde gelen geçim kaynaklarından birisi kolan besiciliğin yapılabilmesi için yayla yasaklarının kaldırılması ve halen Erzincan'ın Melen Yaylasında bulunan 60 küçükbaş hayvan ve 500 vatandaşın mağduriyetlerinin giderilmesi için Valiliğin olaya el atması,

e) "Güvenliğin olmadığı gerekçesiyle" kapatılan yolların halkın seyehat özgürlüğünün kısıtlanmaması açısından güvenlik önlemleri alınarak ulaşıma açılması,

f) Tunceli'de, yine "güvenlik gerekçesiyle" kapatılan birçok değirmenin tekrar üretime geçmesini ve halkın da tahılını 20-30 km. gibi bir yolu katederek başka değirmenlere götürmek zorunda bırakılmaması,

g) Bölgede yaşanan yargısız infazlara son verilmeli, Tim'lerin yaptığı iddia edilen olayların sorumluları yargı önüne çıkarılmaları,

h) Halka potansiyel suçlu muamelesi yapılmaması da belirttiğimiz aciliyetle çözülmesi gereken problemlerdir. Kalıcı çözümlerin sağlanması içinde Terörle Mücadele şeklinin gözden geçirilerek sivil halkın mağdur edilmemesi yönünde adımlar atılması gerekmektedir.

Tunceli ilinin sorunları, ülkemizin genel sorunlarından bağımsız ve farklı olmasına rağmen mevcut konumu ve koşulları itibariyle bir takım farklılıklar göstermektedir. Yıllardır çeşitli şekillerde dile getirilen bu sorunlar karşısında siyasi iktidarların sorunlara çözüm üretmeleri bir yana ilimizde uyguladıkları vaziyeti idare etme politikaları sonucu sorunları çözümsüzlük boyutuna ulaştırmışlardır.

Bölge halkına kuşkucu potansiyel suçlu gözüyle bakılmıştır. İşte bu nedenlerden dolayıdır ki, gerek yetkililerin gerekse kamuoyunun bu gerçekleri görmesi için ilimizin sorunlarını bir rapor halinde ilgili yerlere ve kamuoyuna açıklama gereği duyduk.

Tunceli Sendikalar Platformun Raporu
İLİMİZİN SORUNLARI

İLİMİZİN BELLİ BAŞLI SORUNLARI

1- Yatırımlar
2- Sağlık
3- Eğitim
4- Tarım ve Hayvancılık
5- Ulaştırma ve Güvenlik
6- Demokratik kitle örgütlerine yönelik politikalar.

1- YATIRIMLAR:

İlimizde hiçbir ciddi yatırım yoktur. Yıllar önce (1977-1978) döneminde kurulan süt ve yem fabrikaları ise zarar ediyor gerekçesi ile kapatılıp bilahare özelleştirildi. Çalışan personel ise işten çıkarılarak yerine asgari ücretle çalışan yeni personel alındı.

Her yıl çıkarılan istatistiklerde Tunceli vergi gelirlerinin, giderlerin % 10'unu karşılıyamadığı söylenmekte ve kağıt üzerinde ilde yapılan yatırımlar trilyonlarla ifade edilmektedir. Ülke genelinde denetim elemanlarınca yapılan denetim ve incelemelerde her ildeki mükelleflerin % 1'i ile % 3'ü incelenirken ilimizde % 10-12 lerde seyretmektedir. Tunceli de hiçbir fabrika ve işletme bulunmazken vergi ödeme konusunda büyük iller ile kıyaslanmaktadır. Buna rağmen 1994 gelirleri içinde tahakkuk ve tahsilatın birbirini karşılaması yönünden ilimiz Türkiye'de 5. olmuştur. 1995 yılı gelirleri için % 95'lik bir oranla ülkede ilk üçe girmeye adaydır. Örneğin 1995 yılında 400 milyar civarındaki tahakkuklara karşı 372 milyar tahsilat yapılmıştır. Bu süre içinde Tunceli iline yapılan yatırımın toplamı 194 milyardır. İlimize yapılan 3 trilyon 454 milyar TL. genel harcamalar içinden sadece 194 milyarı yatırımlara harcanmış, personel ücreti olarak gözüken 2 trilyon 600 milyar liralık kısmın 2 trilyon 140 milyar lirası polis-asker vb. güvenlik kuvvetleri mensuplarının maaş ve diğer sosyal giderlerine harcanmıştır. Geriye kalan 460 milyar ise Tunceli genelindeki tüm çalışanlara maaş ve diğer sosyal giderler olarak harcanmıştır.

1985 - 1995 yılları arasında Tunceli'de (1992 yılında meydana gelen deprem dolayısıyla evleri yıkılanlara yapılan afet konutlarının dışında) hiçbir yatırım yapılmamıştır. Söz konusu yıllar arasında ile yatırım amacıyla gelen paranın büyük bir kısmı yine bu yıllar arasında karakol yapımına harcanmıştır.

Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşılacağı gibi ilimizde yapıldığı varsayılan yatırımların büyük bir kısmı yörenin kalkınmasına yönelik olmayıp, sayısı her geçen gün giderek artan güvenlik mensuplarına yöneliktir.

2- SAĞLIK SORUNU:

İlimizde sağlık sorunu ile ilgili çalışmalar hiçbir zaman yeterli düzeye ulaşmamış olup, 1990 yılından itibaren tam bir handikap yaşanmaktadır. İlimizin sağlık sorunu 1954 yılında yapılan 60 yataklı devlet hastahanesi ile çözülmeye çalışılmış, sonraki yıllarda ilin ihtiyacına cevap veremediği için 1993 yılında 40 yataklı ek hizmet binası yapılmıştır. Halen ilimizin sağlık sorunu bu 100 yataklı hastahane ile giderilmeye çalışılıyor. Hastanemizdeki tek-

Toplumda yükselen her sese "Terör" kuşkusu ile bakılmış, bu nedenle en küçük okratik talepler bile dile getirilememiştir. İlimizdeki bu sorunların yetkilileri demtarafından dikkate alınmayışı ve çözümü yönünde herhangi bir adım atılmayışı bu sorunları neredeyse kangren haline dönüştürmüştür.

nik donanım ve malzeme yeterli olmadığı gibi ayrıca bu malzemeyi kullanacak, yeterli sayıda teknik personel de yoktur.

a- İLİMİZDEKİ SAĞLIK KURUMLARININ DURUMU:

KURUMUN ADI	FAAL	ÇALIŞMAYAN	TOPLAM:
- Devlet Hastahanesi	2	-	2
- Sağlık Merkezi	4	-	4
- Sağlık Ocağı	13	7	20
- Sağlık Evi	7	86	93
- A.Ç.S.A.P	1	-	1
- Halk Sağlığı Lab. Müd.	1	-	5
- Resmi Kurum Reviri	5	-	5

SAĞLIK KURUMUNDAKİ PERSONEL SAYISI

KURUM ADI	MEV. PER. SAYISI
- Sağlık Müd. Sağ. Oc. Halk Sağ. Lab. Müd., Revir	185
- Tunceli Devlet Hastahanesi	235
- İlçe Nah. Sağlık Ocağı ve Sağlık Evi	186
- Sağlık Evleri ve Nazımiye Devlet Hastahanes	i 76
- A.Ç.S.A.P. Merkezi	44
- Verem Savaş Dispanseri	19
TOPLAM=	745

Yukardaki istatistiki bilgilerde yer alan personel sayısına il merkezi, ilçe ile nahiyelerdeki ebe, ebe hemşire, hemşire, sağlık teknisyenleri, doktorlar, kaloriferciler, hizmetliler vs. bütün personel dahildir.

TUNCELİ DEVLET HASTAHANESİNDE UZMAN KADRO DURUMU

KADRO ÜNVANI	KADRO SAYISI	DOLU KADRO	BOŞ KADRO
- Dahiliye uzmanı	2	1	1
- Çocuk hastalıkları uzmanı	2	-	2
- Genel Cerrahi	2	-	2
- Göz Doktoru	1	-	1
- KBB uzmanı	1	-	1
- Kadın doğum uzm.	2	-	2
- Üroloji uzm.	1	-	1
- Diş Doktoru	2	2	-
- Antestezi uzm.	1	-	1
- Nöroloji uzm.	1	-	1
- Sos. hizm. uzm.	1	-	1
- Psikiyatri uzm.	1	-	1
- Laboratuvar uzm.	1	-	1

Yukardaki istatistiki bilgiler incelendiğinde devlet hastahanesinde 1 dahiliye uzmanının bulunduğu görülmektedir. Mevcut dahiliye uzmanı baş hekim olarak görev yapmakta ve günde sadece 2 saat hasta muayene etmektedir. Hastahanelerde uzman hekimlerin bulunmayışının yanında hiçbir hastahanenin teknik donanım ve yeterli sayıda personeli de yoktur. Bu zor şartlar altında görev yapmak isteyen diğer sağlık personeli de vardiyelere bağlanmış gibi çeşitli aralıklarla sürgün edilmektedir.

İlimizdeki uzman doktor ihtiyacı 1'er aylık rotasyon yöntemiyle çözülmek istenmektedir. Ancak söz konusu rotasyona tabi tutulan uzman doktorların bir kısmı rapor alıp hiç gelmemektedir. Gelenler ise 1

hafta geç gelip 1 haftada erken gitmekte ve toplam olarak 15 gün gibi bir süre hizmet vermektedirler. Bu yöntemle ilimizdeki sağlık sorununun çözülemeyeceği, ölen ve sakat kalan hastaların sayısının artmasından da kolayca anlaşılmaktadır.

İlimizde ikinci devlet hastahanesi il merkezine 35-40 km mesafede ve ulaşımı oldukça zor olan Nazımiye ilçesindedir. Söz konusu bu ikinci devlet hastahanesinde hiç bir hizmet verilmemektedir. Yine Ovacık ilçemizde bulunan hastahane, operasyonlara katılan askeri birliklerce işgal edilerek askeri kışlaya çevirilmiştir. Tunceli Ovacık arası 65 km. olmasına rağmen ulaşım 2,5 saatte yapılmaktadır. Doğum hastalarının öncelikle Tunceliye daha sonra Elazığa sevk edilmeleri 5-6 saat zaman almaktadır. Bu süreler güvenlik nedeniyle yolun açık olup olmadığına bakılmadan hesaplanmıştır. Güvenlik nedeniyle yol kapalıysa ulaşım yapılamamakta ve hastalar kaderleriyle başbaşa bırakılmaktadır.

İLİMİZDE SSK DİSPANSERİ İLE SSK'YA BAĞLI İŞÇİ VE EMEKLİLERİN DURUMU

Ayrıca ilimizde bir de SSK dispanseri mevcut olup, bu dispanserde toplam olarak 5 pratisyen doktor görev yapmaktadır. Toplam 2777 sigortalı işçinin çalıştığı ilimizde bu işçilerin aile fertleri ve evvelce emekli olmuş işçi emeklileri ile birlikte toplam olarak SSK'ya bağlı sigortalı sayısı 10.000 civarındadır. İlimizdeki sigortalılar için hizmet verecek tam teşekküllü bir SSK hastahanesi (gerek teknik donanım gerekse uzman doktor ve personel bakımından) ihtiyaç haline gelmiştir. Çünkü kalp krizi, iç kanama darp, kesik, doğum hastası vb. acil müdahale gerektiren ve hayati önem arzeden durumlarda hastalara mevcut SSK ve devlet hastahenesinde gerekli ilk müdahale yapılamamaktadır.

Bu nedenle hastalar en yakın il olan Elazığ'a götürülmektedir. Güvenlik olmadığı için ya ambulans verilmiyor ya da ambulans verilse bile birlikte gidecek, gerektiğinde hastaya yolda müdahale edebilecek sağlık personeli verilmiyor. Bu nedenle hastaların bir kısmı yolda ölmekte veya hastalara gerekli ilk müdahale yapılamadığından Elazığ'a götürülseler bile geç kalındığından bu hastaların çoğu özürlü kalmakta veya sağlıklarını kaybetmektedirler. Bu sebeplerden dolayı 1 yılda ölen hasta sayısı 100'ü bulmaktadır.

ÖNERİLERİMİZ

1- İlin sağlık sorunları çözülebilmesi için devlet ve SSK hastahanelerine en kısa sürede kadrolu uzman hekimlerin görevlendirilmesi.

2- Gerekli teknik donanımın en kısa sürede temin edilmesi (tomografi, hemodializ vs)

3- Köylerimizdeki kapalı sağlık evlerinin süratle hizmete açılması.

4- Tam teşekküllü bir SSK hastahanesinin yapılması.

5- İlçe merkezlerinde ve nahiyelerde bulunan sağlık ocaklarına gerekli doktor sağlık personeli ve diğer görevlerde çalışacak personelin verilmesi.

6- Merkez Cumhuriyet ve Atatürk mahalleri öncelikli olmak üzere her mahalleye en az bir sağlık ocağının açılması.

7- Bütün bu olumsuz koşullar altında görev yapan sendikalı ve demokrat personele yönelik baskı ve sürgün politikasından vaz geçilmeli.

3- EĞİTİM SORUNU

İlimizin diğer sorunları gibi eğitim-öğretim ile ilgili sorunlar da acil olup çözüm beklemektedir. İlimizdeki mevcut ilkokul sayısı 314 olup bunların 284'ü kapalı sadece 30'unda eğitim-öğretim yapılmaktadır. Eğitimin temel taşı olan ilkokulların % 90'ına yakın büyük bölümünün kapalı olması, okullardaki öğretmen açığı, sınıflardaki öğrenci sayısının fazlalığı ilk öğretimi durma noktasına getirmiştir.

İl genelinde 9 ilköğretim okulu bulunmasına rağmen 4'ü kapalı, 5 okul sınırlı imkanlarla eğitim ve öğretim vermektedir.

İlimizde halen eğitim ve öğretim yapan 8 YİBO mevcuttur. Bu okullardaki sorunlar aşağıya çıkarılmıştır. Aksattığı gibi öğrencilerin psikolojik dengelerinin ve ruh sağlıklarının bozulmasına neden olmaktadır.

2- YİBO'lardaki yöneticilerin tamamı deneyimsiz ve yetersizlerdir.

3- Hiç bir YİBO'da doktor ve hemşire bulunmamaktadır.

4- Hiç bir sosyal ve sportif tesis bulunmamaktadır.

5- YİBO'ların beslenme ile ilgili aciliyet arzeden önemli sorunları vardır.

6- YİBO 'ardaki teknik personel yetersizdir.

ORTA ÖĞRETİM DURUMU

İlimizdeki orta öğretim sorunu ikiye ayrılmaktadır.

1- Teknik malzeme, personel ve öğretmen açığı,
2- Okulların yetersizliği

1- Teknik malzeme, personel ve öğretmen açığı:
Bütün okullarımızdaki laboratuvarlar teknik donanım bakımından yetersizdir. İlimizdeki orta öğretim kurumlarında matematik, edebiyat, yabancı dil, fen bilimleri başta olmak üzere çeşitli branşlarda 300 dolayında öğretmene ihtiyaç vardır. Teknik malzeme ve öğretmen yokluğundan dolayı sağlıklı bir şekilde eğitim-öğretim yapılamamaktadır. Ayrıca İlde görev yapan Öğretmenlerin % 80'nine yakını stajyerdirler.

Bu nedenle eğitim-öğretimde istenilen seviyeye ulaşılamamaktadır.

2- Okulların yetersizliği:

1980 yılında kapatılan ve halen askeriyenin elinde bulunan Öğretmen Okulu ile 1995 yılı Eylül ayında İlimizdeki İmam-Hatip Lisesine askeriye tarafından el konulmuş olup okul öğrencileri ve personeliyle birlikte Konya iline nakledilmiştir.

İl ve ilçe merkezlerindeki mevcut eğitim-öğretim hizmeti veren okullar özellikle göçlerden sonra ihtiyaca kapasiteleriyle cevap verememekte bu nedenle bazı öğrenciler okuyamamaktadırlar. Ayrıca açık olması ve eğitim-öğretim vermesinde gerek güvenlik gerekse başka herhangi bir sakıncası olmayan merkeze bağlı birçok ilkokul her nedense kapalı durumdadır. (merkez İnönü Mah. merkez Aktuluk-merkez Burmageçit İlkokulları vb.)

İlimizin Atatürk mahallesindeki nüfus yoğunluğu nedeniyle halen hizmet veren İlköğretim okulu ihtiyaca cevap verememekte olup öğrencilerin çoğu merkezde bulunan diğer okullarda öğrenimlerini sürdürmeye çalışmaktadırlar. Bu durum öğrencileri maddi manevi olarak çökerttiği gibi ailelerini de ekonomik olarak zor durumda bırakmaktadır. Bundan dolayı bu mahallede ihtiyaca cevap verebilecek kapasitede yeni ilk, orta öğrenim veren daha büyük kapisedeki okullara ihtiyaç vardır. Ayrıca -eski binası yıkıldığından- ilimiz Esentepe Mahallesinde bir ilköğretim okuluna ihtiyaç vardır.

Özellikle boşaltılan köylerden gelen öğrenciler için mevcut olan öğrenci yurdunun yetmemesinden dolayı ikinci bir öğrenci yurduna ve acil olarak kız öğrenci yurduna ihtiyaç vardır.

YÜKSEK ÖĞRENİM:

1- İlimizde bulunan Fırat Üniversitesi'ne bağlı M.Y.O'nun Elektrik, İnşaat ve Hayvan sağlığı olmak üzere üç bölümü bulunmaktadır. Ancak kadro ve altyapı yokluğundan dolayı Okulda Eğitim ve Öğretim sağlıklı bir şekilde yapılamamaktadır. (4 Öğretim görevlisi, diğerleri okutman)

2- Yüksek Okulun bir kısmı hala Askeri kışla olarak kullanılmaktadır.

3- Yüksek Okul bünyesinde, öğrencilerin mesleki bilgilerini arttıracak hiçbir atelye vs. uygulama alanı bulunmamakla beraber sosyal tesis binası yoktur.

4- Öğrenciler yurt'u askerlerle birlikte paylaşmakta ve yurda askeri kimlik göstererek girmektedirler.

Yukarıda veriler ve uygulamalar gözönüne alındığında devletin bölgedeki eğitim öğretim politikası ortaya çıkmaktadır. Bu politika vazi-yeti idare etme politikasıdır. İlgililer bu politikadan vazgeçmeli ve aşağıda sıralanan taleplere çözüm bulmalıdırlar.

ÖNERİLERİMİZ

1. 1- Eğitim aöğretim verilmesi gereken kapalı okulların açılması ve bunlara ilaveten ilimiz merkez Esentepe ile Atatürk mahallelerinde ihtiyaç duyulan ilk ve orta dereceli okulların açılması.

2. Okullarda polis idare işbirliği ile öğrenciler üzerindeki baskılara son verilmesi.

3. Eğitim öğretimde istenilen seviyeye ulaşılması için stajer öğretmenlerin atanmasında mevcut %80'lik oranın %40'a düşürülmesi, yerine deneyimli kadroların atanması.

4. İlimizde kültür ve branş öğretmen eksikliklerinin giderilmesi.

5. YİBO'ların sorunları acilen çözülmelidir. (Eğitim, öğretim, sağlık, beslenme vs.)

6. Kışla olarak kullanılan okullar boşaltılmalı ve eğitim öğretime açılmalıdır.

7. Askeriye tarafından kullanılan İmam Hatip Lisesi kız öğrenci yurdu olarak hizmete açılmalıdır.

8. İlimizde ÖYS ve Açık Öğretim sınavlarının yapılması.

9. İlimizde bir teknik üniversite açılmalıdır. Yüksek okulun kampüs ve yurt sorunları giderilmeli ve yeni bölümler açılmalıdır. Yüksek okul öğrencilerinin barındığı yurt askerlerden boşaltılmalıdır, öğretim elemanları ihtiyacı karşılanmalıdır.

10. Mülki ve idari amirlerce uygulanan baskılara son verilmelidir.

4-TARIM - HAYVANCILIK ve ORMANCILIK (KÖYLÜ) SORUNU

İlimizde mevcut yayla ve meraların göçer hayvan faaliyetlerinin yasaklanması hayvancılığı yok olma noktasına getirmiştir.

1995-1996 yıllarında ilimize getirilen ithal hayvanların iklim şartlarına uyum sağlamayan cinslerden olması nedeniyle bir kısım hayvanlar ölmüş, bu durum yetiştiricileri mağdur etmiştir.

İlimizde hayvancılığın geliştirilmesi amacıyla her yıl düzenlenen süni tohumlama turlarının çeşitli nedenlerden dolayı yapılmaması hayvan cinslerinin iyileştirilmesini engellemiş, bu da yetiştiricileri büyük zarara sokmuştur.

İlimizde tavukculuk ihtiyacını karşılayan Tarım İl Müdürlüğü bünyesindeki mevcut kümesin hiç bir gerekçe gösterilmeden kapatılması tavukçuluğu yok etmiştir.

İlimizde uygulanan tarım politikalarının sonuçları aşağıdaki istatistik bilgilerde açıkça görülmektedir.

TUNCELİ GENELİNDE HAYVANCILIK

YILI	HAYVAN TÜRÜ	HAYVAN SAYISI
1990	koyun	453500
1991	koyun	454500
1992	koyun	446000
1993	koyun	396000
1994	koyun	207000
1995	koyun	192531
1990	keçi	226236
1991	keçi	213889
1992	keçi	204300
1993	keçi	192000
1994	keçi	149184
1995	keçi	75512
1990	sığır	71871
1991	sığır	68760
1992	sığır	66080
1993	sığır	69431
1994	sığır	53800
1995	sığır	34950

TUNCELİ GENELİNDE TARIMCILIĞIN DURUMU

YILI	MEYVE TÜRÜ	AĞAÇ SAYISI	ÜRETİM (TON)	90-95YILI ÜRT. DURUMU
1990	Armut	86180	40029	
1995	Armut	66713	2290	1739 ton düşmüş.
1990	Ayva	18150	337	
1995	Ayva	5330	242	95 ton düşmüş.
1990	Elma	69250	3186	
1995	Elma	56980	2820	336 ton düşmüş.
1990	Erik	16115	441	
1995	Erik	13830	389	52 ton düşmüş.
1990	Kayısı	25500	922	
1995	Kayısı	20470	536	386 ton düşmüş.
1990	Kiraz	20260	6525	
1995	Kiraz	16660	4500	2025 ton düşmüş.
1990	Şeftali	3640	90	
1995	Şeftali	3190	80	10 ton düşmüş.
1990	Vişne	14860	3245	
1995	Vişne	12060	2520	725 ton düşmüş.

YILLAR İTİBARI İLE TUNCELİ GENELİ TARLA ÜRÜNLERİNİN EKİM VE ÜRETİM MİKTARLARI

YILI	ÜRÜN ADI	EKİLEN MİKTAR(HEKTAR)	ÜRETİM MİKTARI (TON)
1990	Buğday	35282	44700
1991	Buğday	34940	51000
1992	Buğday	35429	46295
1993	Buğday	33430	41400
1994	Buğday	30200	41000
1995	Buğday	28000	40000
1990	Arpa	11837	15761
1991	Arpa	12500	18310
1992	Arpa	12344	15800
1993	Arpa	12060	14600
1994	Arpa	11200	14000
1995	Arpa	9000	12000
1990	Mercimek	213000	66000
1991	Mercimek	212000	94000
1992	Mercimek	203000	119000
1993	Mercimek	204000	88000
1994	Mercimek	184000	80000
1995	Mercimek	150000	70000
1990	Nohut	4485	3390
1991	Nohut	4500	4170
1992	Nohut	4190	3600
1993	Nohut	4056	3039
1994	Nohut	3680	2800
1995	Nohut	2710	2500
1990	Fasulye	610	841
1991	Fasulye	640	610
1992	Fasulye	620	750
1993	Fasulye	567	810
1994	Fasulye	536	788
1995	Fasulye	520	550

Yukarıdaki verilenlerden de anlaşıldığı gibi ilimiz genelinde Tarım ve Hayvancılık alanında özellikle 1993 yılından sonra üretimde hızlı düşüşler görülmektedir.

Bu üretim düşüşlerindeki nedenler, Türkiye'de tarım ve hayvancılık alanında uygulanan yanlış politikalar sonucu olmakla beraber ayrıca ilimizde 1993 yılından sonra köy boşaltmaları, mera ve yaylacılık yapılmasına izin verilmemesi gibi uygulamalar da neden olmuştur. Köylerdeki meyve ağaçlarının kesilmesi bu ağaçların sayısının düşüşünde etkili olmuştur. Ayrıca "Her insan bir ağaç dikme" kampanyası ile Ülkenin yeşil alanlarının çoğaltılması istenirken Tunceli'deki ormanların yakılması sonucu hektarlarca orman tahrip edilmiştir. Yaşanan bu doğa katliamına karşı yetkililer kayıtsız kalmışlardır. Yakılan bu ormanların söndürülmesi için herhangi bir çaba gösterilmemiştir.

TUNCELİ İL-İLÇE KÖY VE MEZRALARIN DURUMU

	1991	1995
Toplam Köy sayısı	415	386
Toplam Mezra sayısı	798	854
Köy olupta göçten sonra mezra olan köy sayısı	48	

Boşalan Köyler:

Merkez	15	Ovacık	51	
Mazgirt	10	Hozat	27	
Pülümür	37	Pertek	1	
Nazımiye	17	Çemişgezek	11	Toplam 168 Köy

Tunceli merkez ve yakın birkaç büyük köy dışında kalan diğer köylerde ise 2-3 ev ikamet etmekte, ikamet edenler ise karı-kocadan oluşan yaşlı insanlardır. Hiçbir köyde genç yoktur.

Köylerin içmesuyu durumu:

Susuz köy sayısı	17
Susuz mezra sayısı	309
Suyu yetersiz köy sayısı	96
Suyu yetersiz mezra sayısı	59

1995 yılı yatırımına dahil olan 50'ye yakın projeden sadece 14'ü gerçekleştirilmiştir.

Köylerin yol durumu:

Yolu olmayan köy sayısı	1 (Pülümür Efeağıl)
Yolu olmayan mezra sayısı	233
Yolu asfalt olan köy sayısı	8 köy 22 Km.
Yolu asfalt olan mezra sayısı	Yok
Yolu stabilize olan köy sayısı	154
Yolu stabilize olan mezra sayısı	82 stabilize oyan yol toplamı 784 Km.
Yolu tesviye olan köy sayısı	161
Yolu tesviye olan mezra sayısı	1
Yolu ham olan mezra sayısı	233 toplam ham yol 581 Km.

1995 yılı yatırımına dahil olan 51 Km. tesviye yolun sadece 7 Km'si yapılmış olup 44 Km.'si de karakolların olduğu yerlere güvenlik yolu olarak yapılmışur. Ayrıca 49 Km.'lik köy yolu da onarılmıştır.

İLİMİZDEKİ ORMANCILIK SORUNU

İlimizdeki Orman Durumu:

Genel sahası	757986 Hek.
Ormanlık saha	207666 Hek.
Ormansız saha	550320 Hek.
Korı ormanı	4275 Hek.
Bozluk korı ormanı	2054 Hek.
Baltalık ormanı 119547 Hek.	
Bozuk baltalık ormanı	81790 Hek. olup baltalık ormanı şeklinde işletilmektedir.
Ormanlık alan yüzdesi	% 27.40

1993 yılından beri yalnız kavak fidanı yetiştirilip yöre halkına ağaç dikme alışkanlığı kazandırmanın dışında ormancılık alanında başkaca hiçbir faaliyet yoktur. İl ihtiyacı olan yakacak odun üretim her yıl amenajman planına göre yapılacak kesimler civar köylere ilan edilmekte ise de, köylerin büyük bir kısmının boşaltılmaları ve göç nedeniyle söz konusu amenajman plan uygulanamamaktadır. Bu nedenle ilin yakacak ihtiyacı çevre illerden temin edilmektedir. Yakacak parası bulamayan ve zor geçinen fakir halk ise merkeze yakın ormanlardan usülsüz ve izinsiz olarak yakacak ihtiyacını karşılamaktadır. Halk orman emvalinin nakli için gerekli izin kağıtlarını orman işletme Müdürlüğünden almak yerine kontrol noktalarındaki emniyet güçleri ve jandarma karakol komutanlıklarınca kendilerine verilen geçersiz ve yasal olmayan izin belgeleri ile yapmaktadır.

İlimizin genelinde muhtelif yerlerde orman yangınları çıkmaktadır. Yangın duyumları alındığında yangın yerine gitmek isteyenlere güvenlik güçlerince operasyon var bahanesiyle izin verilmemektedir. Bu nedenle yangına gerekli müdahale yapılamadığı gibi yanan orman sahasının tesbiti ve yeniden ağaçlandırılması da mümkün olmamaktadır.

TARIM-HAYVANCILIK VE ORMANCILIK SORUNLARI İLE İLGİLİ ÖNERİLERİMİZ:

1- Köylerdeki hayvancılık ve tarımın yeniden canlanması için, mera ve yayla yasağının kaldırılması.

2- Üreticilerimize hayvancılık ve zirai kredilerinin limitleri arturılarak bir defaya mahsus olmak üzere faizsiz veya düşük faizli kredilerin sağlanması, zirai kredi borcu olan köylülerin bir defaya mahsus olmak üzere kredi borçlarının silinmesi.

3- Köylerini terk etmek zorunda kalan köylülerin, köylerine geri dönmeleri için gerekli imkanların sağlanması ve kendilerine yeniden konut yapılması, köylerine dönme imkanı olmayan köylülerin konut ve arazi sorununun çözümlenmesi.

4- Köylerdeki göç sonucu şehir merkezine yerleşen köylülerin elektrik, su vb. giderlerinin karşılanması.

5- Halen köylerinde oturmakta olan köylülere uygulanan yiyecek ve giyecek yasağının acilen kaldırılması.

6- İlimizin coğrafi koşullarına uyum sağlıyan hayvanların düşük faizli kredi karşılığı köylülere verilmesi ve ürünlerin değerlendirilmesi için süt mandırasının açılması.

7- Kapatılan köy değirmenlerinin açılması.

8- Keban gölü kenarında geçimini balıkçılıkla sağlayan balıkçıların kayıklarının serbest bırakılması.

9- Köylerde akşam saat 15.00'ten sonra karakol önlerine getirilmeleri zorunlu olan ziraat araçlarının (Traktör vb.) serbest bırakılarak tarımsal faaliyetlerin kısıtlanmaması.

10- Tahrip edilmiş bütün içme ve sulama suyu tesislerinin yeniden onarılarak hizmete açılması.

11- Yatırım programında olupta gerçekleştirilmeyen projelerin gerçekleştirilmesi.

12- İl ve ilçe merkezlerinde tarım ve hayvancılık konusunda köylüye yardım edecek teknik personelin sağlanması.

13- İlimizde meydana getirilen orman yangınlarına son verilmesi ve gerekli müdahalenin zamanında yapılması için gerekli önlemlerin alınması.

14- İlimizde kontrollü ve planlı orman üretiminin yapılması için gerekli ortamın sağlanması.

15- ORKÖY proje mühendisliği idare binasına askeri personel yerleştirileceğine, sözkonusu binanın ORKÖY proje mühendisliği hizmet binası olarak kalması.

5-ULAŞIM VE GÜVENLİK SORUNU:

İlimizin en önemli ve can alıcı sorunu güvenlik ve ulaşım sorunudur. Bu sorun iki şekilde karşımıza çıkmaktadır.

1- Köylerde

2- İl ve ilçelerle ulaşımda

1- KÖYLERDE:

Mevcut konumu itibariyle son derece olumsuz koşullar altında yaşamlarını sürdürebilmelerine rağmen, başka bir seçeneği olmadığı için zorunlu olarak birkaç evin içinde ikamet etmiş olduğu belli başlı köy ve mezralarımız mevcuttur. Buralardaki yaşam neredeyse çekilmez hal almıştır. Köylerdeki yaşam sabah güneşin doğmasıyla başlar akşam saat 18.00 de sona erer. Bu saatler dışında insanlar tarlalarına, hayvanlarına vb. işlerine gidememekte ve en zaruri ihtiyaçlarını karşılıyamamaktadırlar. Köylerin etrafı mayınlanmış olduğundan insanlar gezemedikleri gibi hayvanlarını da meralara salamamaktadırlar. Mayına basarak telef olan onlarca hayvan bir tarafa, birçok insanımız mayın nedeniyle sakat kalmakta hatta ölenlerde olmaktadır. Çeşitli nedenlerle köylerde mayınlarla veya buralara düşen el bombalarıyla bilmeyerek oynayan çocuklar patlamalar sonucu ölmüş yada sakat kalmışlardır. Bunlara Tunceli merkez Çıralı, aktuluk, Gökçek, Kocakoç, Güleç, Demirkapı, Burmageçit, Mazgirt Yazelli, Mazgirt Doludizgin, Ovacık merkez, Çemişgezek, Hozat ve Pülümür ilçelerinde yaşanan olaylar örnek olarak verilebilir.

İlimizde çok az sayıda köy kalmasına rağmen

bu köylerde ikamet etmekte olan köylüler de zorunlu tüketim maddeleri ile yiyecek ve giyeceklerini köylerin rahat bir şekilde ulaştırılamamaktadır. Yetkililer tarafından "kontrollü gıda sevki" olarak adlandırılan ve şehrin giriş-çıkışlarında bulunan kontrol noktalarında Merkez Jandarma Komutanlığından alınan kontrollü gıda sevk izin kağıdı olmadan giyecek ve yiyecek götürmeleri mümkün değildir. Köylerde yapılan operasyonlarda köylülerin evlerinde 50 Kg.'ın üzerinde unu bulunanlardan unları alınarak karakola bırakılmaktadır. Bu uygulama ile köylerin yeniden canlandırılması bir tarafa, köylerde kalanlar da göçe zorlanmakta ve açlığa mahkum edilmektedirler.

İlimiz merkez Aktuluk Köyü Robalk Mezrasında ikamet eden köylülerden Hasan TÜMTAŞ'ın 58) ahırdaki hayvanlarını kontrole giderken 30 Nisan 1996 günü akşam saat 20.30 - 21.30 sıralarında evinin yanında askerler tarafından vurularak öldürülmüştür. Bu olay köylerimizdeki güvenlik sorunun tüm açıklığı ile gözler önüne sermektedir.

2- İL VE İLÇELERDE ULAŞIM:

Hiç bir ilçemizle ulaşım güvenlik olmadan yapılamamakta, Tunceli-Erzincan karayolu ise belli günler dışında ulaşıma kapalı tutulmaktadır. Örneğin; Kamu görevlileri 60 Km. olan Pülümür ilçesine görevli gitmeleri için bazen Tunceli-Elazığ-Malatya-Sivas-Erzincan yol güzergahını kullanarak gidiş-geliş toplam 1400 Km. yol gitmektedirler. Yani bir buçuk saatlik ilçeye 16 saat yol gidilerek varılmaktadır. Ulaşım yollarının durumu incelendiğinde köylerin tüm yollarının 1990 yıllarından itibaren bakım ve onarımının yapılmaması sonucu köy yolları ulaşıma kapanmıştır. İlçe yollarının bakım ve onarımsızlığı nedeniyle 60 Km. lik yol 2.5 saatte gidilmektedir. Anayollarla bağlantılı olup köylerle ulaşımı sağlayan akarsuların üzerindeki tüm asma köprüler kesildiğinden dolayı köylüler ulaşımı akarsulardan geçerek yapmakta yada saatlerce yaya yol yürüyerek şehre ulaşabilmektedirler. Köylülerin hasta olmaları durumunda, hastaneye ulaşmaları mümkün olmamaktadır. Örneğin doğum hastası bir kadının hastaneye ulaşma şansı yoktur. Bütün yaşanan bu olaylar sonucu köylerde yaşam yok denecek durumdadır.

ULAŞIM VE GÜVENLİK SORUNU İLE İLGİLİ ÖNERİLERİMİZ.

1- Tunceli-Erzincan Karayolunun sürekli olarak ulaşıma açılması.

2- İlçe ve köy yollarının bakım ve onarımının yapılarak ulaşıma açılması.

3- Yıkılan köprü ve menfezlerin en kısa sürede yeniden yapılarak ulaşımı sağlamak.

4- İl ve ilçe akarsuları üzerinde bulunan ve kesilen asma köprülerin yeniden yapılması.

5- Mayınlanmış bölgelerin derhal mayından arındırılması.

6- Köylerde evi, bağı, bahçesi tarlası ve hayvanları telef olan kısacası zarara uğramış köylülerin maddi ve manevi zararlarının karşılanması.

7- Kontrollü gıda sevki uygulamasının kaldırılması.

DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİNE YÖNELİK POLİTİKALAR:

İlimizdeki mevcut demokratik kitle örgütlerine hiç bir dönem iyi bakılmamış. Özellikle memur sendikalarındaki yönetici ve işyeri temsilcileri bu baskıdan nasibini almışlardır. Anayasanın değişmesine rağmen, hükümetin anayasaya uyum yasası çıkarmaması bahane edilerek bir çok sendikacı sürgün edilmiş, hakkında davalar açılmış, açığa alınmış ve cezalar verilmiştir. Ayrıca sendika şube ve temsilcilik binaları polis tarafından hiç bir gerekçe gösterilmeden aranmaktadır.

Sendikal çalışmaya katıldığı için sürgün edilen memurlar:

Kurumu	Sayısı
1- Tarım İl Müdürlüğü	8
2- Sağlık Müdürlüğü	13
3- Milli Eğitim Müdürlüğü	1
Toplam:	**22**

CEZA ALAN MEMURLAR

Kurumu	Sayısı
Tunceli Belediyesi	15
Milli Eğitim Müdürlüğü	180
Tarım İl Müdürlüğü	40
Tapu ve Kadastro Müd.	4
Sağlık Müdürlüğü	24
Toplam	263

Neredeyse bütün ülkede kabul görmüş sendikaların kongrelerine bile izin verilmemekte, il merkezinde kongrelere katılmamaları için ilçelere yazı yazılmakta hiç bir sosyal ve kültürel faaliyete izin verilmemektedir. İlimizdeki demokratik kitle örgütlerinin yazılı müracaatları valilikçe ilkin emniyet müdürlüğüne gönderilerek, emniyet müdürlüğünün izninden sonra, valilik müracaatları kabul edeceğini söyleyerek sendikaları muhatap almamaktadır. Oysa ilde il amirliği valilik makamı olduğu halde TUNCELİ'de valilik yetkisi emniyet müdürlüğünce kullanılmaktadır.

İlimizde çalışma şartlarının zorluğu göz önüne alınarak, bu şartlar altında uzun süre çalışan me-

murlar, tayin istedikleri zaman valilikçe buna izin verilmemekte ve bakanlıkça tayin onayı gönderilen memurların ilişkileri kesilmemektedir. Böyle keyfi bir uygulama TUNCELİ Valiliği'ne özgü olup, böyle anti demokratik bir uygulamaya da başka hiç bir ilde rastlanılmamaktadır. Bütün bu antidemokratik uygulamalara gerekçe olarak personel yokluğu gösterildiği halde; İhtiyaç fazlası personel gerekçesiyle bir çok memur istekleri dışında sürgün edilmektedir.

Demokrasi ile yönetilen ülkelerde hukukun üstünlüğü tartışılmazdır. Oysa ülkemizin genelinde uygulanan politikalar dışında ilimiz genelinde şiddete ve sindirmeye yönelik politikalar ile demokratik kitle örgütleri işlevsiz kılınmak isteniyor. Bu uygulamanın son bulması için siyasal iktidarlarca; ilimize demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne inanmış idarecilerin atanması, demokratik kitle örgütlerine yönelik hukuk dışı uygulamalara son verilmesi toplumsal huzur ve barış açısından önem arzetmektedir.

SONUÇ OLARAK

İlimizin genel sorunları incelendiğinde yıllardır siyasal iktidarlarca potansiyel suçlu ve hizmete layık görülmeyen Tunceli halkına yönelik ekonomik ve siyasi politikalar 1979 yılından bugüne kadar devam eden olağanüstü hal uygulamaları ve son on yıldır süren savaş politikaları ile bütünleşince;

İldeki yatırımlar durumu incelendiğinde yapılan yatırımların ilimizi ekonomik ve sosyal açıdan kalkındırmadığı ve harcamaların tamamına yakın kısmı güvenlik tesislerine ve kamu binalarına yönelik olduğu il genelinde yapılan 3 trilyon 454 milyar genel harcamalardan, 194 milyarın yatırımlara 2 trilyon 140 milyarın polis ve askeri personelin maaş ve benzeri sosyal harcamalarına yapılması ilimizdeki genel durumun açık örneğidir. Ayrıca dünyada olduğu gibi bölgemizde de silahlara harcanan bu paralar bilime, insan sağlığına, ulaşıma ve istihdama yönelik yatırımlara harcansaydı hem ilimiz açısından hem de ülke ekonomisi açısından daha yararlı olacaktı.

İldeki sağlık sorununda da ilimizde büyük dramlar yaşandığı, hastanelerde doktor, yeterli teknik personel ve cihazların yokluğundan, köylerde açık olması gerekirken kapalı tutulan sağlık merkezlerinin durumundan, hastane kapılarında ve yollarda ölen hamile kadınlar, çocuklar ve yaşlılar ile tüm hastaların durumundan anlaşıldığı gibi sağlık personeline yönelik sürgün politikalarından da anlaşılmaktadır.

İlimizde eğitim ve öğretimin yok denecek düzeye ulaştığı; kapalı okul sayısından, öğretmen açığından, mevcut öğretmenlerin %80'ine yakının stajyer oluşundan ve geçmiş yıllarda Türkiye'deki ÖSS ve ÖYS sınav sonuçları neticesinde görülen başarının düşmesinden, lise mezunu işsiz gençlerin gün geçtikçe çoğalmasından, eğitim-öğretim yuvalarının askeri kışla olarak kullanılmasından da anlaşılmaktadır.

İl genelinde tarım ve hayvancılığın yok olduğu; yakılan tarım arazilerinden, yasaklanan meralardan, el konulan tarım makinalarından, yasaklanan tahıl ürünlerinden, yakılan hektarlarca ormanlardan, bombalanan dağlardan, tamamına yakın boşaltılan, yakılan ve yıkılan, insansızlaştırılan köylerin durumundan ve kontrollü gıda sevki uygulamaları ile bir ekmeğe muhtaç bırakılan ve açlığa mahkum edilen köylülerin durumundan ayrıca ulaşımda kullanılan ve kesilen asma köprüler ile tahrip edilen içme ve sulama tesislerinin durumundan ne kadar aciliyet arz ettiği açıkça görülmektedir. Ayrıca ilimiz merkezinde ve Ovacık merkezine göç eden köylülerin yaşadığı sefaletin yerinde görüldüğü takdirde yürekler acısı olduğu açıkça görülecektir. 120 aile halen oturulamaz durumda olan prefabrik konutlarda yaşamakta ve bazı konutlarda 2 aile bir arada kalmaktadır.

Ulaşım ve güvenlik konusuna gelince köylerinde yaşamak zorunda kalan yaşlı insanlarımızın can ve mal güvenliğinin olmadığı, 30 Nisan 1996 tarihinde Tunceli Merkez Aktuluk köyü Robayik Mezrası'nda ikametgah eden 58 yaşındaki Hasan Tümtaş ile Ovacık İlçesinde köyünde vurulan Hüseyin Saltık'ın durumları en açık örnekleridir. Kısaca bölge insanının can ve mal güvenliği yoktur.

Demokratik kitle örgütlerine yönelik politikalara gelince demokrasinin d'sinin olmadığı bir yerde demokrat kitle örgütlerinin işlevliğinden bahsetmek insana inandırıcı gelmemektedir.

İlimizde bütün bu sorunlar yaşanırken demokratik kitle örgütleri olarak ilimizin aciliyet arzeden bu sorunlarının kamuoyunun ve ilgili yerlerin dikkatine sunmayı ve tüm sağduyulu insanların bu sorunların çözümüne katkı sunmaya ve çözüm önerileri sunmaya çağırıyoruz.

Bütün bu uygulamalar devam edildiği sürece, bütün sorunların tıkanacağı, toplumsal barışa ve huzura en ağır darbeyi vuracağı bilinciyle kitle örgütleri olarak toplumsal sorunlara katılıp çözüm önerilerinde bulunması gerektiği sorumluluğu ile hareket edilmiştir.

İlgililerin ve kamuoyunun bilgilerine sunulur.

TUNCELİ SENDİKALAR PLATFORMU

Enerji-Yapı Yol Sen	Eğitim-Sen	Tüm Maliye-Sen	Tüm Sağlık Sen	Tüm Bel-Sen
Tarım-Sen	Or Kam Sen	Genel-İş	Yol-İş I No'lu Şube	Yol-İş II No'lu Şube
Yol-İş III No'lu Şube	Tes-İş (TEDAŞ)	Tes-İş (DSİ)	Orman-İş	Haber-İş
		Tarım-İş		

Dersim ve Devlet'in Tunçeli

KORAY DÜZGÖREN(Gazeteci - Yazar)
29.09.1996

Türkü, "Dersim dört dağ içinde" diyor... Gerçekten de, devletin verdiği isimle Tunceli'nin çevresi yalçın dağlarla çevrili. Munzur Dağları ve aşağılardan akıp giden Munzur Çayı insana inanılmaz bir dinginlik veriyor. Ama sadece kafanızı dağlara ya da gürül gürül akıp giden derelere çevirirseniz... Yok etrafınıza bakar ve çevrenizdeki insanlarla konuşursanız göreceğiniz ve duyacağınız şeyler sadece ve sadece umutsuzluk, hüzün, hayal kırıklığı ve kızgınlıktan ibaret...

Çünkü Tunceli, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana yapılanlar yetmiyormuş gibi yine devletin demir kıskacı içinde... Adeta devletin Tunçeli bu bölge insanının girtlağında... Tunceli'de en temel insan hakları, hukuk, adalet ve insanlık anlayışı bile geçerli değil. Genel olarak o bölge, özel olarak Tunceli ve çevresi birkaç yıldır tam bir abluka altında. Bölgede 1994 yılından itibaren başlayan PKK eylemleri nedeniyle Tunceli ve çevresi askeri operasyonların ve çatışmaların olduğu bir savaş bölgesi durumunda. Birçok köy boşaltıldığı gibi ilçe ve kasabalar da göç nedeniyle boşalıyor. Giderek hayalet köylere, kasabalara dönüşüyor. Ayrıca iki yıldır uygulanan gıda ambargosu nedeniyle Tunceli yöre insanı için tam bir cehenneme dönüşmüş durumda. Göçebilecek olanakları olanlar göç ediyor. Ama orada yaşayan hâlâ on binlerce insan var ve kendi topraklarında, doğdukları yerlerde yaşamak istiyorlar. Hem de güvenlik içinde... Hem de insanca... Polis, asker, özel tim korkusu olmadan... Son yıllarda Tunceli'ye birkaç kez gittim. Her gidişimde durum bir öncekine göre daha kötüydü. En son geçtiğimiz günlerde Tuncelililer Derneği'nin düzenlediği geziye katıldım. Önce Elazığ'a uğradık İnsan Hakları Derneği'nde toplanan Tunceli'li göçerlerle görüştük. Durumları içler açısıydı. Söz alanlar köylerini, evlerini nasıl apar topar terketmek zorunda kaldıklarını ve Elazığ'da dilenci durumuna düştüklerini anlatıyorlardı. Konuşan temsilcilerin ve muhtarların gözleri yaşarıyor, anlattıkça öfkeleniyorlardı. Hele biri vardı ki, konuşmacılar içinde beni en çok o etkiledi. Köyde bıraktığı cevizlerinden söz ediyordu... Köye dönüp cevizleri toplayamadığını anlatıyor geri dönmeleri için kendilerine izin verilmesini istiyordu.

İşte tam o sırada başka bir göç öyküsünü anımsadım:

Yine böyle toprağından, köyünden zorla koparılıp Adana'ya yerleşen bir göçer günün birinde köyüne dönmeye karar vermişti. Oysa köyü yerle bir edilmiş ve askeri bölge içinde kalmıştı. Dönmesi mümkün değildi. Ama o, kendisine yapılan bütün uyarıları dinlememişti. Bahçesinde, köyden ayrılmadan önce diktiği soğanların büyümüş olması lazımdı. Gidip onları toplamalıydı. Ne kadar, "Dur gitme" dedilerse de o bir sabah köyüne dönmek üzere Adana'daki gecekondusundan ayrılmıştı. Yakınları onu en son o sabah görmüştü. Çünkü köyüne döndükten sonra terörist diye yakalanmış ve feci şekilde öldürülmüştü. Yani çok sevdiği soğanlarına kavuşamamıştı.

Cevizlerini anlatan gözleri nemli Ovacıklı köylüyü dinlerken bunları düşünüyordum. O gece kendimi çok kötü hissetiğimi itiraf etmeliyim.

Sabah yola koyulduk. Her zamanki gibi bizi Tunceli'ye alıp almayacakları belli değildi. Elazığ-Bingöl yol ayrımından itibaren bitmez tükenmez aramalar, kimlik tesbitleri, beklemeler başladı. Sonunda Tunceli'ye vardık.

Gıda ambargosu artık kentin içinde de sıkı bir biçimde uygulanıyordu. Değirmenlerin çoğu kapatılmıştı ve un gibi gıda maddeleri karakollarda tutuluyor ve ihtiyaca göre veriliyordu. İnsanların birbirine bir kilo şeker, lokum ya da herhangi bir gıda maddesi göndermesi bile engelleniyordu. Böylece bir girişim teröristlere yataklık etmekle eş değerde değerlendirilebiliyordu. Kasabalara ve köylere ilaç da gönderilemiyordu. Bu ilaçların da gıda maddeleri gibi PKK'lılara gitme ihtimali vardı...

Tunceli ve civarında iki yıldır sürdürülen sıkı gıda ambargosunun bu zamana kadar sonuçlarını göstermesi ve dağlardaki teröristlerin açlık nedeniyle düzlüğe, yollara inmesi gerekirdi. Ama böyle bir sonuç gerçekleşmemişti. Bunu kendisiyle konuştuğumuz Tunceli Valisi de kabul ediyordu. Ama yine de ambargo sürdürülecekti... Doğu ve Güneydoğu'da benzeri görülmedik bu sıkı uygulamayla Tunceli cezalandırılmaya devam edilecekti...

İşin ilginci, aslında feci yanı, bütün bu insanlık dışı uygulamalardan Türkiye'nin büyük çoğunluğunun haberdar olmaması. Bizim gibi heyetlerin zaman zaman bölgeye gitmesinin belki bölge insanı ya da Tuncelililer açısından bir moral faydası var ama esas ambargo medyadan geldiği için gerek gıda ambargosu, gerekse bölgenin içinde bulunduğu içler açısı durum Türkiye insanının çoğuna gösterilemiyor.

Devletin Tunçeli gerek Dersim'lilerin, gerekse medya sayesinde Türkiye insanının çoğunluğunun üzerinde olduğu için gerçekler bir türlü duyurulamıyor. Ama olsun, bir kişiye bile anlatsak bıkmadan usanmadan gördüklerimizi Türkiye'nin, dünyanın öteki insanlarına anlatmaya, yazmaya, çizmeye devam edelim.

Sadece Dersim'in değil, bütün Türkiye'nin, devletin ve silahlı bürokrasinin Tunçeli'nde kurtarılması için mücadele edelim..

DERSİM'İN ÇIĞLIĞI

FERHAT TUNÇ (Sanatçı)

Bir Anonim heyeti karşılamış gibi

Yıllar sonra ilk kez karşılaşmıştık.
Konuşmalıydık... Dertleşmeliydik.
Ama bir başka duruyordu Dersim'in dağları
Uğultulu bir başkalaşma vardı dağlardan süzülüp akan Munzur'un sesinde.
Birşeyler mi söylemek istiyordu bana?
Yoksa biraz kızgın, biraz kırgın mıydı?
Oysa kucaklaşmalıydık ve bağıra bağıra özgürlük şarkıları söylemliydik.
Heyy Dersim! Geldim işte...
"Kan ile yangındı devran / Bira serba ma Wahto merdayno" diye haykıranların diyarına geldim.
Yıllar sonra Dersim'deyim. Yakın tarihimizde yaşadıklarımı bir bir anımsadım. Geçmişin o görkemli, o başdöndürücü kentindeyim.
Bu halk benim halkımdı. Bu topraklarda basılmadık bir karış yer bırakmamıştım.
Bir düş mü gördüklerim; yoksa gerçek mi?
Belki de düşle gerçeğin öteşinde olmasını diliyor insan.
Ama sonuna kadar gerçek; İliğine kemiğine kadar geçer.
Yolları kuşatılmış, talan edilmiş köylerinden geçtim. Taş taş üstünde kalmayan yerler gördüm.
İnsanlar yoktu; bir yangın bir de talan izleri vardı.
Bir de üniformalılar, üniformalılar... Resmi üniformalılar, "sivil" üniformalılar.
Ama o insanlar, o güzelim topraklardan sökülüp atılmışlardı.
Elbette geçiciydi ama, şimdilik sağır ve dilsizdiler.
Bu topraklar çok zulüm gördü. Ama böylesini hiç görmemişti.
Kirli savaşın yüzünü çok gördüm; Siirt'te, Diyarbakır'da, Bitlis'te, Mardin'de, Şırnak'ta, Batman'da...
Ama bir başkaydı Dersim'de gördüklerim. Bu kent başka bir kentti. Bu insanlar sanki başka insanlardı. Çiçekler başka açıyor, kuşlar bir başka uçuyordu sanki.

Acının, zulmün ve zorbalığın orta yerindeydi Dersim.
Adeta tutsak alınmış bir coğrafyaydı Dersim.
"Palavra Meydanı"nda artık dünya ve devrim sorunları tartışılmayan bir Dersim.
Daracık sokaklarında boyacı çocukların nara atmadığı bir Dersim...
Koca Şair'in dediği gibi "Havada konuşmamanın, görmemenin kahrolası hüznü" vardı ve bir koca kent sanki kapatmıştı elleriyle yüzünü.
Atan nabzı durmuş Dersim'in.
Dükkanları bomboş Dersim'in
Kahveleri işsizlerle ve yoksullarla dolu Dersim'in,
Halkı karneyle alabildiği yiyecekler doyuruyor karnını Dersim'in
Ambargoya, zulme, ölüme yeniden yeniden alışıyor halkı Dersim'in.
İki seçenek kalmış Dersim'in insanına; ya kabullenip susacaksın ya da terk edeceksin.
Bir coğrafya, yani Dersim dünyanın gözü önünde insansızlaştırılıyor.
Görmüyor musunuz heeyyyy?..
Kan ve gözyaşı sinmiş toprağa.
Yürekler suskun.
Sessizlik arttıkça içten içe büyüyen bir şaşkınlık, bir öfke yaşıyor insan.
Munzur isyan ediyor; dağlar haykırıyordu.
Susturulamıyorlardı.
Oysa Munzur, Düzgün Baba, Yılan, Sapan ve Zelli dağları büyük bir şehvetle karşılardı insanı.
Bu dağlar geçit vermemiştir kahpeliğe ve soysuzluğa.
Bu dağlar bir ana sevecenliğiyle bağrına basardı her Dersimliyi.
Aynı sevecenliği de Dersimli gösterirdi dağlara. Gözü gibi korurdu ormanları: tıpkı Ovacıklı yaşlı bir köylünün söylediği gibi:
Köyde ağacın bir dalını kırmaya kalkıştığımızda babamızdan büyük azar duyar ve dayak yerdik Ama şimdi gözbebeğimiz yakılıyor, yıkılıyor ve bizler çaresizlik içerisinde izliyoruz.
Burası Dersim... Her karış toprağında tarihin acımasız izleri yaşıyor.
Burası Dersim... Kahpeliğe ve zulme meydan okuyanların ölümsüzleştiği yer.
Ve burası Dersim... Özgürlük ve aydınlık bir gelecek yaratmak uğruna kelleyi koltuğa alıp yola çıkanların diyarı.
Şimdi burası mahzun, çaresiz, acılı ve ürkek insanların yaşadığı bir kent.
Gözlerinde ve yüzlerinde kanlı bir savaşın bitkinliğini ve yorgunluğunu taşıyan insanların yaşadığı bir kent.
Köylerinde ve topraklarında yeniden yaşamanın özlemi, içten içe bir isyana dönüşüyor Dersim'de.
Sanatın ve sanatçının da beşiği olmuştur Dersim, tarih boyunca.
Halkı her fırsatta sanata, sanatçıya sahip çıkmıştır.
Ben bu topraklarda boğup büyümüştüm. Bu dağlar, bu sular, bu insanlar yoğurmuştu sanatımı. On iki yıldır Türkiye'nin her yerine taşıdığım solukta Dersim'in rüzgarı vardı elbette. Ama ben on iki yıldır Dersim'de bir konser verme izni mi bile alamamıştım. Bırakın konser yapmayı Dersim'deki varlığıma bile katlanamıyordu "resmi görüş".
Hatta hala kentlerde dolaşmama bile şaşanlar vardı doğup büyüdüğüm topraklar üzerinde görev yapanlar arasında.
Anlatılana göre, gençlerden biri dinliyormuş kasetimi. Bir özel tim elamanı önce şarkıyı söyleyenin kim olduğunu sormuş. "Ferhat Tunç" yanıtını alınca da sormuş:
- Bu adam daha dağa çıkmadı mı?
İşte bu topraklar üzerinde savaşı sürdürenlerin mantığı; barış istiyorsan, kardeşliği istiyorsan, bu kirli savaşa karşı çıkıyorsan dağa çıkman gerekiyordu.
Yani mantık, aynı mantık; "ya sus, ya dağa çık"
Çünkü barışı isteyen, savaşa karşı çıkan onurlu aydınlar, sanatçılar bu istemlerini yazılarıyla şarkılarıyla dile getirenler savaş taciriinin işini güçleştirmektedir.
Dersim'de gördüklerimizi "İnsanım" diyen herkes görebilir.
Dersim'de yaşanılanları "insanım" diyen herkes yüreğinde duyabilir.
Dersim'de yaşanılanlardan "insanım" diyen herkes utanabilir.
Dersimlinin çığlığını " insanım" diyen herkes işitebilir.
Dersim'in toprağında, Dersim'in dağlarında, Dersim'in ormanlarında, Dersim insanının yüreğinde yangın var.
Heeyy "insanım" diyenler!
Görüyor musunuz? Duyuyor musunuz? Utanıyor musunuz? Dersim'in çığlığını işitiyor musunuz?

Ben size kendimi anlatmıyacağım Xopoyu anlatacağım

Ben Ovacıklıyım 1938 de 15 yaşındaydım. Annem Koçuşağı aşiretindendi babam ise Ovacıklıdır size kopuyu anlatacağım. Eveliyatını bilmiyorum, sonucu anlatayım ikinci asker Dersime gelmişti aşiretlerden bazıları devletle iş birliği yapmıştı bazıları buna yanaşmıyordu. Bazı çete reislerine devlet çağrıda bulunuyordu, gelip teslim olursanız sizi öldürmiyeceğiz, Türkiyenin çeşitli illerine göndereceğiz. Kopo da bunu duymuştu mayetinde epeyce insan vardı, bir gün Ovacığın bir köyüne gelir bölgesi hozattı ama o ovacıkta teslim olmayı kafasına koymuştu. Bunların başına o zaman ödül konmuştu. Kim yakalatırsa yüklü para veriliyordu. Geldiği köyde köylünün birine git ovacığa sırrı Yüzbaşıya söylekl Kopo yarın teslim olacak sözünü Sırrı Yüzbaşıya ulaştırır. İkinci gün atlar pulur karşısında görülünce sırrı Yüzbaşı karşılamaya gitti. Askeri ile birlikte Pulur Köprüsünde Kopoyla karşı karşıya geldiler. Yüzbaşı iyi bir karar verdin, akıllı adamsın dedi Kopoya sonra beraber Ovacık meydanına geldiler orada ilkin Koponun yanındaki arkadaşlarının üzerlerinde silahları alındı.

Hükümet konağına girerekende Koponunkisi alındı. Bu arada Kopo silahına uzun süre baktı. Sırrı Yüzbaşı niye o kadar bakıyorsun kopo diyincede ben çocukluğumdan beri onunlan yatıp onunlan kalktım. Bunun için bakıyorum dedi. Sürgüne gönderiyorlardı. İkinci gün Hozat yüzbaşısı olayı duyar, köprür niye bana teslim olmadı diye terfimi alacakmış ne, bilemiyorum. Sonra Kopo Hozata gönderildi. Oradan Elazığa derken Elazığ da kendisine sorarlar. Türkiyenin neresine gitmek istersin oda Kayseriye der Kayseriye gönderiyorlar ev ve tarla veriyorlar fakat kopo rahat etmiyor. Altı ay kalır sonra birgün rüya görür. Sabahleyin kalktığında hanımına anlatır derki Yeniden silahını kuşandı. Koponun geldiğini dersimde herkes duymuştu. Yeniden başına ödül biçildi. Bir ara duyduk Aliboğazda kalıyormuş, bunu duyan asker milisleri ve muhbirciler yerini belirledi. Bu ihbarı yapanlardan birisi Koponun kirvesiydi. Kaldığı mağara tespit edildi, etrafı sarıldığında çok hasta olduğunu duymuştuk. Etrafı sarılarak ailesiyle birlikte öldürüldü. Başı kesilerek Hozata getirildi. Karşılığında miktarını bilmiyorum ama epeyce para aldıklarını duydum. İşte böyle oldu...

Rüyamda, Dersimdeyim Kırklar Dağının eteğinde ev yapıyorum. Kırklar beni çağırıyor ben Dersime gidecem hanımını ve iki kızını alarak ikide eşek katar önüne yürüyerek bir aya yakın bir süre içinde Dersime geldi.

DGM'ce Yasaklandı

Delali Buyer

Wayi wayi way bege mı wayi
Tija amnon vera cendege ma poyayi
Zalımı ma qırkerdune
Kerdime vera tiju vayi

DGM'ce Yasaklanmıştır

DGM'ce Yasaklandı

DGM'ce Yasaklandı

Dersim Alevi-Kürt ve Zaza Mitolojisi ve Pantheonu Üzerine

ERTUĞRUL DANIK

Bu yazı Birikim dergisinden alınmıştır

Pertek ve Çemişkezek ilçe merkezleri ile, bazı köylerde bulunan Sünniler'e karşın,Dersim bölgesi genel olarak Alevi-Kürt ve Zaza yoğunluklu bir bölge olup, Kureyş (Seyyid Mahmud Hayrani) ve Bamasör (Baba Mahmud Hayrani) ve Bamasör (Baba Mansur) adlı seyyitlerle birlikte, Horasan bölgesinden geldiklerine inanırlar ve soylarını bu seyyitlerle birlikte gelen aşiretlere bağlarlar.

13. yüzyıla rastlayan bu göç ile birlikte; Dersim bölgesine (Aşiretler Dersim bölgesine geldiklerinde, bölgenin adı "Dördüncü Ermenistan"ın bir bölgesi olarak, "Chanzit" olarak anılmaktaydı ki, bu ad büyük kasaba anlamında "Hozat" veya "Khozan" olarak da bilinmekte olup, bugünkü Hozat ilçe merkezidir.) geldiklerinde, yerleşik Hıristiyan (çoğunlukla Ermeni) kültürü ile karşılaşan aşiretler, geldikleri bölge ve geçiş yolları üzerinde de Şiilik, Panteizm, Şamanizm, Mazdaizm, Brahmanizm, Zerdüştlük, Yezidilik, yahudulluk gibi değişik kültürlerle karşılaşırlar. Aynı yıllarda Hacı Bektaş Veli ile, 16. yüzyılda Safevi İmparatorluğu'nun bölgeye gönderdikleri halifeler, kültürel ve siyasal misyonerlik çalışmalarında bulunurlar ki; bunların en ünlüleri, Hacı Bektaş Veli'nin gönderdiği söylenilen Şıh Hasan Halife, Sultan Hıdır (Üryan Hıdır), Düzgün Baba (Şah Haydar) ve Sarı Saltuk (Sarı İsmail) ile,Şah İsmail'in (Şah Hatai) gönderdiği Nur Ali'dir. Dersim dışında

Anadolu'nun diğer bölgelerinde de yürütülen bu çalışmalar, Hacı Bektaş Veli döneminde merkezi otoriteyi sarsacak olaylara ve gelişmelere neden olurken; Şah İsmail döneminde, yaşanan çıkar savaşları Yavuz Sultan Selim'in lehine sonuçlanır. Yavuz, doğuda Şiiliği belli ölçüde geriletip, göç ve sürgünlere neden olurken, öte yandan Mısıra'a inerek halifelik gibi dinsel bir makamı da ele geçirir.

12. yüzyıldan (belki de daha erken), 16. yüzyıla kadar yaşanan olaylar ve devamındaki süreç içinde, kimliğini yenileyen Dersim aşiretleri, Alevilik hamuru içinde, başka kültürleri de yoğurarak, kendi Alevi-Kürt mitolojilerini yaratmışlardır. Dersim bölgesi dışında hiçbir Alevi ya da Kürt bölgesinde görülmeyen, antik Anadolu kültüründen Mazdaizm'e Şamanizm'e kadar uzanıp, çeşitli inançlarla beslenen bu özellik, Dersimliler'i tek Tanrı inancından uzaklaştırarak, olasılıkla daha önceden de bildikleri çok tanrıcılıkğa sürüklemiş ve böylece "Dersim Aleviliği" ola-

Tarak saçları, makas değmemiş bıyık ve sakalıyla bir halk görüntüsü veren Seyyid Rıza

rak adlandırdığımız "Panteizm" ve "Dersim Pantheonu" oluşmuştur.

A. Medyalı'nın Dersim genellemesi yapmadan, doğa ve çok Tanrılı inançların yani panteizmin, tek Tanrılı inanışlara geçildikten sonra da devam ettiğini söylemesinin ardından, Sir Mark Sykes, Dersim genellemesi yaparak (Şavaklılar bu genellemenin dışında tutulmaktadır), Dersim aşiretlerini "Pagan" sayıp sonuçta panteizme ulaşır. Uzun süre olumlu ya da olumsuz tepki görmeyen bu görüş son dönemlerde cılız destekler görür, ve son olarak, Munzur Cömert tarafından desteklenip, açık bir şekilde Dersim Aleviliği çok tanrıcı ilan edilir.

Dersim Pantheonu'nun baş Tanrısı "Hızır"dır. Ak sakallı, yaşlı ve atlı olarak tanımlanan Hızır, dara (zora) düşenlerin ve çaresizlerin en büyük yardımcısıdır. Başlanılacak her türlü iş ve çıkılacak yolculuklarda önce onun adı anılır. Güneşe gösterilen saygı anlanımdaki tapınmada bile "Ya Hızır" seslenmesi ile eğilinir. Zaman zaman Hızır ile karşılaştığını ya da düşünde gördüğünü söyleyenlerin anlatımına göre; hızır için zaman ve mekan kavramı yoktur. Dilediği an dilediği yerde olabilir. Hep ak sakallı bir ihtiyardır ama, yüzyıllardır zora düşenlerin yardımına koşmaktadır. Buna rağmen, o hep güçlü, atak ve hızlıdır.

Pantheonun diğer Tanrılarını Kureyş (Seyyid Mahmut Hayrani), Bamasor (Baba Mansur), Düzgün Baba (ŞahHaydar), Sultan Hıdır (Üryan Hıdır), Munzur Baba, Ağuçan, Şıh Delili Berhecan, Sarı Saltuk (Sarı İsmail), Seyyit Koca Süleyman, Seyyit Gabani,Şıh Hüsamettin Aseli ve Derviş Cemal olarak sıralayabiliriz.

Kureyş, Bağın Kalesi komutanı tarafındanfırına atılarak denenmiş; bu deneme sırasında girdiği fırında, şahin kılığına (donuna) girip fırın içinde dönerek, birlikte girdiği Derviş güler ile birlikte sağl olarak kurtulup mucize (kerâmet) gerçekleştirmiştir. Ayrıca pantheonun bir başka Tanrısı olan Samasor'u (Baba Mansur) arslana binerek ve yılanı da kamçı yaparak ziyarete gitmiş, geldiğini duyan Baba Mansur'un oturmakta olduğu duvarıyürüterek onu karşılaması üzerine de,saygısızlık yaptığını kabullenerek Baba Mansur'dan af dilemek durumunda kalmıştır. Kureyş'in iki de yardımcı meleği vardır. Bunlardan genç kız olanı "Weriya Kuresi " yani "Kureyş'in Hurisi ", genç erkek olanı ise Xorte Kuresi" yani "Kureyş'in Masumu"dur. Kureyş, bu iki yardımcı meleği ile, bölge halkının özellikle de kendi ocağına mürid olanların yardımına koşar.

Düzgün Baba (Şah Haydar) ise, Kureyş'in oğlu olup, Zeve mezrası Zargovit Tepesi'nde yaptığı evde yaşarken, hayvanlarını yaz-kış en iyi şekilde beslemesi ile dikkati çekerek, babasının yaptığı gizli ziyarette, aksıran bir keçiye söylediği söz ve ardından babasını görerek duyduğu utanç ile birlikte, uzaklaşıp sığındığı Düzgün Baba dağı'nda yaşamaya başlamış ve aynı adla anılmıştır. Babası gibi yöre halkının yardımına koşan Düzgün Baba, atlı olarak tanımlanır ki, bu özelliği ile babası Kureyş'ten ayrılırken, Hızır'a yaklaştırılır.

Sultan Hıdır, Şıh Hüsamettin Aseli ve Seyit Gabani, evine gelen konuklarını küçük bir kilim, bir güveç yemek ve bir torba ot ya da arpa ile karşılayıp çok sayıdaki insanı küçücük bir kilime sığdırarak, yüzlerce insanı bir güveç yemek, yüzlerce atı da bir torba ot ya da arpa ile doyurarak çeşitli mücizeler gerçekleştirmişlerdir. Bunların dışında kalan Hasan Halife, Murat Nehri'ni hırka üzerinde geçip, ateşte denerek; Ağuçan, büyük bir ordu karşısında kazanda, ateşte ve zehirde denenerek; Şıh Delili Berhecan, bir keşişi yattığı yerde mekân değiştirerek ve kendisine kurban edilen koyunu canlandırarak; Sarı Saltuk, seccade üzerinde Karadeniz'i geçip, Keligra Kalesi'ndeki yedi başlı ejderhayı öldürerek; Munzur Baba, haneda bulunan ağasına, mekân değiştirip sıcak helva götürerek; Derviş Cemal, kış ortasında dokunduğu ağaçları yeşerterek; Seyyit Koca Süleyman, semah dönüp evin çatısını havalandırarak, çeşitli mucizeler gerçekleştirmişlerdir.

Yöre halkı için umut ve yardım kaynağı olan bu Tanrılar/ Tanrısal kişilikler, yaptıkları söylenilen bu efsanevi mucizelerle, yaratılan mitolojinin devamlılığını sağlamışlardır. Böylece dairesel bir döngü şeklinde inanç-mucize çemberi oluşturulmuş ve yapılan her olumlu ya da olumsuz eylem, bu kişiliklere bağlanmıştır. Sonuç eğer olumlu ise, verilen hediye; olumsuz ise, verilen ceza olarak yorumlanmıştır.

Dersim Pantheonu'nda her ne kadar sadece Tanrıları görüyorsak da, Tanrıça olarak Ana Fatma'yı bu genellemenin dışında tutmaktayız. Yaratılan bu Tanrılar/Tanrısal kişilikler için, bir tür tapınak görevi gören ziyaretler yapılmış olup, bu yerlerde, bu kişilikler adanan kurbanlar kesilerek, çeşitli dileklerde bulunulur. Bu ziyaretlerden, çocuğu olmayanların gittiği Ağuçan Ziyareti, Hozat'ın Bargin (Karabayır); Kısır olanlarla erkek çocuğu olmayanların gittiği Sultan Hıdır Ziyareti, Pertek'in Zeve (Dorutay); her tür hastanın gittiği Sarı Saltuk Ziyareti, Hozat'ın A. Derik (Sarı Saltuk); Ziyareti, Hozat'ın A. Derik (Sarı Saltuk); çeşitli dilek ve hastalıklar için gidilen Şıh Delili Berhecan Ziyareti, merkez ilçeye bağlı Pilvenk (Dedeağaç); çocuğu olmayanların gittiği Seyyid Mahmud Hayrani Ziyareti, Nazimiye'nin Büyükköy; Hasan Halife Ziyareti, Pertek'in Koçpınar köylerinde; Düzgün Baba Ziyareti, Nazimiye'de bulunan Düzgün Baba Dağı'nda her türlü dilek ve hastalık için gidilen Munzur Baba Ziyareti ise, Ovacık'ta Munzur Suyu'nun kaynağında bulunur.

Bu ziyaretler dışında belli kişiliğe bağlanılmayan ya da, varsayılan kişiliğin unutulduğu yerek (lokal) ziyaretlerde bulunmakta olup, belirli bir törensel seramoni şeklinde yapılan bu uygulama, çok Tanrıcı onlayışım egemen olduğu Antik Anadolu kültüründeki, çeşitli Tanrılara adanmış tapınakları ve onlara adanan kurbanları anımsatmaktadır.

Pantheonda yer alan bu birincil Tanrılar dışında, çeşitli yardımcı Tanrılar/Tanrısal kişilikler de bulunur. Bunlardan biri "Hayvanlar Tanrısı"dır. İyi ve kötü olarak ikiye ayrılan bu Tanrılardan iyi olanı "Wayıro

Xer", kötü olanı "Memiko Gavan"dır. Geceleri hayvanları acı acı bağırtan ve boğmaya çalışan ya da onları bu durumdan korumaya çalışan, işte bu iyi ve kötü Tanrılardır. Bir diğer Tanrı ise, "Muhammed" ya da "Muhammed" olarak anılan "Güneş Tanrısı"dır. Güneş Tanrı, zaman zaman Ali ya da Hızır ile özdeşleşir ki, Dersimliler (en azından bir süre öncesine kadar) sabahın ilk ışıkları ile birlikte, güneşin doğduğu yere yönelerek saygı ile "Ya Hızır" diyerek eğilirlerdi. Güneş gibi "ay"da kutsal bilinir ve Ali ile özdeşleşir. Bu durum tek Tanrılı inancı kabulleniştekı Ali yansımasıdır. Ali ve Muhammed özdeşleşmesine karşın, hem güneş, hem de ay tutulmasında; iyi ruhların kötü ruhlarca karanlıklar dünyasına sürüklendiği inancından, teneke ve davul çalınarak, silahlar sıkılarak kötü ruhlar korkutulmaya(!) çalışılırdı. Son dönemlere kadar bu inancın uygulaması görülebilmekteydi.

Bir başka Tanrı ise "Ev ve Aile Tanrısı"dır. Değişik görüntüler altında görünen bu Tanrı veya Tanrıça, ev halkını çeşitli kötülüklere karşı korur. Aynı şekilde evin kısmetini açan ve bereketini artıran bu Tanrı/Tanrıçalar, kötülük melekleri ile sürekli savaşırlar.

Dersim'deki bu inanç sistemi içinde "Kötülük Tanrısı" ise "Evdıl Musa"dır. Onun komutasındaki kötülük melekleri "Eskere Evdıl Musa" (Evdıl Musa'nın Askerleri), her türlü kötülüğün nedenidirler. Yani bir tür şeytan ve şeytan'ın askeridirler. Bunların karşısında ise, her zaman iyilik melekleri olarak, "Eskere Duzgıni" denilen Düzgün'ün Askerleri bulunmaktadır.

Bu ayrıcalık içerisinde "yılan"da kendine yer bularak, çoğunlukla koruyucu bir kimlik kazanır. Özellikle ziyaretlerin (yani tapınakların) ve terkedilmiş evlerin (kutsal ocakların) birer koruyucu yılanı olduğuna inanır ki, bu yılanlara dokunulmaz. Çünkü bu yılanlar, kutsal sayılan evin, ocağın ve zayiraten koruyucu bekçileridir.

Bütün bu yardımcı Tanrılar dışında; Yunan, Roma, Mısır, vb. mitolojilerde olduğu gibi, Dersim mitolojisinde de çeşitli dağ, su, göl, ağaç, kayu vb. unsurların efsaneleri ve yaradılış öyküleri vardır. Zaten mitolojinin de temel anlamı ve işlevi bu değil midir. Bilinmeyenin ve çözülmeyenin kendi açıklaması, kendi ifadesi. Nasıl ki Manisa Lalesi, "Aphrodite"nin ayağına batan dikenin sıçrattığı kan ile kırmızı lekeler almışsa, Munzur Suyu'nun çıktığı gözeler de, Çoban Munzur'un döktüğü süt damlacıklarından oluşmamış mıdır?

Benzer şekilde Süpürgeç Dağı'nın, Arap Dağı'nın, Tüjik (Dojik) Dağı'nın, Yılan Dağı'nın, Gelin Pınarı'nın, vb. coğrafi yerlerin herbirinin kendi efsanesi, kendi mitolojisi vardır. Anlatılan bu efsaneler ad, oluşum, fiziksel görünüm gibi özellikleri açıklamaya çalışır.

Ateşin ve ocağın kutsallığı da ev ile ilişkili olup, bugün bile "ocağın kül tutmasın", "ocağına incir ağacı dikilsin", "ocağın kurusun" ya da "ocağın batsın" söylemleri, eve ve aileye yöneliktir. Dersim'de de ateş ve ocak kutsallığı, kendini ateşin su ile söndürülmemesi, kül içinde kendiliğinden sönmeye bırakılması şeklinde gösterir. Çemişkezek ilçesindeki Pulur kazısında ortaya çıkartılan "kutsal ocaklar", bölgedeki ocak kutsallığının M.Ö 2. bine gittiğini gösterir. Bölgede kullanılan ve günah çıkarmaya yönelik olarak ya da, korku ile "asla" anlamında kullanılan "Haşa" sözcüğü de, "Haşşa" adlı ocak Tanrısına bağlanır.

Pantheonu oluşturan Tanrılar/Tanrısal kişiliklerin adıyla anılan ocaklara bağlı seyyitler, bu ocakların neredeyse birer rahibi durumundadırlar. Gittikleri her yerde saygı görürler, ayin yönetirler ve bütün bu hizmetlerine karşılık "uma" ya da "çıralık" denilen bağışlarını toplarlar. Dinsel işlevlerinden dolayı kazandıkları dokunulmazlık ve ocakları temsilen aldıkları keramet (mucize) gücü sayesinde, çok rahat dolaşıp dururlar. Seyyitler dışından kız alıp vermezler. Sadece bir başka seyyitin kızıyla evlenirler, yani bir nevi "endogoman"dırlar. Aynı zamanda kabul edilen bir anlayışla, bağlı oldukları ocaklara adını veren Tanrıların/Tanrısal kişiliklerin sahip olduğu, zaman ve mekân kavramından yoksunluk, yani istedikleri an istedikleri yerde olabilme yetkisini, onlara yarı Tanrı, yarı insan bir nitelik kazandırır ki, böylece seyyitlik kavramı ve seyyitler de pantheon içinde yer alır.

Görülkdüğü gibi Dersim Aleviliği'nde tek Tanrı inancı yerine, çok Tanrı inancı, yani Pantcizm bulunmaktadır. Ancak bu olgu, çok Tanrı tapınımı yerine, İslâmiyet'in de etkisiyle Tanrısal kişiliklere olan saygı şeklinde yansır. Zaten Alevilikte bir nevi Kamutanrıcı yaklaşım değil midir? Tasavvufta ve tarikatlarda kabul edilen "Vahdet-i Vücud" anlayışı başka nasıl açıklanabilir?

KAYNAKÇA

Bilal Aksoy, Tarihsel Gelişim Sürecinde Tuncelİ I, Ankara, 1985.

Faik Bulut, "Dersim ve Dersimli Üzerine Notlar", Dersim 1, İstanbul 1993.

Peter J. Bumke, "Dersim'de Kızılbaş Kürtler", Çev. H. Ali, Berhem 11/12, Stockholm, 1991.

Munzur Cömerd, "Dersim İnancı'nda Ev ve Aile Tanrısı", Ware 9, Bayersbronn, 1996.

Emügrul Damk, Koç ve At Şeklindeki Tuncelİ Mezartaşları, Ankara, 1993.

Oda Feber, "Düzgün Baba Ziyareti", Çev. H. Tornecengi, Berhem 1, Istanbul, 1992.

M. Şerif Fırat, Doğu İlleri ve Varto Tarihi, Ankara 1948.

Tuncer Gülensoy, "Doğu Anadolu Efsaneleri İçerisinde Tuncelİ Efsaneleri", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi 31, İstanbul, 1987.

Ali Kaya, "Dersim Adının Anlamı ve Yönetsel Durumu", Dersim 2, İstanbul, 1996.

Hamit Zübeyr Koşay, Keban Projesi Pulur Kazısı, Ankara 1976.

Hamit Zübeyr Koşay, "Keban'ın Pulur (Sakyol) Höyük Kazısında Bulunan Kutsal Ocaklar", VII. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler I, Ankara, 1979.

Urfalı Mateos, Urfalı Mateos Vekayi-namesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162), Çev: Hrant D. Andreasyan, Ankara, 1987.

A. Medyalı, "Antik Kürdistan'da Dinsel Yapılanma ve Zerdüşt Öğretisi", Berhem 6, Stockholm, 1989.

Nazmi Sevgen, "Kızılbaş-Aleviliğin Gizli Felsefesi", Tarih Dünyası 1/7, İstanbul, 1950.

Nazmi Sevgen, "Anadolu'da Koyun ve At Motifli Mezartaşları", Tarih Dünyası 1/8, İstanbul, 1950.

Nazmi Sevgen, "Yaşayışları Şimdiye Kadar Gizli Kalmış Bir Aşiret Zazalar", Tarih Dünyası II/1 1, İstanbul, 1950.

Faruk Sümer, Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü, Ankara, 1992.

Sir Mark Sykes, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kürt Aşiretlerin II", Çev. M. Piro, Berhem 7, Stockholm, 1990.

Köln Günlüğü

Bir Anma Gününün Düşündürdükleri

Şengül Şenol

Birlik 90/Yeşiller Partisi Köln Belediye Meclis Üyesi

9 Kasım "Kristal Gecesi", Yani Yahudi soykırımının başlangıcı: Tarih 1938. Yarım asıra yayılmış, bir dram ve acı. Savaşın sona erişinin 51. yılını geride bırakmasına rağmen, yahudiler için acı tarih sanki dün yaşanmış gibi. Bu nedenle her yıl Federal Almanya'da düzenlenen anma gecelerinden birindeyiz.

Köln'deki merkezi Sinagog'tan (Yahudi İbated Evi) sıkı bir aramadan sonra içeri alınıyoruz. İzak Rabin'nin öldürülmesi ve hala Almanya'da yer yer Yahudileri yönelik neo-nazi saldırıların olması, bu sıkı aramanın nedeni. Bir ara bu halkla çok tarihi benzerlikerimizin olduğunu düşünüyoruz: sürgün, soykırım, eritme, dışlanma ve daha nice benzerlikler.

Herkes yerini alıyor. Çoğu yaşlı kadınların ve çocukların doldurduğu salonda, yaşlı erkeklerin azlığı göze çarpıyor. İçerde mumlar yanıyor, yüzlerce, Yaşlı kadınlar üzüntülü. Yarım asır öncesi yaşadıkları soykırımın tabloları gibi doruyorlar karşımızda.

Bini aşkın insan bu seremoniyi izlemek için davet edilmişti, Sinagog'ta baştan sona tören Yahudi geleneklerine göre düzenlenmişti. Köln Belediye Başkanı dahi içeri girer girmez, Yahudilerin dini vecibe dolayı taktıkları siyah fesi takması, Yahudilerin adetlerini riayet göstermesi göze çarpıyordu. Bir anlamda, 51. yıl önce Köln'de yaşananlardan sanki tarihi bir özür diliyordu.

Tören başlıyor. Her şey sade ve öz. İlk konuşmacı Köln'deki Yahudi Cemiyeti'nin Başkanı. Belki Hiç bir zaman için tarihinin bütün boyutlarıyla yazmıyacağı "O" geceyi, sanki daha dün yaşanmış gibi. Şehrin ana caddesi üzerindeki işyerlerinin nasıl yakılıp-yıkıldığını, yağmalandığını; annesinin feryatlarını, sonra ki günlerde SS'ler tarafından evlerinin nasıl basıldığını anlatıyor. Annesinin kendisini, korumak için baskın sırasında arka bahçeden gizlice tanıdık Almanlara gönderilişini ve onun dışında tüm ailesinin öldürülüşünü tek tek dile getiriyor. Sanki yüzünde yaşamda kalmanın pişmanlıkları var. Konuşma salonda ölüm sessizliğine yol açıyor.

Aynı dönemde yani 37-38 yıllarında tarih başka bir yerde bir başka halkın dramını yazıyordu... Bu bizim halkımızın acı ve dramıydı. Dersim katliamıydı. Bizde nasıl olmuştu; Ninelerimiz ve dedelerimiz katledilmişti; evlerimiz, bağ ve bahçelerimiz, ormanlarımız yakılıp-yıkılmıştı; hayvanlarımıza dahi yaşam hakkı tanınmamıştı. İnsanlarımız diri diri yakılmıştı. Kutu deresi, Munzur kan akmıştı.

Yahudi Cemiyeti'nin Başkanı teker teker ölen ailelerin isimlerini, hangi sokakta ikametgah ettiklerini ve nerede sürgün edilip öldürüldüğünü sayıyor. Sayıyor... sayıyor... sanki bir tarihi yargılıyordu. Tarih bilgimi yokluyorum. Seyit Rıza, oğlu ve onlarla birlikte asılanların isimlerini biraraya getirmekte zorluk çekiyorum. Ailemden kaybettiğim amcam, halamın torunu, ve daha binler on binler... Hayır bilemiyorum. Mezar taşlarına bile yazılmamış binlerce insan Dersim'de öldürülmüştü. Tarih sanki yaşanmamış gibi unutturulmuştu. Utanıyorum. Çaresizlik sarıyor yüreğimi. Soykırımın acısını bir bıçak yarası gibi yüreğimde hissediyorum. Gecikmiş bir göz yaşı. Gecikmiş bir yargılama. Tarihin unutkanlığına isyan ediyorum.

"Anmak, yani Hatırlamak barışa giden yoldur" diyor Cemiyet Başkanı. Bu nedenle Köln'de "Kristal Geceleri"nde öldürülen toplam 11 bin insanın dramını kitaplaştırdıklarını söylüyor. Çünkü tarih unutkanlığı affetmez.

Belediye Başkanı, Hitler faşizmi ve ırkçılığı mahkum eden konuşmasının ardından, verdikleri acılar yüzünden Yahudi halkından özür diliyor. Ve şimdi hem kültür değerlerini koruduklarını ve kültürlerinin gelişmesi için büyük destekler vermeye devam edeceklerini açıklıyor. Bir nebzede olsa tarihi haksızlığı gidermiş oluyor. Ve İsrail'in Betlehem şehri ile kardeş şehir olacaklarını müjdeliyor.

Bize dönüyorum. Şu devletin tarih "bilinci"ne şaşıyorum doğrusu. 51 yıl sonra aynı politikayı devam ettiriyor. Değil Türk devletinin bizden özür dilemesi hala sürgünler, yok etme politikaları devam ediyor. Dilimiz, kültürümüz, ibadet evlerimiz yok ediliyor. Ermenilere, Kürtlere, Alevilere ve daha nice azınlıklara uyguladıkları yok etme politikaları hala güncel. Ya Türk halkı? Bu halk bunca kara lekeyi nasıl kaldırabiliyor, ona hayret ediyorum. Türk mühalefeti denilen bir geçmiyor. İşin garip tarafı ise, çoğu sol olan bu mühalefetin aktif dayanaklarının, değişik ezilen ulusların çocuklarından olması. İstanbul varoluşların sol hakreketlerine sorun ya Dersimli ya Diyarbakırlı ya Sivaslı çıkar, ya da Karadenizli. Yani Kürt, Alevi Laz, veya Süryani? Veya Türk emekçileri. Gazi de ölenler kim, bir Mayıs'ta ölenler kim? Yine bizim kardeşlerimiz.

Yahudi İbadet hanesinde soykırım söylemi beni Ermeni komşumuzun sözlerini bana hatırlatıyor: "yaşa Osmanlı torunlarına! Üç defa evlenen babamın 18 çocuğundan sadece 3'ümüzü sağ bıraktılar". Bu sözler sıradan bir kini açığa vuran sözler değil elbet. Tarihin tanıdığı ilk organizeli soykırıma uğramış bir halkın geriye kalan evlatlarının, gerçeği yalın bir dille ifadesini oluşturuyor.

Gerçekler acı, ama konuşmalıyız, tekrar tekrar inatla hatırlamalıyız. Çok acı çekti, bu topraklar da yaşıyan uluslar ve etnik topluluklar. Hala da çekmeye devam ediyorlar. Artık bunları konuşmakının zamanı çoktan gelip geçiyor. En çokta Türk halkının bunu konuşması gerekiyor. Türk ulusun kendisiyle barışık olmasında buna bağlıdır. Çünkü bu yok etme ve eritme politikaları Türk ulusu adına yapıldı. Artık Ermenilerden, Kürtlerden, Süryanilerden, Alevilerden ve diğer azınlıklardan tarihi haksızlığı gidermek için özür dilemek bir zorunluk değil, aynı zamanda Türk ulusunun vicdani hesaplaşması olacaktır.

"Kristal Geceleri" ile başlıyan, sadece Köln'de 11 Yakhudinin, bunun yanısıra bin Roma-Sintinin ve yüzlerce Eşcinselin, Komünistin, Demokratın, Sakatın, Lezbeyenin yaşamına mal olan soykırım için yapılan anıtın önünde herkes yerini alıyor. Herkes yaşlı, Sanki dün yaşanmışcasına. Giyim kuşamlarıyla bile bunu hissettiriyorlar. Ve çelenkler, yanan mumlar. İbranice okunan duaları herkes kafası eğik olarak dinliyor. Duaları sessizce ağlaşmalar kesiyor.

Vedalaşıp, dışarı çıkıyorum. Sanki yüz yıllardır konuşamadığımı konuşmuş gibi uzaklaşıyorum Yahudi senagogundan. Yaklaşık olarak on bini Dersimli olan Kırkbin Kürdün, yaşadığı Köln şehrini düşünüyorum. On bir bin Yahudiye 1938'de kol kanat olmadığı için, tüm görkemli ve dünyanın yedinci harikalarından olan Dom Kilisesine rağmen, bu şehri bu akşam içime sindiremiyorum. Dekrsim'i, o kutsal topraklarda bitmez tükenmez acıları düşünüyorum.

Yahudilerden ne kadar öğreneceklerimizin olduğunu, onların lobi çalışmalarından tutun da, kurumlaşmalarına kadar neleri kendimize örnek alabileceğimizi kafamda tartışıyorum. Ve en önemlisi de o kutsal topraklara dönmek için yapılacak çok şey olduğunu düşünüyorum.

Türkiye'nin 55 yıllık gördisini, çıktısının yeminli, canlı şahidi olan memuru aynı zamanda sanığı, mahkumu ve davacısı... Onun düşünceleri ışığında karanlıklara gömülmek istenen vahşetlerin, insanlığa yapılan çirkeflikleri, haksızlıkları öğreniyoruz..

Bir kez daha insanlık adına utanç duyuyor, o süreçleri nefretle kınıyoruz.

Dersim 38 k[illegible]liamı ile ilgili çok şey yazıldı, çizildi, söylendi. Apê Musa'nın 21-27 Haziran 1992 tarihinde kaleme aldığı bu y[illegible] ölümü yıl dönümü nedeniyle ve halen katillerinin bulunmamasının üzüntüsü ile sözlerle paylaşmak istedim.

Güzel Dersimliler, Apê Musa'nın Özgür Ülke ve Gündem Gazetesinden çıkan yazılarını derleyen gazeteci RAGIP DURAN, Avesta Yayınları tarafından "FIRAT MARMARA'YA AKAR" kitabını mutlaka okumalılar.

AYIP ŞEYLER

Beser Şahin

Dersim Alayı'nda başcellat Abdullah Alpdoğan Paşa idi. Bu yaratık, en çok kadın, çocuk ve ihtiyarların kanlar içinde çırpınarak can vermelerinden zevk alıyordu. Bu dediklerimi kanıtlamak için elimizde birçok belge vardır. Ama bu belgeleri yazmayayım. Allah kahretsin hem kendisini hem de bıraktığı belgeleri.

Dersim'i bitirdi. Ama Neron ruhun sadist adam doymadı, Bu sefer binlerce yıllık tarihi Dersim'in adını değiştirerek kendisi gibi manasız "Tunceli" yaptı. Güya Tuncelililer hâlâ ilkel 'Tunç Devri'ndeki insanlar gibi yaşadıkları için hakaret olsun diye tarihi Dersim adını "Tunceli" yani vahşilerin diyarı yaptı.

Ama bakıyorum Dersim'in çilesi bitmedi. Bu şerefli diyarın bir mahallesinin adını da Abdullah Alpdoğan Mahallesi yaptı.

Ne kadar çirkin ve manasız değil mi? Tüm Kürtlere yapılmış bir hakarettir.

Peki bugün Abdullah Paşa'nın mahallesindeki levhayı gören Tuncelili Kürdün aklından ne geçer.

Alpdoğan emri ile Halepçe misali kanlar içinde çırpınan, can çekişen Kürt kadın, çocuk ve yaşlılarını hatırlar.

Şam da Selahaddin-i Eyyübi adıyla anılan Şerefli Selahiye Mahallesi vardır.

Bu mahallenin levhasını okuyan herkes, insanlık, mertlik ve merhamet duvar. Yine Şam'da Haccac-ı Zalim veya Emevi Halifesi Yezid'in mahallesi yoktur. Neden yoktur? Çünkü insanlık ve hele hele islam alemi bu atlardan nefret eder.

Abdullah Alpdoğan'ın Yezid'den Zalim Haccac'dan ne farkı var. Ha... Bir farkı var. Musviye'nin oğlu Yezid, Hz. Hüseyin'i öldürdükten sonra kalan çoluk çocuğuna şefkat gösterip yardım etti.

İzmir'de uygarca hizmet etmiş bir vali ve belediyesi reisi vardır. Şimdi adını İzmir'in güzel caddesine vermişler. Ama herhalde İzmir suikastinde birçok masum ve şerefli insanı aşan Çingene Kara Ali'nin kirli adı İzmir'de bir mahalleye verilemez.

Şimdi de Tunceli Belediye Başkanı ve meclisinden şunu rica ediyoruz.

İkinci kez bir Dersim yaşanması pahasına da olsa bu çirkin adı Dersim'den silsinler.

Sanki Dersim için mahallelere takılacak şerefli adı yok?

ALİŞER, SEYİD RIZA DR. NURİ DERSİMİ ne güne kalmış ki?

O vakit ben yaşarsam dünyada, ölmüş olsam mezarında rahatlarım.

21-27 HAZİRAN 1992/MUSA ANTER

ALEVILIKTE DEDELIK KURUM VE DERSIM'IN DEDELERI

HAYRİ DEDE

Dersim bilindiği gibi Sarp kayalık, yol geçit vermez bir bölge yöneten egemen devlete karşı başkaldırışta yenilenin sığınak yeri.

Bu nedenle bugün bile Dersim, kürt gerilla hareketi için gene bir sığınak yeri olmuştur.

Sevgili canlar; Anadolu Alevilerinin genel merkezi Hacı Bektaştur. Büyük pirin Hacı Bektaşı velinin oturduğu yer.

Hacı Bektaşın bulunduğu yer, her an egemen ideolojinin temsil ettiği, egemen Devlet tarafından kolayhkla işgal edilebilir. Örneğin Hacı Bektaşın getirdiği felsefi düşünce ezilen halktan yana tüm insanlığı kucaklayan insan sevgisi insanı insan tarafında sömürülmesine ezdirilmesine karşı koyan bir düşünce akımıdır.

-Hünkarımızın bize öğretisi Ortodoks dinlerin karşı koyduğu kaynağını ilk çağ yunan felsefesinden ve doğuda zerdüşt, Tao, Konfiçiüş, Budha gib iduşünürlerin doğrularını İslam, potasında eritilerek yaratılan bir felsefi akımdan. Evrensel birdildir.

Hünkarımızın, öğretisi bize cennet vaad etmiyor, Cennetin, insanın yaşadığı Dünya olduğu savunan bir öğretidir. Bu nedenle anlıyoruzki Anadolu aleviliği Ezilen halka bir yol bir yaşam biçimi birbirine hor bakmayan birbirine saygı gösteren birbirinin bir hatasına karşı zor ile adeğil hoş görü ile cevap veren bir toplumun yaratılması için oluşturulan bir felsefi yoldur.

Bu geniş kapsamlı bütün insanlığı kucaklayan düşünce akımı Resmi ideolojiye ters gelir. Resmi devletin halka zulmu karşısında Hunkarın evlatları elbette halkın yanında yer alacaktır. Bu nedenle Hünkardan sonra Kanuni S. Süleyman dönemünde Kalender Çelebi, (Hacı Bektaş Velinin torunlarından dönemin dergah postnisini) bu zulma durdedi. Buna karşılık, Osmanlı Yönetimi hareketi acımasızca bastırdı Kalender Sultan Şehit edildi, Dergahada Bektaşi-Alevilikle hiç ilgisi olmayan Sersem Ali Baba (ki Sultan Süleymanın kayın biraderidir) Dede baba olarak postnişin atandı. Atayanlar kimdi Aleviliği Bektaşiliği yok etmeye Çalışan Alevi Bektaşi düşmanları.

Canlar bu hareketten sonra Egemen Resmi ideolojinin yok ettiğini sandığı Aelvi Bektaşilik, yok edilemedi.

devletin ulaşamadığı Dersimde toplanan Alevi dedeleri Hacı Bektaş öğretisini Dersimde yaşatmaya karar verdiler. Dergahtan topuk kendileri arasında el ele el hakka sistemi ile düzeni kurdalar. şöyleki:

1- Biz Derviş cemaller.

Dersimdeki yol evladı aşiretler, kendilerine Şihalmet Dede evladı diyen taliplerin hemen hemen yarısının pirliğini üstlenip gene kendi arasında el ele el hakka ile, zurumdaki şih dede gilde birleştiler. Şih dede gil ise Sarı Saltuğu talip olup Sarı Saltukta, Ağulçenlere Talip oldu.

2- Kureyşanlar:

Yol evladı taliplerin diğer yarısı kureyşanların talibidir. Kuresanlarda kendi arasında el ele el hakka sistemi ile Baba Mansura talip oldu Baba mansurda, Ağu içene

3- Ali Abbaslar:

Sonradan Abbasi Osmanlı Zulmundan kaçıp gelen Alevilerin hemen hemen tümü Ali Abbas talibidir. Ali Abbaslar da el ele el hakka sonuç Ağu içene talip olur. Böylece, Dergahtan kopuk Aleviler Hünkarın ışığı altında serçeşme Ağu içenleri seçerek düzeni sağladılar. Günümüze kadar getirdiler. Ama Sünni kirlenmeden kurtaramadılar.....

Dede olmanın şartları.

1- Ortaçağ düşüncesinde yöneten her egemen yönetileni ağır vergilerle zülüm ve kanla yönetti. Yönetilenler ise her çağda zamanda zulamdan kurtulmak için bir kurtarıcı aradı. Emevi-Abbasi-Osmanlılar döneminde her halk hareketinin önderleri Muhammet Ali soyundan olduğu söylendi hatta doğru idi. Bu nedenle Aleviliği yönetende bu soydan olmalıydı. Muhammet Ali soyu, bu soydan seçilenlere Seyyit denilir. Soy Ali ile fatmanın oğulları Hasan ve Hüseyinden nesil kalmadı. Hüseyinden, Zeynel Abidinden gelen soy Alevilerin Seyyitleri olabilir. Hz. Hüseyin kerbelada Yezit zulmuna direnen ve canını veren halk önderidir.

2- Elini beline diline sahip olmak.

a) Eline, Eli ile yapabileceği her türlü iyiliği herkese ayırım gözetmeden her dine, mezhebe, mensup herkes İnsanım diyen herkese karşılık beklemeden yapması. Toplumun ortak malı Çevreye doğaya eli ile hiç bir an zarar vermemesidir.

b) Dili ile: Yalan söylememe kimseyi karalamama kimseyi iftira atmama kimsenin giyabında dedi kodu yapmama..

c) Beline: Zina etmeme.

3- İlim ve İrfan Sahibi olma:

Muhteren Canalr: Devrimciler, Aydınlar, talipler, eğitimsizler, ve ukalalar. (maalesef biz Dersimliler içinde çok ukala var, hoş görür) Dedeliğin en önemli şartı bu sonucusudur. İlim irfan, Bilgilibecerikli, olmaktır.

Bilirmisiniz, diyorlarki Eline diline beline sahip olmak derken bu üç kelimenin baş harflerinden E.D.B. eden kelimesi çıkar. Edepli olmak Edebun sözlük anlamı. Terbiyedir. Terbiyenin, sözlükte anlamı. Eğitimdir. Dedenin dedelik yapması Eğitimci olmasıdır.

Eğitim geniş kapsamlı bir sözdür amaç yönünden üç guruba ayırabiliriz.

Birincisi:

Talipleri bilgili kılmak: bu yolla bir öğretmen olup talipleri bir öğrenci gibi yetiştirmek.

İkincisi:

Çeşitli iş ce uğraşı dallarında taliplere beçeri kazandırmak: Talipleri çalışmaya azmettirip, çalıştığı dalda işin ustası/uzmanı olabilmelerine yardımcı olmak.

Üçüncüsü ise:

İçinde yaşadığı toplum tarafından ortaya koyulmuş olan yasaları, yüzyıllar boyu o toplum içinde oluşan gelenek, görenek, (Anane) ve inanışlarla ilgili değer yargılarına saygılı davranmayı öğretmektir.

İşte Muhterem Alevi gençler günümüz dedelerini değerlendirirken dede de bu niteliklerin olup olmadığına dikkat etmelisiniz. Namaz kıldı diye Talibini azarlayan. Tuvalete giderken kendisine ibrikte su götürdüğü için azarlayan dedenin Topluma faydası ne olabilir geriye götürmekten başka. Zamanını Topluma adayan toplumun öğretmeni yargıcı olan kendi şahşi menfaatini düşünmeyen toplumun menfaati için çalışan bir dedenin toplum içinde yüzü ak ve pak başı diktir. Bu hizmetine karşılıkta geçimini Talipler üstlenir çıraklık verir. Toplumu düşünen dede yokluk içinde yüzen Talibinede yardım etmek zorundadır.

3- Alevinin Dünya Görüşü.

Aleviliği diğer semavi dinlerden ayıran temel anlayış yaratan ve yaratılan kavramıdır.

Sünni İslamda ve diğer semavi dinlerde: (ordodoksi) yaratan ve yaratılan arasında sonsuz bir uçurum vardır. Yaratan göktedir. Yaratılan insan bir kuldur. bir kuru balçıktan yaratılmıştır bir hiçtir hiçbirşey bilmez. eğer birşey söyleyebiliyorsa onu söyleten tanrıdır.

Başına gelecekllerden sorumlu değildir. Alın yazısıdır doğmadan önce basına ne gelecekse Lev-hi kalemle Levhi mahfuzda yazılıdır. (Alın yazısı) (Maalesef bu düşünce günümüz alevilerinde de var ki bu beceriksizliğin ve sömürünün sonucu ile sünni kirlenmeden kaynaklanmaktadır.)

Alevi inancında Heterodoksi ise:

Yaratan ve yaratılan arasında sonsuz bir uçurum yoktur. Ortodoksinin göğe uçurduğu tanrı gökten indirilmiş kendi içindedir kalbindedir. şah damarındadır. İnsanın taşıdığı ruh tanrının Ruhudur.

Kur'ana bakışı zahiri değil batını yönünü benimser, Batını dilde Aklın bir adıda cebraildir. Cebrail sünni İslamda vahi getiren melektir, alevi dilinde ise akıldır. O halde. Kuran.

İnsan olarak. Muhammedin kendi iç güdüsel, zekâsının ve sezgisel aklının ürünüdür. Cebrail. Hz. Muhammetdir. Tanrısal özle buluşmanın bir sömgesidir. Alevi: Sünni şeriatın getirdiği katı kurallara kendisini hapsetmez. Sonsuz ve sınırsız özgürdür. Özgür olduğu kadar beraber yaşadığı çağdaşlarınıda özgür kabul eder. böylece Özgürlüğün önüne, set çekenlere karşı direnir engeli Barikatı aşmaya çalışır. (Ben alevinin bu dirençli ruhuna Dersim Ruhu diyorum)

Alevi düşüncesinde herşey Tanrıdan sudur/fışkırmadır herşey ondan çıkar bir çevrim yayı gibi gene ona döner. Onda bütünleşir.

Alevi öğretişinde, yaratan ve yaratılan özdeştir. Herşey onun bir işaretidir. Onun en görkemli işareti insandır. İnsan bedeni Tanrının (evrenin) bütün özelliklerini taşır. Doğuşta bir Mikro Kosmostur. Ondan beslenir büyür ve yine onda kaybolur.

Alevi öğretisinde. İnsan Tanrı nurunun (ışığının) bir kıvılcımı gibidir. Tanrı gibi aktif özgür ve bilinçlidir. Nasıl davranılmasını bilen bu kıvılcım yapısal olarak aslına dayanmaktadır.

İnsan, kusursuzdur, ancak: Şeriatın getirdiği uygulamak istediği katı kurallar bedeni insanın kusursuzluğunu engeller.

İnsanın bedeni asıl ve değerlidir. Bedensel zihinsel açımlama düşünme gücü gerektirir. İnsan bilgi sayesinde kendini açımlar. Bu nedenle gerçek günah gerçek suç bilgisizliktir.

Sevgili Dersimli kardeşler gençler. ve Dersimi okuyan bütün canlar bilimin önüne set çeken bütün gerici akımlara dur diyelim.

Bilime dayanmıyan yolun bilimle gidilmeyen yolun sonu karanlıktır. Bilimsel düşünceye karşı koyanlara yine dur diyelim.

Alevi olduğunu söyleyen murşidi kamil olduğunu söyleyen bir insanın bir başka Aleviyi karalamasında kınıyorum. Aleviliğin temel felsefesi için emek veren her düşünce doğruda olmayabilir, yanlışta, yanlışlar ve doğrular yazılarak yarışarak doğru çizgi bulunabilir.

MUNZURU ÖZLERKEN

Günlerin boş geçerken.
veya boş sanarken kendimi
Ama tırpanla ot biçiyordum,
Feralaların bükünde.
Akşamı gözleyerek.

Kaybolurken güneş
Tekneciğin başında,
Yollanırdık köy yoluna
Dersim türküleri söylüyerek.
O günçlik yılımızda.

Akşam karanlığında
Munzurun demli çayını yudumlarken.
Düşünerek,
Olacak devrime senaryo.
O çocuk aklımızla.

Milli mesele
Kürdüz ulusuz
Kader tayin hakkımız
Ülkemiz toprağımız
Dilimiz Kültürümüzle.

O günlerde.
Marks, Engels, Lenin
Stalin ve Mao nun çizgisinde.
Boyunduruğun samilerini
Kırmanın yollarını arıyorduk.

O günlerde otuz sekizin
Göçlerin damında yanan
Yüzün üstünde çocuk, yaşlının
Hikayesini dinliyorduk.
Medé nineden.

Devrim olaki gedem.
Köyüme
Devrim olaki gidem
Munzura,
gül kokulu Ülkem e

Mart 1985 .İstanbul (XEYRİ.)

DERSİMDEN OKUR MEKTUBU

Yaa.. çemê Muzurî..
Yaa, Duzgın baba,
Yaa, Gola çetu,

yaa, mezela Seywusênî,
Oncia bêrê comêrdiyê,
Marê wayir vecîê,

Çêl u çukê ma wertê de nêsêro,
Hiris u hêşt de ma senik ontê?,
Senik mara qirkêrdî?,
Azê ma, çaê kena husk?.

Çemê MUZURÎ,
To gosıdarbê,
Rozê ma ki yênê,
Dormê to de, verva baji kaykeme,
Çêf keymı, govende ceymê,
Huréndiya top u tufongu de,
Vêngê pelgu, vêngê mirçugu gosdayme.

Şiya to de, soyme höyn ra,
Koyme vıra ra to.
Rut u rapal,
Ez ê tûyo,
To yê mına,
Çemê Muzurî,
To piyê ma,
Ma sırayê to,

Yaa çemê Muzurî,
Yaa Muzur Baba,
No halê ma, sebeno?
Rê sarê ho wadare,
Gilê ko u ra niade,
Sero mız u dumano,
Vênge top u tıfangu yêno,
Raê perske,
No mıletê ma, kata şiyo,
Çhı weno.

Döwê ma çayê kerdê thol?
Boni pêro vêsê,
Çê ma, döwê ma, milkê ma
Malê ma,
Verg u hesurê mendê,
No çı mızu amu ma serde,
Ma kamirê sekerdo,
Kamirê sevato.

Ma lacê to, çêneka to,
SEBENO?
Marê wayir vecîê,
Koê Sıpî, Koê Duzgunî,
Dolu baba,
Sultan baba,
Arap baba,
Wusar ke bî

vora ho rusnenê torê,
İ çi tora mınete kenê,
Bê kêşime,
Bêwayireme,
Endi bextê todêrime.

Bıra Salman,

Gönderdiğiniz dergiyi aldım, çok teşekkür ederim.

Şu ana kadar sadece bir sayısını okuma olanağı bulabildiğim için hakkında fazla şey yazabilecek durumda değilim.

Ama şu kadarını söyleyebilirim. Derginiz, Dersimlilerin sorunlarını yakından izleme ve onların ağzından dile getirme görevini yerine getirmeye çalışıyor. Başlıbaşına bu önemli. Yine kültürel konulara yer vermeye yönelmesi de yerinde ve gerekli bir tutumdur. Ancak bu yönde yapılanları, sadece bir başlangıç olarak kabul etmek gerekir. Geleceğe yönelik olarak daha sağlıklı ve ciddi yazıların yayınlanması için çaba harcamak gerektiği kanısındayım.

Diğer mtaraftan bunu yaparken, her bakımdan Dersim'e gömülüp kalmak da yayın açısından bir eksiklik olur. Örneğin, sürgün varsa, bu sırf Dersim'e özgü birşey değil,. başka yörelerde de oluyor. "Benim yöremde ise karşı çıkarım, değilse beni ilgilendirmez" türünden bir anlayış, elbette Dersim gibi bir dergiye uygun düşmez. Onun sayfalarında sadece Dersim'den sürülmüş köylülerin sorunları, sözleri değil, Bingöl, Ağrı, Van, hakkari, Diyarbakır ve öteki yörelerden sürülenlerin başına gelenler ve onlar tarafından söylenenler de yer alabilmelidir. O yöreden insanlarla diyalog içerisinde olmak, kimi faaliyetleri birlikte organize etmek, gücünüze güç katar, çalışmaları ileriye götü-

rür. Yine tabii ki Dersim dergisi tüm demokrasi güçleriyle, yurtsever çevrelerle dayanışma içerisinde olduğu oranda başarı kazanır.

Dergi'nin anadilimizden yayın yapması da sevindiricidir. Ancak, bu konuda dikkat edilmesi gereken bir-iki nokta olduğu kanısındayım.

Her şeyden önce sayfalarınızda sırf Kırmancki lehçesi değil, Kırdaşki de yer almalıdır.

Öte yandan, Kırmancki (Zazaki) ile yazarken alfabe yönünden de belli bir dikkatin sarfedilmesi gerekiyor. Bu lehçe ile yazan insanlarımız ötedenberi (1976'lardan buyana) Kürtçe alfabeyi kullanmaktadırlar. Bu yönden belli ölçülerde mesafe alınmış ve standartlaşma sağlanmış sayılır. Doğaldır ki kimi insanlarımız bu alfabeyi yeterli görmeyebilirler. Eğer böyle bir durum sözkonusuysa, yapılması gereken şey, en yaygın kullanılan ve belli ölçüde de yerleşmiş olan Kürtçe alfabeyi esas almak, varsa, sorunları tartışmaya açmaktır. Belli bir süreç sonucunda konu olgunlaşır ve bir sonuca varılır. Ama bizimkiler böyle yapmıyorlar. Eline kalemi alan, yeni harfler icad ediyor. Böyle olunca da anarşik bir durum ortaya çıkıyor ve ilgi duyan insanlar güç durumda kalıyorlar. Özellikle de yeni öğrenmeye çalışanlar bakımından, hayli sıkıcı bir durumdur bu.

Derginin 31. sayfasında yer alan isim listesinden birkaç örnek alarak konuyu örneklemek istiyorum. Bu sayfada yer alan isim listesinde şu kelimelere rastlıyoruz.

Lach, Chena, Chıbalı, Chemila, Chemı, Chekı, Çıçhı, Gulçiçhegı vs.

Bu isimler hali hazırda kullanılmakta olan Kürtçe alfabeye göre yazılsa şöyle olacaktı.

Lac/lacek ya da laz/lazek, Çêna, Cibali, Cêmila, Cemı/Ceme, Çekı/Çeke, Çıçı/Çıçe, Gulçiçeği/Gulçiçege.

Bazı yörelerde kadın isimlerinin sonuna "ı", bazı yerlerde ise "e" gelir. Örneğin, Cemı /Ceme.

Burada denilebilir ki lac derken çıkartılan "c" sesi, normal "c" den biraz farklıdır. Bu doğru, arada bir nüans farkı var. Ancak böylesi farklar bütün dillerde mevcut ve prensip olarak bunlar ayrı harflerle ifade edilmezler. Çünkü o zaman oldukça çok harfli ve karmaşık alfabeler ortaya çıkar. Bu da okuma-yazmayı güçleştirir. Ayrı harflerle ifade edilen, temel seslerdir. Örneğin, Türkçe de "yeter" kelimesindeki ilk "e" ile ikinci "e" arasında, ses olarak aynilik yok. Birinci "e" kürtçedeki "ê" ile ifade edilen ses gibi iken, ikincisi normal "e" şeklindedir. Bu farka rağmen, her iki ses aynı harfle ifade ediliyorlar, örnekleri çoğaltabiliriz.

Pratik yarar açısından hareket edildiği zaman ise şu soruya yanıt aramamız gerekir. Yukardaki örneklerde yer alan kelimeler, derginizde yer aldığı biçimiyle yazılsa mı daha rahat, daha kolay anlaşılır, yoksa Kürtçe alfabeye göre yazılsa mı? Kuşkusuz Kürtçe alfabeye göre yazılanı... Yani "ch" yerine "c" kullanılması, Türkiye'de okula gitmiş insanlar bakımından çok daha kolaylık sağlayıcıdır. Eminim ki okuyucunun büyük çoğunluğu "çêneke" yerine "chenekı" gördüğü zaman şaşırıp kalacak. Yine açıktır ki "ch" yi "c" olarak değil, "c" ve "h" olarak (yani ayrı ayrı bu sesleri çıkartarak) okurlar. Buna da geçelim; listeyi yapan, "c" il e"ç" yi de bazı durumlarda aynı harflerle "ch" ile ifade etmiş. Bu da bizzat kendisinin güttüğü amaca ters düşmektedir. Örneğin, Lach ve chena da durum böylekdir. "ch", bu kelimelerin ilkinde "c", ikincisinde ise "ç" yerine kullanılmış.

O nedenle de Kürtçe alfabeyi kullanmanızın en gerçekçi tutum olacağı kanısındayım. Bundan önce ki belirttiğim gibi, kimine göre o konuda bazı zorluklar varsa, bunlar da zamanla tartışılarak aşılırlar.

Bundan böyle fırsat bulabildiğim ölçüde yazı yazmak süretiyle sizlere yardımcı olmaya çalışırım. Tabi sizce de uygunsa. Ancak bu konuda ne yapabileceğimi de henüz kararlaştırabilmiş değilim. Örneğin yukarıda değindiğim konuda, yani alafabe ya da gramer konularında olabilir. Yine elimde Zazaki hikayeler, masallar, halk türküleri vs. var, bunlardan da size örnekler gönderebilirim. Bu konuya ilişkin görüşünüzü yazarsanız sevindirici olur.

Ayrıca, elde mevcut kitaplarımdan birer tane, armağan olmak üzere kitaplığınıza göndermek istiyorum ama bugüne kadar posta yoluyla yolladıklarımız genellikle yerlerine ulaşmıyor. O nedenle de şimdilik yollamıyacağım. Bir gelen olursa, elden göndermeye çalışırım.

Selamlar ve başarılar 12.7.1996
Munzur Çem

ADET U TORE DERSİMİ - III

Cámalé Yıdaré İsmayi

KOSTEKE REMITENE:

Doman ke kot nınga, ma u pi ra jü sono löwé ostayi. Vané; 'xéré xo maré xırxılıké vıraze. Lazek/çéneke ke bi pil rocé ki dest ercena to! Xora ke desté hostayi thalo cıre jü xırxılıke vırazano danı cı. Hén asenoke Kırmanciyede kara jü ke kota jüye bini cara name pera néardo seré jüané xo. Tıma çı kare ke kerda serba xatıré ciraniyé, serba omédiye dest esto cı.

Xırxılıke: dar ra vırajina. Vırniyede jü, péniyede dı tekeré xo esté. Mabéne ni tekera ebı daré de mınaşibiya themeqnené jubinra. Sere her tekeri sero ki dare tikmişkene ke ni dari ané dusé domanra. Doman pé ni dara céno, nınga xo seke raver erzeno, xırxılıke raver sona, doman ki dıma sono. Ebı na hala hédi, hédi kono nınga. Kéy ke kot nınga rınd musa, nıngane xo béxırxılıke ravérestene besérkerde éndi xırxılıke dest ra céné.

Domana ra é lazéka kosteke remnené, é çéneka néremnené. Kırmanciye de hurendiya lac u çéna sero, ma perlado Dersim de moré verénd de na mesela sero vınelime. Lacek ke kot nınga maé bıçıka de towa pocena. Kınaré bıçıke lonekena, laé do xavi na lonera bıçıke gırédana nınga doman ra. Werté cirana de domano ke cesuro, ebı remo, baqılo vendana yi ana. Jüyé de bin ki tayin kena ana löwe xo. Oo ke cesuro pé bıçıke céno, o bin hiré gami peyser vındeno. Domane bin dormede ebı ka u kelabuta dormede vındene serkene. Maa layik ebı mordisa vana: 'Ju, dıde ,hire' mordise hireyinede oo ke pé bıçıke groto, beno pıro remeno, o bin ki verdanodımera. Kéy ke xélé ca şi, cérené ra yéné. Bıçıke kené vıla wené. Oo ke kosteke remna, gereko qé néginowaro, hem ki o ke verdodımera yira raxeléşo, çı ke xüya doman heté yira sona. Kosteke remıtene de yie ke kosteke remnene, ebı sılametiya ke ceray be ra amay maa layik zaf bena sa. Layık ke bi pil, e kı cesur véca vané: 'kosteka yi filan keş remıte. Bıçıke kené vıla, ciran layik ra düwa kené, vané:

"Pir u khal bo,
vayiré omré zafibo
Qeda u qusurané gırana névéno
rasté jüa de sıte halale béro
senık cuandéro zaf boro
Waré xo khewikero
Heq ma u pire verdéro
Ewlado de xérbo
wayire izan u marifetibo.

KAE DOMANA:

Haté kayra Dersim zaf dewletıyo. Verde zé öwreyin televzon çinebiyo, qezata çinebiya, mekteb çinebiyo, pil u gıcı hediara xo ebı kay qeşi arda. Cına u cuamörda çiroki qeşikerde, jubin ra meteli perskerde, xeletnayi vaciye, San ke biyo hedira xo ebı ni meselana arda, zobi ki tertelé 38'i, Qöwga u camatı jubinre qeşikerdé. Peroc: çıre, qonce, xul, çel, pıt-bas, çulfa, tiko, Alık u Fatıke, mal-mal, afsanci kaykerde.

XELETNAYİ

Çeneka de qıneşaye
gındırbiye bine raye
mı pheşikerde arde seré raye
qına mı de féké ayé,
feké aye de, qına mı.

Sona thıriye ser, thıriye wena,
Sona riye ser, thıriye wena.

Vozdana boné meri terne Wena.
Vozdana boné ternit erne wena.

Sona tüye ser tüye wena,
sona rriye ser tüye wena.

Haké de leglege,
nukulsur u nukulderge,
dı haké de leglege,
nukul sur u nukulderge.

Jü çé de tuske
Jü çé de meske
Sona çé tuske tuske wena
Sona çé meske tuske wena.

Sona çé şiri şiir wena
Sona çé miri şiir wena.

Jü çé de thoraq
Jü çé de soraq
Sona çé thoraqi thorak wena
Sona çé soraqi thoraq wena.

QESE HEDİR U KAY

Thirili vabo
Thirili vabo,
Besa Çaxmaxi
veyva mabo,
Gao gol
gelindé mabo
sém u pak
nisané mabo
çé Babayi, çé kurriyo
lacé Sa'yi murujiyo
tey esto, téké ga
téde biyé çöwa.

vatoğ: Besa Heméd

Besé, Besé
dı meqesé
sonde şir ke
sodır mir ke
adır tari ke
veng bari ke

Ron kerdoare
postıké guk de
doç no pıra
doce kutik

Paşa u ho
Paşa u ho
Pas gariyo
kino ko
yena he, nena me
nana xağe piyo to.

Tilagiç vendano cina xo:
'Beşe çurme,
Kamo çe ma de?
"Comerdo"
'Comerd kamo"?
"Rayber Comerdo"
'Comard gediğ ra bimano,
hona vizer ne perey,
letıké terné ma urto berdo.

TILAGIC

Döwa Tilage de mangu jü mordemi ebi gay bena. Yaban de gai vazdané ser jindanro kenéwar, qoré manga şikino. Wairé manga manga seribirneno, philoskor ceno beno çé Rayberi (Sey Rıza). Rayber perskeno vano: "Tilagicém heq qebulkéro, no sené gosto to miré ardo"?. Tilagic vano: 'Rayber say ke Ana Beşe (cina Sey Rızay) mangabo, ez ki gabi, vojdi ser kemer ro binekeri, qo, bıskini, heylan ki.

AWRÉS U TAŞİLDAR

Rocé ANA yena Tilage, cem céné. Siré cem de Tilagica ra jü ureeno ra geji céno, werte gejikono. Tilagico de bin vano: né la lawu hona siré süpürgeci Salmani niyo, çaé ecelekena'"? Xo keno çewt kos de hedi vano: 'kéşiré névace. Ana thiri kérd, ez héşa pé. Kes u mes payneno ci xirabo. Ez yina géjikena.

Zamané de zimistan de Tilagiç serkeno ke awresé hau veré cebérde. Vano: 'eki esto no taşildaro. ' Awreşi cénopé ano çé, qaté cıla fino ra, sero keno méyman. Vendano ciranané xo vano;bere, taşıldar amo, rriye löwe (vergi) topkeno. ' Ciran éné, löwe awreş de nisené ro. Ci ré biçige poceneé kené şir. Sifré nané ro, herkes yéno, awrés néno noni ser. Wayiré çéyi vano: 'Eki esto ma hona salma néda a ri ra no miradiyo, biyaré ma heqa ni mérik cıdime, hona ke noné xo piya boyini. "Te de ané taé pera kené péleke, ercené vilé awreşi, verdané ra, awres vazdano. Vano: 'mi simaré néva, sékére,heqa xo se ke gurete deqe névinet'. Awreşi dıma vendano, vano: 'Taşıldar efendi, taşıldar efendi, a raé ro meso, na koé seré maro so, Rayberé Séydağayi kuno virmiya to, tora

RİR

Pir rocé sono çé talıbé xo de beno meyman. Samia pir de şiir pocené. Belé veré çeberé talib de de kutko de loğ beno zaf herçel beno. Pesewe, pir keno ke séro teber, kutik ra tibar nékeno. Dergusa de talib de layike ses asmi beno. Pir sékeno ke çarèşiya xo çina, sono paçané layik vıskneno ra, werté paça de stlope ci keno, tephiya hénbe paçana biné layik ra gınédano. Yéno hurendiya xo de ret ret kono ra, hama layik ebi zirçayısa berbeno. Piyé layik héşino xo cina xoré vano: ' kheçé ala raurce no layik çaé hende xori xori berbeno'. Moa layik sona layi ki céna quca xo vana: ' weyi,weyi nee çigo. xüya tüya maneené çinebiyé' xoxo de vana' tobe, tobe no layıknia hende giran nébi', biné layiki vısknena ra ke çı sékero, eki layik sepelé ci kerdo. Vendana mérde xo vana: 'merik, merik ala wurcé na sené bétera, na sené kékmeta'. Mérde vano: "nekheçé, kheçé çıko, sebiyo, 'Vana: 'Ala ré bé, biné ni layık de seke, ni hata nika, nia hende, ciyo nianén nékerdéné, no hona domano sawiyo". Mérde sono tey serkeno hékmete de mano vano:"Kheçé, kheçé qapanke, qapanke sodıra muskneym pir maré la dé sekero savano. A waxt pir hayigbeno, gos nano ser. Beno sodır ara piri vénene, waxté şiayinede, talıb pir ré vano: "hal u mekat niawo, ala ré la de seke, to wayiré xo kena". Pir la de serkeno la céno nata tadano bota tadanna xele ke xeyallkerd vano: "Ankam hendo ke no kutko şa veré çeberé simadéro, no layık ciye xüyé nianeni keno keyke sima no kutko şa vere ceberé xo ra defkerd hona ke layık ni ciye xo birneno" Naé ser talıb, girme céno, nano kutik ra, kutiki geberkeno.

XER

Rocé çé Séusen Bég de xéré merda dino. Memo Bom ki eno xér. Pilé çéi mulgüté çéi ré vano: 'Memo Bom sekeno bıkero, kes qarisé ci nébo, se ke ciré xeberé vacé, ma keno rejil.

Qonağ girsbeno, milet ki zaf yeno, milet qorbe qor non weno. Qoré sifti de Mem riseno ro non weno. Qoré dıdinede ki néurcino ra, hata qoré hirine de mulgié çeyi ra jü cadkeno ke ciré vaco, vaténa Pilé çéi yena vir, véngé xo néveceno.

Mem heyran hata qoré hawtine non weno, wairé çéi damişt nédano vano:

'Memo, Memo to hauwt qori non werd hona mird nébiya? 'Mem vano: 'Né lao lao sima noné hirése u şeşto ses döwa venê mırdnébené ez çime şiayene nékena, mi hawut qor de non werdo to çaé çime şiayene kena?.

METELİ

Kelé mino hadar
vozda na diar
wanena néwanan
néno war
eki ama war
se pésa mali, jürey kena war.

(İŞTIRE)

Ez çeberde ama zere,
moa mi jibena,
Mi va ke: 'daé çaé jibena'?
Va ke: "Bako mi sero".
Mi va ke: 'Bako to çaé jibena'?
Va ke: "çel u çuko mi sero".
Mi va ke: 'çél u çuk sima çaé jibené'?
Va ke: "dar u bero ma sero".
Mi va ke: "dar u ber sima çaé jibene"?
Va ke: "baré na dinawo ma sero".

USTINE, ÇÉRANG, TÉRŞIG, ÇURPİ, HERE

Hiré biraye mi este:
Jü sono néno.
Jü weno néweno mirdnébeno.
Jü hurendiya xo ra qé néurcenora?

(DÜ, ADIR, KUÇKE) (ARE)

Na hat kas, a hat kas.
Werte de topé qumas.

(LOCİ/N U ADİR)

Khalıko dere de, çape galgalo veré de.

(ŞİLANE)

Pone biraye mi esté, pesew u peroc salé xo phestere.

(BEÇİK U NENİK)

Çié de mi esto, dana kemeré ro nésikino, ercena awuke şikino.

(XETI)

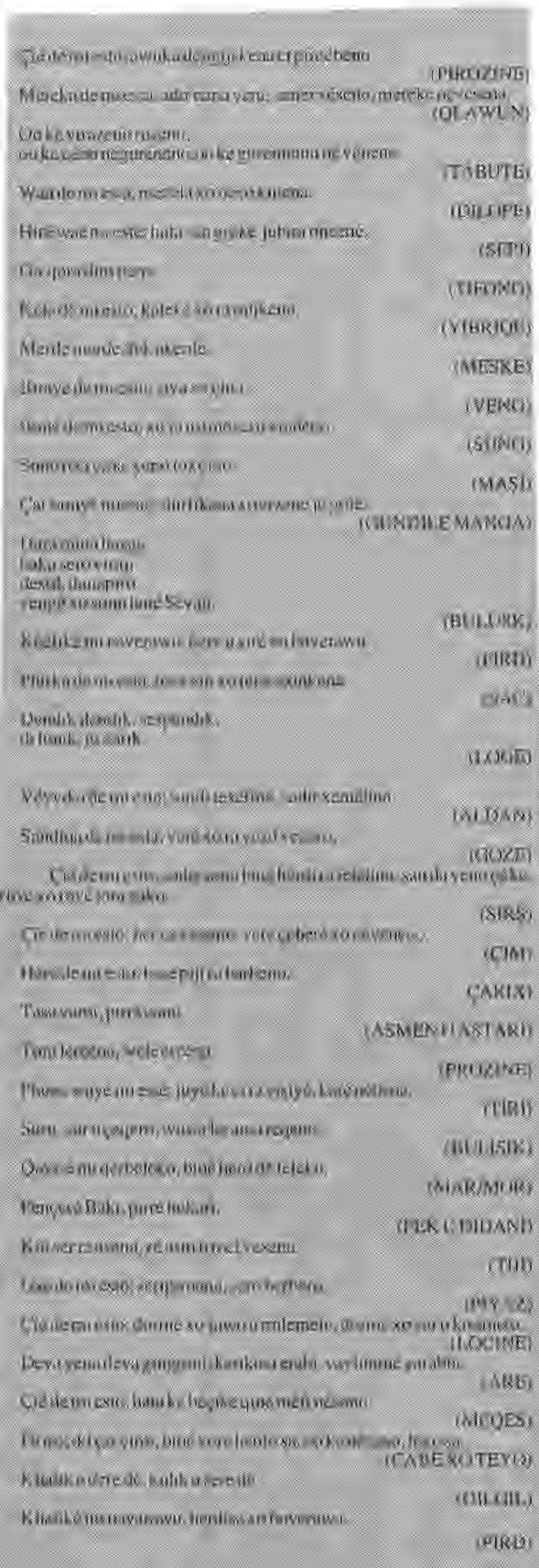

Çiğ de mi esto, awuka dengiji kena er pücebeno.
(PIROZINE)

Mereka de mi esto, ado cana yeno, amer xéxeno, mereke nevesena.
(QLAWUN)

Do ke vıraz[illegible]
[illegible]
(TABUTE)

Wa[illegible]
(DILOPE)

Hiré wae [illegible] hala [illegible] jubna [illegible].
(SEPI)

[illegible]
(TIFONO)

[illegible]
(VIBRIQU)

Merde [illegible]
(MESKE)

[illegible]
(VENO)

[illegible]
(SUNO)

[illegible]
(MAŞI)

Çat [illegible]
(GUNDIKE MANGA)

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
(BULURK)

[illegible]
(PIRD)

[illegible]
(SAC)

[illegible]
[illegible]
(LOGE)

[illegible]
(ALDAN)

[illegible]
(GOZE)

[illegible]
(SIRŞ)

[illegible]
(ÇIM)

[illegible]
ÇAKIX)

[illegible]
(ASMEN U AŞTARI)

[illegible]
(PROZINE)

[illegible]
(TIRI)

[illegible]
(BULISIK)

[illegible]
(MAR/MOR)

[illegible]
(PEK U DIDANI)

[illegible]
(TUI)

[illegible]
(PIYAZ)

[illegible]
(LOCINE)

[illegible]
(ARE)

[illegible]
(MEQES)

[illegible]
(CABE XO TEYO)

[illegible]
(DILGIL)

[illegible]
(PIRD)

ELİF XATUNE

Mıntıqa Dérsim de werté Nazimiya u Térzan de Koé Séri esto. Harşiyé ki döwa de Pılemoriya. Rocé Koé Seri ra Bava Cefero Qudız yéno dewa Harşiyé, uza beno meyman. Çımé xo gıneno ra çéna Sélimi Elife. Elife zaf rındekbena, zérra xo kuna cı. Vano: "esta çina nowa". Çend réy ke éné wazané, çéneke nédané Bava Ceféri. Dewe de camat kéné, ge ağa (Mursa ağa) rajı nébone, ge ki pi. Her kes héşino pe. éndi Elife ki bena bézar texélina. Naé sero Bava Cefer themur céno xo dest, esqe xo u Elife ser lauke vano, Mılet nat u dot na lauke heşino pe hona inamkene ke lazek raşt esqé Elife biyo.

Elif xatuna mı, berz meso alçağ kuna,
Eyro, séwda to ver cérena, ezo feqır na ver u vıradéra,
Sona gosnana qesané sari ser, ama to mıra mıradına,
Çéne, zéwte dana toro, bena sosırete, na werta ra fetélina,
Rozé yéna déwa ma de pars kenaaré,
Tasé arda dana to, zaf sermayina.

Elif xatuna mı, ez be tora, to vilika veré vora,
Sewd to séwda de zora, névecina zerré mıra,
Mesela de ciniya esta, "kerga kora"
Mordemé héwli, névénena, dusé xora,
Cérena be xızıré Harşiyé vero,
Mı be Elifa nékéro céra.

Asme véciya, asına zerde,
Gılé ko u gerisa ser de,
Xeberé amé, vake;
"Vergi howa bıza kole, remné berde",
Çhel u çhuke dewe şi çheberde,
Ez hona ke teyna menda, sosına xo verde,
Mı va; "Xızır mordemé néçharde bexto,"
Dest keno ra ma hurdmine serde,
Mı va; 'qırbané tüya bıza kole,
Bıce bere ra meverde,
Harşiyé dust de soné kaşi,
Nau amo, waxté velg u vaşi,
İsé maré gayılnébeno,
Na Mursa Ağaé İlaşi,
Mıva; 'mabéne made, tela mevısné,
Wayiré mı Khures erceno hermé to,
Thuriké parşi.
Qérete 'ma keno, Memed Ağaé torene Paşi,
Mı bajiyé Memed Ağay do wayiré xo Khuréşi.

Boné piyé to vera, sona rez muriyé,
Héyrané to Elife, bezna rındek u tenıka bariyé,
Mı sékerd ke howa céro veciyé,
Çhené,
bezna toré kena qırban,
des u dı véyvıkané dewa Harşiyé,

Mı va: hala hatê mıra sêrke, serba rındêkiya to, roza ke mı diyeê.

Elif Xatuna mı, rêye hetê mı ser sêrke, usta ra léwe mıra dariyê we mıradiyê Herediyeê şiye.

Mı va: 'hata ke tê vırandi nékume, na dina maré béfaydiyê.'

Harşiyê verde néçe keméri.

Ezo budala, Khurésê Koê Séri.

Piyê to, to mı nédano. Çêné biyo kıafıré boyerê dédi.

Ez ke corde Lonalüye ro aménê, mıva: 'to xoré téy béri,

Ez ke Vıradê hetê sıma ser amene, to çayê ama veré çeberi...?

Mı ke va: 'tı mıde béré, to çaê deşti eşti seré zerri?

Erê tı ke yéna, to cêna bena werté mılet u muhitê céri.

Arrişra Lolu u Aréza yéna péser, camatê mın u to beno xori.

Piyê mıra cenée, danê to, çar tapulanê kunkorê Koê Seri, Xelasa mın u to ke çinebiyê.

Erê to kena qutiya sémıne xoré corde kena sere zerri.

Havar Tornecengi

Tija Sadı

SERBA TO

Serba to hey Dérsim.
Serba to herdo dewres.
Serba to
xélê çı şi, xélê çı,
Al şi
Yıb şi
Xıd şi
Sey Lişe şi
Wayisê domana şi
Qırrayisê vereka şi
Bırrayisê khalıki şi
ded u bırazayi şi
haştiye şie

Qomo.....
Nı pero-pia mara şi
Reyna peyser cerenê ra?
Waxtê weşia xo de
Sari toré Dérsım valo.,
Namê tü yo hewl u berz.

Ax Welat axx...
Nia ke séro
kes maré mordem névano.
Né ki Dersimic,...

Hawar Tornecengi

CEVERDA

caverday dewi, koyi xo peyde
waxteke kotara raye şiya eskeriye
je yi waxti bé veng sukıt
heveki pezmun
dewi, koyi honde araqe çari
xo dıma caverday şiya
wusar newe ameyvi
çem newe bivi zalal
hondezımustone çetıra dıma
harde dewres newe heşayvi xo
tija wusar bılışkiyene riye asmenra
teyr, tur, quling peyser cerrayvi
cite payij tera bivi
gukî, bijekî goj kerdvi
caverda to şiya

caverda to silune wusarde mal şiane
waxtoke dest estene kérike lawuki yatene
none vere mıya xo hevalude piya werdene
domanure sungi kenger ardene

caverda to hégay ramıtene
yerğatiye caverde
cün vaydaane genım pemıtene
doc sıpe, şiya déşi, şire sewa yeniye
niyaji, qırvani çıralığe pırı rayveri
ciranena çonday sere
caverda to şiya

harde to sere zulım zorkariye
dewi, koyi kerdi tol rusnay surgıniye
keşi vir name néme se serede surgıniya dıdıyê
qısawete zere to jeday
hırısu heşt amera to viri
dérsım o waxt gınayvi ware
tivare tove kowu néme
caverda to şıya

QEŞİYE VERE LOCINE

Vatoğ : Hesen Alî'ye Sey Kemalî
Arékerdoğ: Cémalé Yıdaré İsmayili

Cemal: Apo sıma çem ra sı vışayi bover?

Hesené Alî: Seré çem de pird çino. Zımıstano, milet serd de qerémino awuke serdına milet veré çém de amopeser pêro piné. Xora jü pird esto, têde key yiro bıvışé bover, heşteya milet néqedino. Pird dara ra giredayiyo. Ningané ma de çarıxi bilé nêêmendé. Ginç u kol mara çino. Verde phirç ebı réştıka tadéne, kerdéne la, la berdéne çulfa de vıras téné, ma cér ra kerdéné sali, cor ra ki kerdéné sapık. Sapık ebı purrrané goza da boaxkerdéné, biyéné şing u şa. Sapıki en zaf herménia zaf rındek vırasténé. Huçıké xo qolbi, ma goriye ke bıne xo dıriyo, taté ningé ra qurfnéné, kerdéné huçkané sapik ke bajiyé ma misélé nébéé.

Veré çém de Sey Rıza ama rest ma, Bado ki Deli İbrayım Paşa ama rest ma. Ma raé kerda ya, Koé Muzıri çığır koto ci, ret ret amé. Henibo inkaniye esta Deli İbrahim dı böligana ko ra ravéro. Felekbo onca néxeleşino. Va u puk de teka de eşkeri némendéné. Ma ca de roce kerde sam. Raca bine milet tede diyaaré, sodır lüle ra taé qel ébiyay awe, taé pırdra vışay bover. Balé boveré Erzıngani şao,vore çına. Ma ke hona boverayim, deli İbrayim emrede eşkeri vake: 'girin ulan, girin suya'. İmkaniye esta kes nélöyino ra. Onca va: 'girin ulan eş.. o... eş...' Aweke hem serdına zé cemédiya asker néthawreno cikiyo. Eskera ra jüyede xo peyser céraya, Binbaşı pışto xover ra ont, teké qafke de onte, esker cansız şi. Sey Rıza zaf bibe hérsın vaciya, vake: Ulan senin hiç dinin imanın yokmu, o senin babanın oğlumu? Sen gir öyleyse.

Camal: Binbaşi kot awuke?

Hesené Alî: Téy, téy né thawreno cıkiyo. Pırdra vışa bover. Ma vışayme bover ke çi bivéniime, Hermenia béteré henéni arda mileti sero ke toré savaci, Cuamerdi têde ebı mıxana kiité düyara ra, cini sané qazuxa. Hama Yımamsenre qeşikena ke Uriş ra keşi seré pırmkade keşi, goni néfitbe ser. Cor heq esto çaé zare bikeri, a waxt vaténé: 'Urıs zaf qöwetino, zoré ma néşiyené ci, eki sébiyo, peyde biyo. Yané, Dügela yina de, qerebeliğé biyo, i coka ésker péyser onto, Henibiyene ma şikiyene Urişi remfim'?. Qocé dügelebiyé, Dina de, qe düqelé ki ver de damıştnédiyéné, Maré vaténé: Urıs zé rıstımiyo, metéris ra qolay, qolay néurceno ra, hama ré ke kot remki, pé xo de, hermé xo sero tifang boskeno, cara riyé xo néçarneno to. Raşt ki ma ke Koé Muzır de, xafil ki napıra, ebı a rema hata Qers solıx bile néguret. Top u tifange xo caverda vozda.

Camal: Erzıngan ra dot sıma sekerd?

Hesené Alî: Sey Rızay u miletiya hata Erzurum şi, Ma çar phone mordem Erzıngan de Phone roci méndim, ceraymya péyser amaym. Mileté ma xélébi, eza, Miçé Kiule u Dedaliyo (fıqare qulo), Hesené torné Hémiyo, Usénê İsmayiliyo (usé Dişi) ma raée ra zaf zamet ont. Pheşta ma de salagi esté... Koé Muzıri va u puko. Phonhug waré koé Muzır de howano. Bakılem, bakılem to xama?, a zımistan dé ya xızır, ya xızır vayme, ginayme ko. Salage ma giraniye, biné ra zor lebetneym, çığır biyo qapan, ra u olagi çine ebı a hala kotim raé, Havala ra kes keşi sero névideno. Mabéné ma de dı metroyi meseft çino hama onca ki kes riyé xo né çarneno jubin, her keşi derdé xo grato. Ma vayme ala ninge raver xo sé resneym be caé de sitare. Ebı na hala ma xo resna Birmano. Birmano, seréniya Keçelo u khala de namé döwo. Ma kerd hayleme, na döwe ra taé vera ma amay, havalé ma taé teber ra méndi éndi lel u mığorbobi, a sande kes néşikiya ke séro, bi sodır taé vera ci şi ke taé qerémiye, yiye ke hona ro téyio, yi ki ardi kerdi werté pıska mali.

Cemal: Yiye ke raé ra merdi, namé yina çıkbi?

Hesené Alî: Xozat ra Mistê Temi eştbi, ciré vaténé Xıdo Qerabalıc o teber ra mend, a sodır ard ke hona ro teyiyo. Xeléşara, bado beçiké ning u desta péro ginaywaro. Mormek bi kakol. Lö yide çar phone mordem ki merdi, name néno nuviri. Asuro, Demo, Birmo: yi talıbé maé Yi bin ki talıbé, Bolio'u Seykemala'ne. Seceré ma yinandéré. Endi ma ca rocé mendime, Birmano ra cér döwi esté, çıxır teyo, yowas, yowas ebı ningana amaym çé. Raé ra salagané ma de somi eştbi, seker eştbi, esêne féké xo dı hire roci idarkerdéné.

Cemal: Sıma dıme, Erzıngan u Erzurum de çı hadiseyi biyé?

Hesené Alî: Urıs hata Qers vernékerdo xo, hama mileté ma Erzurum de vırniya tayine bırna, harménia ra ponc mordemi koté boné, teyi meser mendé. No bono ke yi koté ci, kilise beno eki çi beno, kemerané keribar ra vıraste beno. Bon seré teyeyde beno, her ca cıra alacağ beno. Fireöerme dormé xo mızgale beno,.. Mileté mara kam ke kone nejdi yi nané pıra mexelkené. Nijdiyé hiris, çöwres mordemi qırkené Çarésiyé névénen Ni Asurané ke amay döwa Şîne vésné, zal yıtıqatlibi, yıqraré xoré, pir u rayberé xoré candéné. Xelil Ağa pilé yinano. Xelil Ağa vano nia nébeno, ebı na hala ni koké ma birnené, ez sona, ya mırena ya mana, phonc ses mordemi mı de béré. Kam ke mı de yéno, mıra thepiya téşirtede béré, ez ki gına ci, oé pé mı, mı ser de ravéro, o ki gına ci, oé pé yi ki yi ser de ravéro, ebı na hala ma xo zeré, boni reşnime, na hala ni isé ma kené koti. milet vano: "meso, meso". Gos nénano ci sono. O ke sono zé vaténa yi phonc mordemi dı ma soné. Se ke koné nejdiye boni hermeni dot ra nané pıra, Xelil Beg gıneno ci, Oé pé Xelil Begi, ser de véreno ra ke zeré çeyi kiyo, nané pıra yi ki mexelkené, o bin verano, o ki gıneno ci, ebı a hala, mordenié phoncinede, resené zeré çeyi, nané pıra, hermenia ca tediné kisené. Meyté Xelil Ağayi ca daranéwe. Mezela xo yicawa, sero lawuke imiskerda, vané:

Ala yamano, ala yamano
halé ma sebeno
zalımi desté ma groto
memleketa ra fetelneno
derdé Alî'yé Baki ré
kemer u dar berbeno.

Erzurumo vêsayi, dormé xo suro
mezela Xelil Ağay wadaré, o xéribo.
Lawo soné, moa miré vacé:
"Xelil Ağa némerdo, Erzurum de mudıro.

Halé ma, zalimi desi de çibo
mezela Xelil Beği wadaré, tek xeribo
dileğé mı ke, rayberé mıra esto
madağé mın u çewresé Menesa mı jubo.

Bado Sey Rıza ama Erzıngan de mend. Hukmati yetki da ci, zaf pere u çi da ci, qonağé vali de hawt heşt asmi nist ro. Meymané xo zaf aménê, Cina xo çéna Diyab Ağa yi nat Dersim de cavardabi. Xebere rusné vake: "cinika de site hala le burusnê lö mı, azat u xizmeta mı be, e meymana bıvéno. Na Bese a sire rusne lö Sey Rızayi, bado çeyi sero grote.

1- Tertelê Uruş ke Dersim de gedia. O siré de sera 1917 de Rusya da Devrimi bi, Lenin Çar demda, terefê Haq ra, cina xo Meneski mire na.
2- Merdera Xedil Ağay dima, çewresé Xelil Beg he maddağe Menesd kono töweste.

KATA SONE
Koé jéle sero esto tiji,
Gula bağe mı ser esto tiji.
Welat caverdané soné, pil u giji,
Berbené danê goro, bilyé themuji.
Né daé,
né bao
né qomo
Na jiyar u diyara caverdané,
kata soné,.

TORNECENGİ

DEYİ, DEYİ
De,i, deyi, deyi mı sewda
Mıno xore wes venda,
Wesa sewda ced u celalé ma,
Ced u celalé ma.

DANGA DE QEDİYO, KUNKORé MİYA,
Domana tawugi groti deré ra rada,
Amo héwrése pé warané ma.
Berdé dı bıra u jü zama,
Héwrésé des u dı kowa,
Bırno véngé new tena,
Çığé yeno, çığé ni şüya,
Dı teni birayi jü zama,
Berdé kerdé koka tüya,
Duzgın; Méytané ma, nédé lü u kuza
nédé lü u kuza.

Hermuska veciyé, be serê silondiya.
Dest kerdé céba,
Nédané ma, bel u hüya
vané: méytané khurésa
Danme lü u kuza
Danme lü u kuza.

Ez u veciya be diaré gediga,
Mı bokur u hiresewséşt u ses ewliya.

PERSKE XORA
Néro bıra, tı kama?
Made néwena, nêhîşinapé,
Kata sona, made néna.

Jano ke to qeséykena
Juané ma niyo,
Thono ke to kota be ci
Thoné ma niyo,
Xebera to to ra çina.

Serba kami, serba kami,
Çaé mırena?

Dina ma sayiya, toré taride menda,
Sayıya tora sar miané mara néno war.
Varika ke hak ra veciya,
Ebe tholé xo qayil nébena tiya.

Tı çiga?
Kama?
Kotira ama?
Kata sona.?
Perske xora.

HEQİE MERGARİJİ

Veré xo çarna qulba,
Mihemmed ko de silam da,
Kokim Séy ver riza,
Mi va: ya Mihemmed Mistafa,
Derdé miré to çeber nana pira,
to çeber nana pira.

Kokim bèkçiyè koano tèphia,
Bèkçiyè koa vècla,
Séwle da çar kosé ke dina,
Ko u gérisan de celal da,
Tozike kerd çimané ma,
Bozatli Xiziri boğaz de huzur da,
Mi derdé xo ciré va,
Dizgin ver be ci löwna,
Pé ma de amé seda,
Seda Yimamséné Kerbela,
Hudé Kerbela.

Qelbé zati bi hira,
Véngé ma şiyo, düwa,
Perda ecél mabén be ma birna,
Séyd Eli Séyd Hesén u Séyd Heséni,
Ravezné séro qirbana,
Çimi sero giréda,
Elayiya gérçega,
Zilfiqar sana ci, téy terqa,
Séyd Eli veng u mi da,
Bawo bé ez u tha,
Éz be qirbané sima,
Min u hiré roc u hiré sewi vendé,
Çaé biya sebebé ma,
Hurendiya ma hurendiya gérçega,
Çar ama verr rresa
Xiziré sérré khelek u gemiya,
Hüüü.....

Vatoğ: Firik Dede
Arekerdox: Cemal
Wusar 1996 Pulur.

Kemal Astare

Dailemé Ma Ser
Ez xonia domono, hire serru de ro,
Zoné ma maé u pié xo ra muso,
Vengé zoné ma gosuné mi de ro,
Pira pira zanon ez kamo u kot rao.

Ez xeribie de amo rie dina,
Zoné ma qesei kon zerré ma beno hira,
K'av nékon welaté mi kotio,
Ez xonia nézan, éz xonia domono.

Maa mi welat sero berbena, zerré mi deceno,
Pié mi welat ré efkar keno, hiré mi sono,
Ax, ez domono, fahmé mi ki esto,
Ax, kaşka zerré pilu ki je ye mi hönik bo.

Balona mi ke hewr ra perré ra,
Çefé mi tey perreno ra,
Xonia kav nékon, milet ca dano péro,
Tarie alemi zerré mi decneno.

Aqilé mi sono ser pié mi kot rao,
hire serru de ro, honia nézanon ez kamo,
Zoné ma qesei kon, tey hewesé mi yeno,
Ax, kaşka zerré maa u pié mi welat ré medeco,

09.10.1996

Karê Ma Cıko?

KEMAL ASTARE

Welatê ma endi bio t'ip t'al, kes nemendo welatê ma de. Taé kokimi mendê; taé ki mileto mao ke binê leqirie de naleno u nêşikono dewa xu ra ya ki suka xo ra şiero dûr yiê. Mordemê maé ke welat de rê hetera wertê di aduru de mendê; hetera ki cetinla "embargo" de vêson têson bêwar mendê. Mordemê mae ke amê Tirkia bêca u bêkar kotê tengar henene ke zerrê mordemi ci rê zon dano. Hae ke Ewrupa de rê hal u wexto rind de rê.

Miletê u qomê Dersimi endi her durgelê dina de bio vila. Welatê inu he teyr u tur rê mendo ne ki mor milaun rê. Welatê inu bio "arena" herbi. Cixa ke Dersim ser miqenem zulim bio, hata serra 1994 omdê mi wu bi ke ma welatê xu vinenmê, zonê u kulturê xu raver benmê u kenmê jede. Dewê ma ke vesinai u miletê ma ke surgin kerd, endi têvana dara zerrê mi ki tey şikie. Hama mi omdê xu serve welatê ma, serva sanata, kulturê xu zonê ma nêburno. Na husis de ez zaf "optimisto". Ustina zerrê boni ke şikie sere bon gineno piro u diresê boni tey rijine u wu bon de vindenê endi nêbena hata ke wu bon reina virajia. Nu bonê ma u ni dewê ma ki serra 1994 destê eskerê Tirkia ra vêsai u rijayi. Eskerê Tirkia ebê qomila dewlesê Tirakia weşia ma u welatê ma kişte u taxrib kerdi. Miletê Dersimi na herb de bêheto hama uskit nio, lust ke bêhaqiê die, kot ke zulmie die uca serê xu dareno we. Dersimici serva Dersimi vengê xu berz nekene, serva welatê xu pêro nêdana. Cike Dersimici wertê ni tierb de teyna vengê xu seveta xo mudafa kerdene kenê berz. Dersimici ke serva Dersimi pêrode u haqa xu biwacê wu wext ez hên zan ko: he cae Dersimci ki aseno. Miletê Desrimi wertê na herb de hên telef beno sono, cike nu mileto masum u roştdar ke herb waceno ne ki bêhaştie. Hama na hal de serva welatê xu ke go t'awa nêkerd wu wuxt dismen jedena yeno ser u jedena kiseno u taxrib keno. Xo ra nesela Dersimci de ki cao de en sist nuyo. Cike Dersimci seveta welate xu plana xu honia nêkerda, waştena xu ki xonia nêzanê. Vanê ma "Dersim raimê". Rind, Dersim ra biayene rinda, hama eke Dersim ra wa u Dersim nêsewelina u Dersim ke nêxetesna se beno ke? Qe t'awa ki nêbeno, nae sero wenca ki herb de jedena Dersimci kişine. Heya, hal ke nuyo, herb ke esto, Dersimici ke haştie waceno gereke t'al mêmanê, bigurie, kar bikerê. Ha, sene kar, ci kar?

Karê mao sifte kare Zonê Ma, Karê Sanata Ma, Karê Kulturê Ma u Karê Terê Ma'o. Ma ke ni pirtuke ser gunayine ne zone ma ne kulture ma beno vinê. Heya, mordem waceno ke welatê xo de bimano, welatê xo bigurio, hama cao ke herb esto wu ca da kar nêbeno, cike wu ca adir esto, wu ca merdene esta, weşie çina.

Mordem dina de sono kot şiero çe xu, malê xu u hegalie xu nêşikino tey biero, hama zonê xu, weşia xu, adetê xu u medeniata xu tey beno. Miletê mao ke şio xerb xo de ni tey bierde, cike zone ma u kulture ma zerre ma de to u kes nesikino ninu ma ra bicero. Dewunê ma vêsinene, surgin kenê, dar u birrê ma bomba kenê, hama zonê u kulturê ma hata mezele nêşikine ma ra bicerê.

Zeminê her mordemi, her qomi u her welati de kultur esto. Weşie, kemera kultur sero yena ronaene. Binê weşie ebê zanais, ebe ilimi virajino. Zanais en çio de meqbulo. Zanaisê ekonomi, ye doxtirie, ye tekniki, ye hukuki, ye politiqa u folklori ke ard pêser kultur vecino. Nu zanaisu de en çiode muhim zono. Zon ke nêbi ni cao de nêguriyino, qe t'awa nêbeno u raver nêsono. Ye ma ki zonê ma esto. Zon ke merd wairê zoni ki mireno. Hama sukir ke zonê ma nêmerdo, hata ewru weso. Zonê ma ke weso, hêrio ke ma ki wesmê. Teyna zon de mêmanimê. Zonê xu cakuc kerime, kemera diesi bitaştinimê, zonê xu vengê haqiê kerimê haqa xu biwacimê, zonê xqu binusinimê, zonê xu vengê haqiê kerimê haqa xu biwacimê, zone xu binusinimê kitabu u maylimu vecime. Helbet na vatene rehera, hama kerdene cetina. Ez 10 serrê ke zonê ma de nusnon. Cetinla ni karê ma ez zaf rind zanon. Nu karê zonê ma hande cetin u guron ki nio. Hata ewru mektebê ma çinê, universita ma çina, zaf kitabê ma çinê. Zonê ma 3-4 hazar serrê ke bênustene mendo, teyna qesei bio. Mordem kultur u ilimdarie helbet mêktebu de museno. Mektebê ma çine ma se bikerimê? Na hal de ez van, her ju mordemê ma ebê xu ju mektebo, her ju çê ma ebê xu ju mektebo, ni ra teber ne sate alternatif çino. Par kitabê mi GOME Estemol de vecia. Ni kitab de na mesele musenaena u muslayena zonê ma ser mi nia nusnai bi: Ponc raê muslayene estê: Musena ebê xu, xo be xu bimuse / eke nêmusena xo ra, bimuse qom u gel ra/ Eke nêmusena qom u gel ra, bimuse kitab u mekteb ra / Eke nêmusena kitab u mekteb ra, venga haq dê.

Ita ra aseno ke zaf himkanê me estê. Ma ke ninu ra jukek di u jubin de kotmê dialog raa ma ma ver de bena ra u hewrê sai ma ser ra sonê.

Ez rind zanon ke miletê mao ke ebe waştene u bêwaştene bar kerdo şio Tirkia halo zaf xirabin de ro.

Hetê ekonomi ra u hete guvenê sosiali ra zaf tengie wenceno. Ni mordemê maê pêrîşani helbet dima probleme weşia xo de rê. Hae ke xu hetê ekonomi ra tene xelesno rind zanenê ke xeribie ki xeleşiayene nia. Hete Tirkia de derdê henên estê ke miletê Tirki ki bio kepaze. Herbo ke welatê ma de u Kurdistan de beno pêrune keno dirbetin: hae ke seveta herbi tenena benâ zengin yi tey çinê.

Hal ke nia ro, ma wenca ki her çie xu bisewıkinimê. Cike mi rê hên aseno ke ma zone xu, kulturê xu u eke wacino Dersim bixelesinimê. Domonê mae ke ma dime ra yenê, yi hae pira pira zonê ma xu vir ra kenê u asîmila benê. Zonê ma teyna 'generasionê' mao na wext xelesneno.

Ma ke welatê xo rê wair veciayimê roce yena ke ma weşia xu welatê xo re wair veciayimê roce yena ke ma weşia xu welatê xo de kenmê. Wu wext mektebê ma benê, pawulqê mai benê, der u cüron wes u war benê. Hama, gere ke nu herbo ke honia esto endi biqedio, endi herb qe mebo, haştie bireo, haştie biero.

Wext cıxa cetin u xirabin ke bibo gereke mordem rei rie xu buşio. Halê ma hande cetino ke bare ma ki hande ma ser rijlo. Dina de je miletê ma qe mileto dirbetin u bêkes çino.

Hama tabiatê miletê ma de aza henêne esta ke kata sono şiero xo ra, der u cüronunê xo ra u welatê xo ra nêvereno. Ma wacenmê ke welatê xo de dewe de, ware de, suke deebe zonê xu, ebê roê xu u ebe adetê xu weşia xu pil bimê. hata ke herb nêvinet u sar welatê ma ra teber nêbi ma xeribie de u welatê xo de heşir manenmê. Welat de binê top u tifongunê eskuqeru de rimê, welat ra teber binê şia sar de rimê. Ma ke na şie xu ser ra eştê, esmên rie ma de şe keno. Na şia tarie ki ma ebê zon^ma, ebê torê ma u ebê kulturê ma xo ser ra ercenmê. Karê ma nuyo!

ZAZACA, KURMANÇÇA (KÜRTÇE) VE FARSÇA ARASINTAKİ FARK ÜZERİNE KÜÇÜK BİR KARŞILAŞTIRMA

Mesut Keskin

Resmi İdeolojinin idia ettiği gibi Zazaca Kürtçe'nin veya Kürtçe Farsça'nın bir lehçesi değildir. bunun böyle yanlış irdelenmesinin nedeni politik olmasından dolayı ve dilbilimcilerin yetirince bu konunun üzerine eğilmemesindendir.

Resmi İdeolojinin idia ettiği gibi Zazaca Kürtçe'nin veya Kürtçe Farsça'nın bir lehçesi değildir. bunun böyle yanlış irdelenmesinin nedeni politik olmasından dolayı ve dilbilimcilerin yetirince bu konunun üzerine eğilmemesindendir.

Bu yazıda Zazaca'yı (Dımılki, Kırmancki, Zazaki), Kurmançça (Kurmanci, Kuzey-Kürtçesi) ve Farsça (Zabane Farsi, yeni-Farsça) dilleriyle kelime ve gramer farklılıkları açısından karşılaştırmaya çalışacağız. Ele alacağımız örnekler yer darlığı nedeniyle daha çok günlük dilin kelimelerini içerecek. Zira bu konuda bir kitap oluşturabilecek kadar örnek verilebilir.

Bilindiği gibi, Zazaca, Kurmançça ve Farsça aynı dil ailesindendir. Ancak aynı dil ailesinden olmaları birbirlerinin lehçeleri olmalarını gerektirmez. Günümüzde yapılan en büyük yanlışlık işte bu noktadır. Bu diller arasındaki fark, Türkçe-Türkmence veya İspanyolca-Portekizce dilleri arasındaki farkla aynı şey değildir.

Zazaca, Kurmançça (Kürtçe) ve Farsça Hint-Avrupa dillerinin Batı-İrani alt-dil grubuna girmektedirler. Farsça ve Kürtçe Güney-Batı İrani diliyken, Zazaca bir Kuzey-Batı İrani dilidir. Fakat Kurmançça kendi içinde daha çok Kuzey-Batı unsurları içermektedir.

İranistik dilbiliminde Zazaca başlıbaşına bir dil olarak görülmektedir. Aynı şekilde ünlü Alman dilbilimci Oskar Mann da Zazaca'nın başlıbaşına bir dil olduğunu savunmuş ve bunu "Mundarten der Zaza. Hauptsachlich aus Siverek und Kor" (Zazaca'nın Ağızları. Özellikle Siverek ve Kor yöresinden) adlı çalışmasında ispatlamıştır. Oskar Mann'ın ölümünden sonra Karl Hadank bu çalışmayı

Berlin'de 1932 yılında bir kitap haline getirmiştir. Kitabının 18'den 23. sayfasına kadar olan "Das Zaza nicht Kurdisch" (Zazaca Kürtçe değildir) bölümünde bu konuyu bilimsel olarak irdelemiştir.

Resmi ideolojinin iddia ettiği gibi Zazaca Kürtçe'nin veya Kürtçe Farsça'nın bir lehçesi değildir. bunun böyle yanlış irdelenmesinin nedeni politik olmasından dolayı ve dilbilimcilerin yeterince bu konunun üzerine eğilmemesindendir.

• Zazaca'da Dersim lehçesinin Pülümür şivesine ağırlık verilmiştir. Açıklayıcı olması için gerektiğinde parentez içlerinde başka diyalektlerden de örnekler verilecektir.

• Kurmançça'da yazılı dili olarak Cizre Botan lehçesi kullanılmaktadır. Buna rağmen yer yer Kuzey-Kurmançça (Dersim, Malatya) lehçeleri de saptanmıştır.

• Farsça verilen örnekler günümüzde kullanılan Farsça'nın edebiyat dilidir. Halk ağızları bazen farklı değişiklikler içerdiğinden parentezlerle, veya italik yazıyla belirtilmiştir. Farsça genellikle Arap harfleriyle yazılır, ama burada okuyucunun rahat anlayabilmesi için Latin harfleri kullanılmıştır. Söyleyiş özelliği ise Zazaca ve Kurmançça'nınkine yakındır. Bu nedenle, Farsça için burda kullanılan bazı harflerin telaffuzu üzerinde de durulmuştur:

1- İrani Farsça değildir, bir genel terimdir, İran devletiyle de karıştırılmamalı.

2- Öte yandan Paşto (Afganca) dili bir Doğu-İrani dilidir. Diğer İrani dillerine Gurunca, Lurca, Belutçice, Tacikçe, Osetçe vb. örnek olarak verilebilir. İrani tarih, edebiyat ve dilleriyle ilgilenen bilime İranistik denilmekte. Türk dilleriyle (Türkiye Türkçesi, Türkmence, Uygurca, Kırgızca vs.) tarih ve edebiyatıyla ilgilenen bilimin adı ise Türkolöndir.

3- Bu görüşü savunan ve bu konuda araştırması olan dilbilimciler: Vladimir Minorsky, Terry Lynn Todd (A Grammar of Dimli, Michigan, ABD1952), Prof. MacKenzie (Göttingen Üniversitesi, Almanya), Ludwin Paul (Göttingen), Dr. Z. Selcan (Berlin Üniversitesi), C.M. Jacobson (Rastnustena Zone Ma, Bonn 1993) v.d.

4- Yani 8.11.1995 günü, Avrupa'da Özgür Politika gazetesinde açıklanan, Rohat Alakom'un 9. sayfadaki "Oskar Mann" adlı yazısında "K. Hadank, Zaza Lehçesi adıyla bir kitap yayınladı" diye belirttiği gibi değil!

ă: kısa 'a', 'ə' ve 'e' arası bir ses.
â: uzun 'a', 'ə' ve 'e' arası bir ses. Bu 'â' halk ağzında bazen uzun 'ê'ya dönüşür. Örneğin: *mûn îşi xâne mîrêvên* (ben eve gidiyorum) yazılırken, halk ağzında ise *mîrêm xêne* denir.
e: kısa 'e' Türkçe'nin 'e'sinden daha incedir.
ê: uzun ince bir 'e'
î: uzun 'ı'
û: uzun 'u'
o: kısa 'o'

MASTARLARIN KARŞILAŞTIRILMALARI (paremeterde Şimdiki Zaman gövdesinin kökeri belirtilmiştir:

Örneğin: kerdene (yapmak); *Mastar*; kerd-; *Geçmiş Zaman gövdesi*; k-(en)-; *Şimdiki Zaman kökü*; ker-; *Sübjonktif Gövdesinin kökü*

Zazaca	*Kurmançça (Kürtçe)*	*Farsça (فارسی)*	*Türkçe*
vakerdene (va- -ker)	vekirin (ve- -k-)	baz kardan (baz- -kon-)	açmak
ardene (ar-)	anîn (an-)	âvardan (âver- -ar-)	getirmek
vendene (van-)	xwendin (xwen-)	xândan (xân- -on-)	okumak
qeçey kerdene (qeç- -k-)	qedexe kirin (qedexe -k-)	man' kardan (man' -kon-)	yasaklamak
garene (gar-)	gotin (bêj- -bê-)	goftan (gu- -g-)	söylemek
gyrene (gir- -gir-)	girtin (-e- -ger-)	gereftan (-e- -ger-)	yakalamak
amaene (am- -e)	hatin (-e-)	âmadan (-e-)	gelmek
dene (da- -deş-)	dan (-deş-)	dâdan (-deh-)	vermek
rondşene (ronş- -ro)	rûnîştin (rû -n-)	nešastan (nešin- -šin-)	oturmak
weyaene (çir- -we)	hatibûnin (hat- -bûjer-)	-ân çîdan/šâr şudan (-ân- -çin-)	toplanmak

ŞİMDİKİ ZAMANIN KURULUŞ KURALLARI:

dîyene (dîn- -ene) Şimdiki Zaman kökünden sonra -e ve şahıs zamirlerinin eklenmesiyle oluşur. (Bazen -ene yerine -ene, -ene, -ene, -ene, -ene de değişir.)	*dînî (-ene)* Şimdiki Zaman kökü ile Şimdiki Zaman hastanesi eklenir. *de-* (-de-, -des-) fiilinden sonra eklenir. Kökten sonra şahıs zamirleri	*dînîn (-ene-)* Şimdiki Zaman gövdesi (bazen -ene) Şimdiki Zaman hastanesi eklenir. Kökten sonra şahıs zamirleri	*dînene - şimene*
ez ... dîyene (-ene)	ez ... dînîm	ez ... dînîn	ben gelmekteyim
to ... dîyene (-ene)	tu ... dînî	tu ... dînî	sen gelmektesin
o ... dîyene	ew ... dîne	ew ... dînîn	o gelmekte
ma ... dîyene	-	-	biz gelmekteyiz
hûna ... dîyene	hûn ... dînin	hûn ... dînîn	siz gelmektesiniz
ê ... dîyene	ew ... dînin	ew ... dînîn	onlar gelmektedir

Görüldüğü gibi Zazaca'nın Şimdiki Zaman çekiminde Mastar bir ara-eki almakta ve eril/dişil ayrımına göre çekim farklılaşmaktadır. Oysa Farsça ve Kurmançça'da Mastar ünek almaktadır. Şahıs eklerinde Zazaca Kurmançça'yla tamamen ayrılırken, Kurmançça ve Farsça'nın birbirine olan yakınlığı tablodan kolayca anlaşılmaktadır. Zazaca ve Farsça'nın birinci ve ikinci çoğul şahıs zamirleri benzer yakınlık göstermekte *(ma, şima, şoma)*. İlginç olan şey, bu zamirlerin Zazaca'da Oblik Hal'de de değişmemesi:

	Zazaca	Kurmançça	Farsça فارسی	Türkçe
yahn hal	*ma* ameyme *şima* amey	*em* hatin *hun* hatin	*mâ* âmâdîm *şomâ* âmâdîd (âmâdîn)	biz gelilik siz gediniz
oblik hal	çê *ma* (keyê ma) çê *şima* (keyê şima)	mala *me* mala we	xânêye *mâ* (xânêyemân) xânêye *şomâ* (xânêyetân)	evimiz evinz

OLUMSUZLUK DURUMU:

-en- araeki kalkmaz, olumsuzluk öneki *nê-* eklenir: ez *nê*vê*nenu*	Şimdiki Zaman belirtisi *di-* kalkar, yerine *na-* (ni-, no-) eklenir: ez *na*binim	Şimdiki Zaman belirtisi *mî-* kalkmaz, olumsuzluk öneki *ne-* eklenir: man *nemî*binâm	ben görmüyorum

SAYILAR:

	Zazaca	Kurmançça	Farsça
1	zu, jü (jew, yew)	yek	yek (ye)
2	dıde, dı	dudu, du	do
3	hire	sısê, sê	sê
4	çar (çor, çehar)	çar	çähär (çâr)
5	phonc (panc)	pênc	pänc
6	ses (şeş)	şeş	şeş (şîş)
7	hawt (hot, 'hewt)	heft	häft
8	heşt	heşt	häşt
9	new	neh	noh
10	des	deh	däh
11	des u zu (jewendês)	yanzdeh (deh u yek)	yâzdäh
12	des u dıde (dıwês)	dıwanzdeh (deh u du)	dävâzdäh
13	des u hire (hirês)	sêzdeh (deh u sê)	sîzdäh
14	des u çar (çarês)	çardeh (deh u çar)	çähärdäh (çârdäh)
15	des u phonc (pancês)	panzdeh (deh u pênc)	pänzdäh (pûnzdäh)
16	des u ses (şıyês)	şanzdeh (deh u şeş)	şänzdäh (şûnzdäh)
17	des u hawt (hewtês)	hıvdeh (deh u heft)	hefdäh (hevdäh)
18	des u heşt (heştês)	hıjdeh (deh u heşt)	hecdäh (hejdäh)
19	des u new (newês)	nozdeh (deh u noh)	nûzdäh
20	vişt (vist)	bist	bîst
21	vişt u zu (vist u yew)	bist û yek	bîst o yek
30	hirıs	si (sih)	sî
40	çewres	çel (çıl)	çehel (çel)
100	se (sed)	sed	säd
200	dısey	du sed	devîst
1000	hazar	hezar	häzâr

SÖZCÜKLERİN KARŞILAŞTIRILMASI: (*e: eril; d: dişil*)

Zazaca	Kurmançça	Farsça	Türkçe
çım (çısm) *e*	çav *e*	çeşm	göz
gos (goş) *e*	guh (go) *e*	gûş	kulak
buri *e*	bırû *e*	äbrû	kaş
boji (bazi), qol *e*	mıl, bask, pil	bâzû	kol
dızd *e*	dız *e*	dozd	hırsız
zerd	zer	zärd	sarı
şia, sia	reş	sîâh	siyah

adir *e*	agir *e*	âtaş	ateş
game *d*	gav *d*	gâm	adım
name *e*	nav *e*	nâm, esm	ad
sewe (şewe) *d*	şev (şav) *d*	şâb	gece
genim *e*	gerum *e*	gändom	buğday
pird *e*	pir *e*	pol	köprü
dewe *d*	gund *e*	rûstâ, dê	köy
heya, ya, êê	erê, herê, helê	ârê, bâlê	evet
nê	na, no	nâh, xeyr	hayır

Zazaca ve Kurmançça'da isimlerde eril/dişil ayrımı (genüs) varken. Farsça'da bu ayrımı göremiyoruz (Sorani-Kürtçe'sinde de olduğu gibi). Kurmançça'da sözlerin genüsü tek izafelerde ve Oblik Hal'de oluşurken, Zazaca'da dişil kelimeler Yalın Hal'de şöyledir: -e veya -i bitişik ve sonu vurgusuz. Örneğin: *uşire, bize, rêçe, gêrmi, tiji, derjêni.* İstisna: *balişna, manga, kesa* gibi sözler.

Farsça'da tek Yalın Hal varken, Zazaca ve Kurmançça'da ise üç hal vardır: *1. Yalın Hal, 2. Oblik Hal, 3. Çağrı Hali*

OBLİK HALİN ŞAHIS ZAMİRLERİ: (Farsça'daki halk ağzının sonekleridir)

Zazaca		*Kurmançça*		*Farsça*		*Türkçe*	
mi/n/	ma	min	me	-âm	-emân	beni, benim, bana	bizi, bizim, bize
to	sima (şuna)	te	we	-ât, -et	-etân	seni, senin, sana	sizi, sizin, size
dey, ey, ei	dine, ine (inan)	wî	wan	-âş, -eş	-eşân	onu, onun, ona (e)	onları, ...
daê, aê, ei		wê		-		..... (dişil)	

* *mi*'nın *n*'si Zazaca'da kaybolmuştur ve şu gibi durumlarda çıkar : *Na vistüriya mına. (Bu benim kaynanamdır),* yada: *alvaze mıno khan (eski arkadaşım).*

ÇAĞRI HALİ:

ero Heso !	lo Heso !	(lan) Hasan !
erê çenê ! (keynê)	lê keçikê ! (qizê)	kız !
alvazenê ! (embazêno !)	hevalno !	arkadaşlar !

Kurmançça ve Zazaca'da ortak olan bir başka nokta ise "**Ergatif**" Hal, yani Geçmiş Zamanda, Geçişli Fiiller'de özne ve nesnenin yer değiştirmesi hali. Ergatif Hal eski İranî dillerinde ve Kafkas dillerinde, örneğin Gürcüce'de de vardır.

Zazaca	*Kurmançça*	*Farsça*	*Türkçe*
ez cêniye vênon	ez jin dibinim	mân zân mibînâm	ben kadın görüyorum
ez a cêniye vênon	ez wê jinê dibinim	mân ân zân râ mibînâm (man ân zanâ mibînâm)	ben o kadını görüyorum
mi cêniye diye	min jin dit (di)	mân zân dîdâm	ben kadın gördüm
ez to vênon	ez te dibinim	mân to râ mibînâm (mibînâmât)	ben seni görüyorum
mi ti diya	min tu diti	mân to râ dîdâm (dîdamât)	ben seni gördüm

mi ti diya, Türkçe'ye birebir çevrilince: *sen benden taraf görüldün.*

TAYİNİ SIFAT:

çêneka rındeke (keyneka rındek)	keçika (qiza) xweşik	doxtare qəşəng	güzel kız
laako rındek (lajeko rındek)	lawê/kurrê xweşik	pesăre qəşəng	güzel oğlan
domanê (qeçê) nêweşi	zaroyên nexweş	bəççehaye mărîz (năxoş)	hasta çocuklar
caê *de* xıravın (caê do xırabin)	cihekî xirab	cəyi xărâb	kötü bir yer
bırae tüyo qız	brayê teyê piçûk	bărădăre küçeke to	küçük kardeşin

Zazaca'nın özelliği: 'de' edatının oluşu, hatta Güney lehçelerinde (Çermik-Siverek vd.) eril (do) ve dişil (da) edatı da mevcuttur. Dahası Zazaca'da sıfatlar bir dişil ek (-e, -ı) veya çoğul eki (-i) almaktadır.

ÖNTAKI VE SONTAKILAR:

... de(r) *ez çê deru (ez keye dıra)*	li..., di ...de *ez li mal ım*	dər.., tû... dăr xânêyăm (tû xûneam)	-de hali *evdeyim*
... ra *Dêsımî ra*	ji ... *ji Dêsımê*	ăz ... *ăz Dîzem*	-den hali *Dersim'den*
... rê / ve... *ci rê peru dondanı ve ci)*	ji ... ra *jêra pere didăm*	be ... *be û pûl midăhăm (pûl midăneş)*	-e hali *ona para veriyorum*
hata ...	heta (heyan) ...	tâ ...	... -e kadar

-de ve -den Hali için Zazaca'da bir sontakı gerekirken, Kurmançça ve Farsça'da bunlar öntakı olarak kullanılır.

"BU" İŞARET ZAMİRİ:

	Zazaca	*Kurmançça*	*Farsça*	*Türkçe*
vahıd *lıat*	no (nı) na (nıa) no (nıe)	ev	in - hâ	*bu (eril)* *(dişil)* bunlar
ûdlık *lıat*	ney nae nine	-	-	*bunu, bunun (eril)* *(dişil)* bunları, bunların

Zazaca'da bütün gramer hallerine göre birer işaret zamiri bulunmasına karşın, Kurmançça ve Farsça'da işaret zamirleri kısmen kaybolmuştur.

SÜBJONTİF :

kerdene (ker-)	kırın (k-ı)	kirdin (kon-)	yapmak (yaps-)
ez ke bikerı (bikera) tı ke bikerê o/a ke bikero	ez ko (ku) bikım tu ko bikî ew ko bike	mən ke bokonəm to ke bokonî û ke bokonəd (bokone)	yapsam yapsan yapsa
şîme (şim) ! sêrime ?	herm ! em herm ?	berâyîn (berîm) ! berâyîn (berîm) ?	gidelim ! gitsek mi ?

Zazaca'nın burdaki özelliği, bazı Fiillerde bir Sübjontif kökünün olması. Kürtçe ve Farsça'da ise Sübjontif fiili Şimdiki Zaman gövdesinin köküyle kurulur.

SONUÇ:

Örneklerden de anlaşıldığı gibi Zazaca'nın Kürtçe'nin, Kürtçe'nin de Farsça'nın bir lehçesinin olmadığı görülmektedir.

Diller yeryüzünün renkleridir. Bu renklerin solmaması ve yaşaması ancak özgürce konuşulmasıyla ve geliştirilmesiyle mümkündür. Bu ise (özellikle Türk ve Kürt) resmî ideolojinin bakış açısına çıkarılarak; yani araştırılıp sahiplenerek gerçekleşir. Dil denen olgu sadece bir iletişim vasıtası değildir, verili insan toplumunun kültürünün taşıyıcısıdır. Dil denen kültürel olgunun bir iç dünyası, bir ruhu, doğa ve topluma bir bakış açısı olduğunu görmek istemezler. Bu anlamla dil, o dili konuşan toplumun ve bireylerin yaşam biçiminin ifadesidir. Önemli olan her dilin kendine has bir dünyası olduğunu bilmektir.

Gule K. ve diğer arkadaşlara içten teşekkürler.

ETKİNLİKLERİMİZ

Bu yıl pratik çalışmalarımıza ilkbaharla birlikte dersime yaptığımız ekonomik destekle başladık yaklaşık aileyi ulaşarak hem sorunlarını yerinde gördük hemde yüz yüze konuşma fırsatı bulduk. yaptığımız ekonomik destekten oldukça memnun oldular. Ayrıca İstanbulda Haziran ayı içinde düzenlenen uluslar arası Habitat çalışmalarına karşı sivil toplum örgütlerinden oluşan Altarnetif Habitat çalışmalarının içinde derneğimiz bir yer aldı Dersim sorunlarıyla ilgili derneğimizce hazırlanan rapor yabancı dillere çevrilerek resmi Habitatın aksine gerçekleri gelen yabancılara panellle görsel araçlarla diğer S.T.K lerle ülkemizin gerçek sorunalrını Anlatmaya çalıştık.

Kürt illerinde istenen kontra cinayetleri Araştırmak için. S.T.K. ca. oluşturulan güçlü konak heyetinde derneğimiz yer aldı bu yönde yürütülen tüm çalışmalara katıldı. Ayrıca Sivasta zorla başaltılan köyler ve yaşayan insanların sorunlarını yerini görmek için sivasa giden Araştırma heyetinde derneğimiz görev aldı ve çalışmalara katıldı.

1994 Ekim ayında dersimde yakılan köylerin özellikle Ovacıkta savcılığa verilen dilekçelerin cevabında köyleriniz kimin tarafından yakıldı belli değil cevabı üzerine yöneticilerimiz davayı ulusalar arası bir mahkeme ye taşımak için üzerine düşeni yaparak baş vurulara ön ayak oldu. Bu yöndeki çalışmamız hala devam ediyor.

Ceza evlerinde uygulamaları protesto etmek için tutsakların ölüm orucu süresince derneğimiz D.K.Ö lerin ortak çalışmalarına katıldı. Pratik eylemlerde basın açıklamalarında bulundu, Destek sundu. İstenilen düzeyde verilen bir destek olmadığını biliyoruz. Bu noktada üyelerimizi daha duyarlı davranmaya çağırıyoruz.

Sivasta köylerin boşalktılmasıyla birlikte derneğimizinde içinde bulunduğu yöre dernekleri platformu olarak kitlesel bir basın açıklaması yapılarak sivas köylerindeki uygulama portesto edildi. Kamuoyu bilgilendirildi.

Tuncelide Özel Tim saldırısını Protesto etmek için açlık grevi

Aşure Günü

Yöresel Kilim Dokuyan Kadınlarımız.

ETKİNLİKLERİMİZ

30- Haziran 1996 günü derneğimiz yönetimi ve üyelirimizin de önerisiyle kır gezisi düzenlendi. Ancak gezi günü belirlediğimiz yere gittiğimizde, bölge tümüyle askeriye tarafından çevrilmişti. Gezi yapacağımız yere sokulmadık. Gerekçesini sorduğumuzda ise valiliğin kararıdır dediler. Bu gün burda piknik yapılmayacak. Aldığımız bu cevaba karşılık derhal bir araya gelindi ve hemen alternatif yer belirlendi. Asker peşimize geldiysede biz onlardan önce belirlediğimiz yere varmıştık. Bir iki tehtite bulundularsada yöneticilerimizin müdalesi ile sorunluluk bize aittir biz resmi bir kurumumuz savumasından sonra herhangi bir müdahalede bulunmadılar.

Derneğimizin Tiyatrosu

Bölgemiz ve ülkemizde yaşanan sorunları içeren konuşmadan sonra gelen mesajlar ve okunan şiirlerle birlikte yöre sanatçılarımızın çalıp söylediği bir birinden güzel ezgilerimizle çoştuk Folklorumuzun sergilediği oyunlardan sonra amatör tiyatro gurubumuzun sergilediği oyunun kendi dilimizle olması büyük beğeni kazandı sanatçımız metin kahramanın kitleyle bütünleşmesi o güzel tarzıyla hepimize dersim sıcaklığını yaşattı seneye gezimizi düzgün babadan yapalım önerisi güzeldi. Bu güzellikle gezi yerinden ayrıldık.

Derneğimizin Tiyatrosu

BASINDAN

Dersim infazı teyit edildi

Tunceli'ye gıda ambargosu

Kent Gündem

Tunceli kapalı bir cezaevi!..

YETER SÖZ MİLLETİN

Eylemden sonra ambargo sıklaştı

Tunceli yasak kent

'Tunceli dünyanın en büyük hapishanesi'

BASKI DEMOKRASİ

Bütün ihtiyaçları karneye bağlanan halkın yaşamı askerin elinde

Dersim'de büyük açlık

EVRENSEL

Gıda ambargosu ağırlaştırılıyor. Halk açlık tehlikesiyle yüz yüze

Dersim kıskaçta

BASINDA

Dersim özel
time teslim

Dersim için aci
eylem çağrısı

DEMOKRASİ

Dersim'e ambargo
protesto edilecek

Ambargo
protesto
edilecek

MUNZUR VADİSİ *(BU KÖPRÜLER ARTIK YOK)*